

INFORMATIVNO-POLITIČKI TJEDNIK
IZLAZIO OD 1945. DO 1956.
OBNOVLJEN 2003.

HR

HRVATSKA

RIJEČ

BROJ 822

18. SIJEČNJA 2019. CIJENA 50 DINARA

ISSN 1451-4257

9 771451 425001 >

Otkrijte u razgovoru s Hanom Lencović:

Volite li kič?

6

Ivica Dačić o »bestidnosti«
**Negiranje činjenica
– Miloševićev režim
zaboravljen**

10

Katolička i hrvatska baština na
obalama Dunava
**Povijest Petrovaradi-
na privlači turiste iz
Hrvatske**

22

U Lemešu obilježena obljetnica
smrti znanstvenika Gaje Alage
**Fizičar svjetskog
glasa**

26

Katolički kalendari i naljepnice
za blagoslov domova
**Kultura sjećanja
na zidovima
naših domova**

30

Protekla godina i planovi nekoli-
ko udruga iz Srijema
**Rad s djecom, novi
projekti, karnevali...**

43

Novogodišnji subotički turnir
u malom nogometu
Preokret u finalu

OSNIVAČ:

Hrvatsko nacionalno vijeće

IZDAVAČ:

Novinsko-izdavačka ustanova

Hrvatska riječ, Trg cara Jovana Nenada 15/II,

24000 Subotica

UPRAVNI ODBOR:

Jasna Vojnić (predsjednica), Ladislav Suknović

(zamjenik predsjednice), Martin Bačić,

Antun Borovac, Josip Dumendžić,

Petar Pifat, Josip Stantić, Thomas Šujić

RAVNATELJ

Ivan Ušumović

e-mail: direktor@hrvatskarijec.rs

GLAVNA I ODGOVORNA UREDNICA:

dr. sc. Jasminka Dulić (urednica@hrvatskarijec.rs)

POMOĆNIK I ZAMJENIK

GLAVNE I ODGOVORNE UREDNICE:

Zvonko Sarić

LEKTOR:

Zlatko Romić

REDAKCIJA:

e-mail: desk@hrvatskarijec.rs

Jelena Dulić Bako

(novinarka)

Davor Bašić Palković

(novinar, urednik rubrike kultura i urednik Kužiša)

Ivana Petrekanić Sič

(novinarka i korektorica)

Željka Vukov

(novinarka, urednica Hrcka)

Zlata Vasiljević (novinarka dopisništva Sombor)

Suzana Darabašić (novinarka dopisništva Srijem)

TEHNIČKA REDAKCIJA:

Thomas Šujić (tehnički urednik)

Jelena Ademi (grafička urednica)

FOTOGRAFIJE:

Nada Sudarević

UREDNIK WEB IZDANJA:

Davor Bašić Palković

ADMINISTRACIJA:

Branimir Kuntić (pravnik@hrvatskarijec.rs)

Ljubica Vujković-Lamić (tajnice@hrvatskarijec.rs)

Zdenka Sudarević (distribucija@hrvatskarijec.rs)

KOMERCIJALISTICA:

Mirjana Trkulja (komercijala@hrvatskarijec.rs)

TELEFON: ++381 24/55-33-55;

++381 24/55-15-78;

++381 24/53-51-55

TEKUĆI RAČUN: 355-1023208-69

E-MAIL: ured@hrvatskarijec.rs

WEB: www.hrvatskarijec.rs

TISAK: Doo Magyar Szó Kft Novi Sad

List je upisan u Registar javnih glasila

Agencije za privredne registre Republike Srbije

pod registarskim brojem: NV000315

COBISS SR-ID 109442828

CIP - Katalogizacija

u publikaciji Biblioteka

Matice srpske, Novi Sad

32+659.3(497.113=163.42)

Nametnuti »izbori«

Kič potiče lijenost, imitativnost i tupost, kaže za naš tjednik profesorica filozofije i povijesti **Hana Lencović**. Kič simulira određene vrijednosti kojih nema, i dok zavodi i manipulira ostavlja prazninu i privid. Kiča kao bezvrijedne i jeftine umjetničke produkcije je uvijek bilo i bit će, no ono što je obilježje doba u kojemu živimo je drastično širenje kiča u svim oblicima. Praktično, kako kaže Lencović, kič se iz estetskih sfera protekao i na društvo i čovjeka kao socijalno biće i zaposleo skoro sve segmente naših života. I od njega se, ukoliko živite prosječnim načinom života, prateći svakodnevno masmedije – od televizijskih programa, pa do interneta, ne može pobjeći.

U zanimljivom razgovoru s Hanom Lencović zato otkrijte – volite li kič? Prepoznajete li se u opisima stvarnosti koju živimo u kojoj je sve manje izbora, a sve više nametnutih, istih, površnih vijesti, senzacija i skandala koje nude televizijski kanali, novine, internet.

Budući da smo i mi dio medijskog prostora, naravno se trebamo zapitati produciramo li i mi kič u našim novinama koji onda širimo na facebooku, internet stranicama? Naravno, treba reći da zahvaljujući financijskoj podršci države (to jest Pokrajine) nismo pod stalnim pritiskom da proizvodimo komercijalne sadržaje koji će privući što više čitatelja, lajkova, pregleda. Ima li u našim novinama skandala, primitivizma, medijskih hajki, agresije... prosudite sami. S druge strane, možda »opasnost« za manjinske medije vreba na drugoj strani. Prelazimo li ponekada granicu kada hvalimo i afirmiramo različite kulturne sadržaje samo zato što su manjinski, hrvatski? Nije li za nas Hrvate u Srbiji, bolje i korisnije, da kulturnim, umjetničkim, stručnim i znanstvenim sadržajima, iako su produkti rada i stvaralaštva manjinskih udruga ili pojedinaca prilazimo s potrebnom dozom kritičnosti kako bismo prišli i svakom drugom sadržaju koji nije »naš«? Jer činjenica je da udruge u svojim aktivnostima, koje su najčešće u sferi očuvanja tradicije i običaja, produkcije mahom amaterskih glazbenih, književnih ili likovnih sadržaja, te medijskih sadržaja, imaju i druge, možda još i važnije ciljeve – okupljanja, ohrabri- vanja, povezivanja. Ili kako to, na primjer u ovom broju kaže **Denis Lipozenčić** bit subotičkog *Velikog prela* koji će uskoro biti održan jest u zajedništvu. »Puno ljudi će doći na *Prelo* vidjeti drage ljude, s njima porazgovarati, proveseliti se, biti zajedno sa svojima«, kaže Lipozenčić. I bit će tako. A budući da je »bit u zajedništvu«, mi ćemo drage volje promovirati ove događaje i pozivati naše čitatelje da sudje- luju na prelima, balovima, maskenbalima... u organizaciji hrvatskih udruga. Ali teško je to zajedništvo koje se doživi na susretima i zabavama prenijeti u novinskom tekstu, a da se ponekada ne zapadne u ponavljanje fraza, i prepričavanja onoga što se ne može prepričati. Zajedništva. Zato treba otići i to doživjeti. A događaji će biti zabilježeni – za sjećanje i arhivu.

J. D.

Rezultati javnog poziva Središnjeg državnog ureda

32.000 eura za Hrvate u Srbiji

Objavljeni su rezultati 2. Javnog poziva za dodjelu financijske potpore posebnim potrebama i projektima od interesa za Hrvate izvan Republike Hrvatske za 2018. godinu. Poziv je raspisao Središnji državni ured za Hrvate izvan Hrvatske, a njime je raspodijeljeno nešto više od 1,8 milijuna kuna (oko 245.000 eura). Sredstva je dobilo 105 od ukupno čak 761 prijavitelja, o čemu je odluku donio državni tajnik **Zvonko Milas**.

Kada su pitanju Hrvati u Srbiji, sredstva je dobilo 11 prijavitelja – devet organizacija i dvoje u kategoriji socijalno i materijalno ugroženih pojedinaca. Promatrano zbirno, za ovdašnje Hrvate izdvojeno je ukupno 237.000 kuna, odnosno oko 32.000 eura.

Najveći mogući iznos potpore na cijelome Javnom pozivu, 80.000 kuna, dodijeljen je upravo jednom projektu Hrvata u Srbiji – Hrvatskom nacionalnom vijeću iz Subotice za osnaživanje kadrovskih resursa Vijeća. Tisuću kuna manje odobreno je Župi Uznesenja Blažene Djevice Marije u Potkozarju u BiH za ublažavanje posljedica elementarne nepogode u župi Ivanjska. Projekt *Kulturno-vjerska baština Hrvata Bosne i Hercegovine* Župe svete Marije Anđeoske u Sesvetskoj Sopnici pored Zagreba dobio je 42.500 kuna.

Po 35.000 kuna dobili su projekti *Državni dan Hrvata* u organizaciji Hrvatske državne samouprave u Mađarskoj, *Kotorski misal* Hrvatskog nacionalnog vijeća u Crnoj Gori, klapa *Frankfurt* za nabavku tradicionalne dalmatinske nošnje, te Župa Presvetog Srca Isusovog u Skopskoj biskupiji u Makedoniji za obnovu prostorija pastoralnog centra.

Po 30.000 kuna dobili su udruga Hrvatska uzdanica za *Večer hrvatskih povratnika*, HKD *Međimurje* u Ljubljani za nabavu informatičke i opreme za ozvučenje, HKD u Mariboru za projekt *Predstavimo se* te Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata iz Subotice za znanstveno istraživanje i popis nematerijalne kulturne baštine Hrvata u Vojvodini.

U dodjeli sredstava zastupljene su i udruge iz dalekih zemalja poput Čilea, Argentine i Novog Zelanda.

S po 20.000 kuna Hrvatska je potpomogla rad Hrvatskog kluba iz Punta Arenasa u Čileu i Hrvatski pjevački zbor *Jadran* u Buenos Airesu, odnosno njihove projekte *Očuvanja i klasifikacije dokumentacije Hrvatskog kluba u Punta Arenasu u razdoblju 1915. – 1965.* te sudjelovanje klape *Valovi* na susretu s klapama iz inozemstva u Hrvatskoj.

Tarara i Aotearoa: hrvatski jezik za hrvatsku zajednicu u Wellingtonu na Novom Zelandu projekt je Hrvatskog kulturnog društva iz Wellingtona koji je Hrvatska financijski pomogla s 15.000 kuna, dok je s 23.000 kuna pomogla održavanje nastave hrvatskog jezika i kulture u Asuncionu, projekt Paragvajске udruge Hrvata.

Dio sredstva svake godine izdvaja i za pomoć socijalno i materijalno ugroženim pripadnicima hrvatskog naroda izvan Hrvatske, ove ih je godine desetero – iz BiH, Srbije i Njemačke, a dobili su od 6.000 do 8.000 kuna pomoći. U ovom segmentu pomoć od 6.000 kuna dobili su: **Jelica Buza** iz Tavankuta i **Nikola Petrović** iz Srijemske Mitrovice.

Uz spomenute projekte i pojedince, od Hrvata u Srbiji sredstva su dobili i: Galerija Prve kolonije naive u tehničarima iz Tavankuta za *Noć muzeja – izložba i folklorni program* (8.000); HKPD *Jelačić* iz Petrovaradina za stručnu konferenciju *Kulturni profil Spomen-doma bana Josipa Jelačića* (20.000); Hrvatska čitaonica *Fischer* iz Surčina za projekt *Prezimana katoličkih rodova u Surčinu* (20.000); HKC *Bunjevačko kolo* iz Subotice za ozvučenje za svečanu dvoranu Centra (20.000); HKUPD *Stanislav Preprek* iz Novog Sada za sudjelovanje na Prvom zavjetnom hodočašću u Bapskoj u Hrvatskoj (15.000); **Ladislav Suknović** iz Subotice za *Salaš-muzej kulturne baštine Hrvata u Tavankutu* (12.000) i ZHZ *Ilija Okrugić* iz Zemuna za prikupljanje arhivske građe o povijesti zemunske Župe i hrvatske zajednice u Zemunu (20.000).

Sredstva je dobila i Zajednica protjeranih Hrvata iz Srijema, Bačke i Banata sa sjedištem u Zagrebu za znanstveni skup o položaju Hrvata u Republici Srbiji od razdoblja Domovinskog rata do danas (25.000 kuna).

Najkasnije do kraja siječnja Ured će s dobitnicima potpora potpisati ugovore o dodjeli sredstava, a odobrena sredstva bit će isplaćivana prema mogućnostima izvršenja državnog proračuna.

Projekte organizacija i fizičkih osoba Hrvatska podupire želeći ojačati suradnju s Hrvatima koji žive diljem svijeta, očuvati hrvatski identitet, odnosno promicati hrvatski jezik, kulturu i tradiciju.

Direktno.hr / D. B. P.

Sastanak u Skupštini AP Vojvodine

Prvi sastanak pokrajinskog tajnika za obrazovanje, propise, upravu i nacionalne manjine – nacionalne zajednice **Mihályja Njilasa** s predsjednicima novoizabranih nacionalnih vijeća nacionalnih manjina u AP Vojvodini održan je 16. siječnja u Skupštini Vojvodine. Cilj sastanka je bio međusobno upoznavanje i uspostavljanje prioriteta buduće suradnje, među kojima su očuvanje i jačanje interesa manjina u AP Vojvodini, ali i strategija provođenja novih zakonskih rješenja, koja su donešena prošle godine (Zakon o nacionalnim vijećima nacionalnih manjina, Zakon o zaštiti prava i sloboda nacionalnih manjina, Zakon o službenoj uporabi jezika i pisma i Zakon o matičnim knjigama).

Nakon prošlogodišnjih izbora, u AP Vojvodini ima 17 nacionalnih vijeća. Za tekuću godinu iz pokrajinskog proračuna izdvojeno je 6,1 milijuna dinara za njihove aktivnosti i funkcioniranje.

Otpočela nastava na Lektoratu hrvatskog jezika i književnosti u Novom Sadu

Prvih sedmero polaznika

Nakon višemjesečnih priprema koje su uslijedile po lipanj-skom potpisivanju Memoranduma o osnutku Lektorata hrvatskoga jezika i književnosti u Novom Sadu, prošlog petka, 11. siječnja, otpočela je i nastava. Lektorat je otvoren na novosadskom Filozofskom fakultetu, a u prvu »generaciju« upisano je sedmero polaznika, prosvjetnih djelatnika iz Vojvodine koji rade s djecom koja pohađaju nastavu na hrvatskom jeziku – u Subotici, Đurđinu, Tavankutu i Sonti.

Lektor hrvatskog jezika i književnosti prof. dr. sc. **Tomislav Čužić** o detaljima programa kaže:

»Naziv je programa malo poduži: Program za stjecanje kompetencija iz hrvatskoga jezika, kulture i književnosti s metodom rada, i zapravo funkcionira kao svojevrsan, uvjetno rečeno, dopunski studij za (akademsko) građanstvo, a ne za studentsku populaciju. U skladu s nazivom svrha mu je usavršavanje polaznika u hrvatskom standardnom jeziku, podrobnije upoznavanje hrvatske književnosti i kulture te usvajanje metodičkih načela nastave hrvatskoga jezika. Program je u prvome redu namijenjen prosvjetnim djelatnicima koji na području Vojvodine poučavaju hrvatski jezik, odnosno poučavaju na hrvatskome jeziku u vrtićima, osnovnim i srednjim školama. Osmišljen je tako da ga karakterizira fleksibilnost u smislu da je prilagođen različitim profilima polaznika s obzirom na to da oni rade u raznolikim segmentima hrvatske nastave. Ustrojen je dvosemestralno, uključuje četiri kolegija (predmeta) i traje godinu dana.«

Iako se očekivalo da će nastava započeti u listopadu s novom akademskom godinom, bile su neophodne određene aktivnosti kako bi program doista mogao zaživjeti.

»U odnosu na sam početak, tj. u odnosu na 1. listopada, kada mi

je na temelju Memoranduma potpisanoga između hrvatskoga resornog i srpskoga resornog ministarstva, mandat lektora počeo teći, učinjeno je podosta, posebice ima li se na umu da se praktički krenulo od ništice«, ističe prof. dr. sc. Tomislav Čužić i dodaje: »Doduše, na fakultetu je postojao program, koji u načelnome i stručnome smislu nije bio loš, ali nije odgovarao stvarnim potrebama hrvatske nastave na 'terenu', a i nikad nije zaživio jer polaznika nije bilo. Kao voditelj lektorata nisam imao drugoga izbora nego pristupiti korjenitoj izmjeni toga programa, tj. njegova nastavnog plana. Bez toga nastava jednostavno nije mogla započeti. Izmijenjeni sam program izložio i mjerodavnoj službi Hrvatskog nacionalnog vijeća i dojmovi su bili pozitivni. No, novi prijedlog programa morao je proći kroz potrebnu fakultetsku proceduru i verifikaciju, kako bi imao službenu potvrdu i valjanost. To se i dogodilo na sjednici Nastavno-znanstvenog vijeća Fakulteta koja je održana u studenome prošle godine. Zahvaljujem dekanici, prodekanima i svim ostalim sudionicima toga vijeća koji su poduprli spomenuti prijedlog izmjene. Još više pohvala upućujem HNV-u koji je pomogao u animiranju kandidata i uopće snažno podupirao djelovanje lektorata, a čini to i dalje.«

Sedmero polaznika lektorata započelo je s nastavom koju, osim na Filozofskom fakultetu u Novom Sadu, profesor Čužić održava i u prostorijama HNV-a kao partnera u realizaciji programa. Od naredne školske godine nova generacija polaznika bit će upisivana u standardnom upisnom roku u listopadu do kada se može očekivati da netko od prvih polaznika položi ispite i stekne potrebne kompetencije iz hrvatskoga jezika, kulture i književnosti s metodom rada.

B. I.

Zidni kalendar DSHV-a

Demokratski savez Hrvata u Vojvodini je i ove godine objavio svoj zidni kalendar. Kalendar za 2019. godinu posvećen je znamenitim osobama i važnim političkim događajima iz povijesti Hrvata u Vojvodini. Kalendar je djelo autorskog tima, koga čine: prof. dr. art. **Darko Vuković** – grafičko rješenje, dr. sc. **Mario Bara** – autor većine tekstova i dobavitelj ilustracija, profesor **Vladimir Nimčević** – urednik i **Katarina Čeliković** – lektorica i korektorka. Kroz 12 listova obogaćenih kratkim tematskim tekstovima i ilustracijama relevantnih osoba, događaja i mjesta, može se pratiti povijest političkog djelovanja Hrvata na području današnje Vojvodine od konca XIX. do prve polovice XX. stoljeća – povijesti o kojoj se još uvijek nedovoljno zna i koju mnogi danas namjerno prešućuju, a čiju baštinu nasljeđuje i DSHV, danas jedini relevantni politički čimbenik među vojvođanskim Hrvatima. Sadržaji iz političke prošlosti Hrvata u vojvođanskim mjestima raspodijeljeni su po mjesecima: siječanj – Novi Slankamen (**Đuro Rajković**), veljača – Bajmak, Đurđin i Tavankut (**Nikola Babić**, **Luka Kujundžić Strika**, **Nestika Francišković**, **Đeno Šokčić**, **Miško Dulić**), ožujak – Banat (**Adolf pl. Matanović**, **Miša Brajac**,

Mihovil Tomandl), travanj – Šid (**Isidor Velikanović**), svibanj – Srijemska Mitrovica (**Matija Belić**), lipanj – Kukujevići (**Živko Bertić**), srpanj – Srijemski Karlovci (**Ferdo Stražimir Kulundžić**, **Vladislav Ante Kulundžić**, **Jakov Jelašić**), kolovoz – Sombor (**Antun Tuna Matarić**), rujan – Zemun (**Nikola Fugger**, **Ivan Bandić**, **Stjepan Barić**), listopad – Šokadija: donje bačko Podunavlje (**Vinko Lovrić**, **Stjepan Ognjanov**, **Matija Buzov**, **Cecilija Lovrić**, **Josip Andrić**), studeni – Šokadija: srednje i gornje bačko Podunavlje (**Marin** i **Antun Kusturin**, **Matija Kolar**) i prosinac – Subotica (**Blaško Rajjić**, **Vranje Sudarević**, **Stipan Vojnić Tunić**, **Mijo Mandić**, **Josip Vuković Đido**, **Mirko Ivković Ivandekić**, **Mihovil Katanec** i dr.). I ove godine u kalendaru DSHV-a za 2019. godinu označeni su svi blagdani i praznici koji se slave i obilježavaju u Srbiji i Hrvatskoj, kao i praznici hrvatske zajednice u Srbiji, a dodan je i katolički kalendar. Na taj način ovaj, vizualno dopadljiv, kalendar pruža sve potrebne informacije o hrvatskoj zajednici važnim datumima na jednom mjestu. Kalendar se može dobiti u prostorijama DSHV-a (Subotica, Beogradska cesta 31) kao i kod aktivista po mjestima.

Ivica Dačić o »bestidnosti«

Negiranje činjenica – Miloševićev režim zaboravljen

*Za srpskog šefa diplomacije Ivicu Dačića, na domjenku SNV-a povodom pravoslavnog Božića, bile su »bestidne« Plenkovićeve izjave o Tuđmanovim dometima u »reintegraciji Srba«, kao i Plenkovićeve tvrdnje da nema pomirenja dok Srbija ne prizna Miloševiću agresiju na Hrvatsku * Do ozdravljenja političke situacije u Srbiji doći kada se pojavi spremnost da se odgovori na čuveno pitanje – »Što si radio u ratu, tata?«, kaže prof. dr. Duško Radosavljević*

U zagrebačkom Sheratonu je povodom pravoslavnog Božića 6. siječnja održan tradicionalni prijem u organizaciji Srpskog narodnog vijeća. »Moramo se izvući iz živog blata srpsko-hrvatskih povijesnih tema«, poručio je tada predsjednik SNV-a **Milorad Pupovac** na prijemu na kojemu su se, kako je rekao, okupili s jednim ciljem – za dobro srpske zajednice u Hrvatskoj, za dobro Hrvatske i za što je moguće bolje odnose Hrvatske s njezinim susjedima. Ustvrdivši kako je protekla godina, nažalost, bila »godina buke u komunikacijskim kanalima s nama susjednim zemljama«, Pupovac je rekao da je u ovoj godini neophodno učiniti više, ne samo na ostvarivanju prava Srba u Hrvatskoj, nego i na unapređenju međuetničkih odnosa i ljudske tolerancije u Hrvatskoj.

Hrvatski mediji su uobičajeno prenijeli izjave dužnosnika, a zatim se pojavila i jedna šaljiva vijest.

Svečanosti je prisustvovao dobar dio hrvatskog državnog vrha, predvođen premijerom **Andrejom Plenkovićem**, a među brojnim uzvanicima našao se i gradonačelnik Zagreba **Milan Bandić**.

Tijekom svečanosti izveden je i obred lomljenja kruha. U toj je posebno spravljenoj pogači sakriven novčić, tzv. česnica, koji onome tko ga nađe donosi sreću i blagostanje cijele godine.

Na snimci se vidi kako mitropolit **Porfirije** lomi pogaču i pronalazi novčić. Potom ga skriva i krišom predaje Pupovcu, koji ga odnosi do Bandića. Bandić nakon toga slavodobitno obznanjuje svima da je on pronašao sretni novčić, a svi mu plješću i čestitaju. »Evo gaaa!«, viče Bandić. No, kako ne bi sve prošlo u miru i skladu, pobrinuo se srpski šef diplomacije **Ivica Dačić**, za kojega su na domjenku SNV-a povodom pravoslavnog Božića, bile bestidne Plenkovićeve izjave o **Tuđmanovim** dometima u »reintegraciji Srba«, kao i Plenkovićeve tvrdnje da nema pomirenja dok Srbija ne prizna **Miloševiću** agresiju na Hrvatsku.

Zna se reći kako je dobra svaka vijest koja prodaje novine. Mislim da to u svezi Dačićeve izjave nije tako!

Izjava Dačića i reagiranje MVP-a Hrvatske

»Zamislite kakva je to bestidnost da na proslavi Božića, među ono malo Srba što ih je ostalo u Hrvatskoj, izgovorite da je Tu-

đmanova najvrednija ostavština reintegracija Srba. Samo ne znam misli li Plenković pritom i na onih 220.000 naših nesretnika iz *Oluje*«, rekao je Dačić *Večernjim novostima*, u kojima je na naslovnoj stranici dominirao naslov: »Sraman čin Plenkovića – Na Božić pohvalio Tuđmana za *Oluju*«.

Onda je u utorak na Dačićeve izjave reagiralo Ministarstvo vanjskih poslova Hrvatske čije priopćenje prenosimo u cijelosti:

»Današnjom izjavom prvog potpredsjednika Vlade i ministra vanjskih poslova Republike Srbije Ivica Dačića, koji na krajnje neprihvatljiv način proziva predsjednika hrvatske Vlade radi izjave o mirnoj reintegraciji i procesu pomirbe, nastavljaju se zlonamjerne, tendenciozne i potpuno neutemeljene izjave srbijanskih dužnosnika o Hrvatskoj, koje najoštrije osuđujemo. Na primanju Srpskog narodnog vijeća u prigodi pravoslavnog Božića u Zagrebu, predsjednik Vlade Andrej Plenković je kazao da bez istine i suočavanja s prošlošću nema pomirbe, ni izgradnje zajedničke budućnosti. Još jednom je naglasio da je proces mirne reintegracije jedna od najvećih ostavština predsjednika dr. Franje Tuđmana, jer su time spriječene brojne nove žrtve. Stoga zamjena teza ministra Dačića pokazuje da se Srbija nažalost još uvijek nije spremna suočiti s vlastitom prošlošću, budući da je upravo režim srbijanskog predsjednika Slobodana Miloševića odgovoran za povratak etničkog čišćenja i genocida u Europi nakon Drugog svjetskog rata, što je jasno utvrđeno pred međunarodnim forumima i sudovima. Onima, koji poput ministra Dačića, nekadašnjeg suradnika Slobodana Miloševića i glasnogovornika njegove stranke, još uvijek ne žele prihvatiti tu istinu, preostaju samo pokušaji izvrtanja povijesti i negiranja činjenica, čime otežavaju istinsku pomirbu. Vojno-redarstvenom akcijom *Oluja* oslobođen je veći dio okupiranog hrvatskog teritorija, što je okončalo agresiju na Hrvatsku te su stvoreni preduvjeti za mirnu reintegraciju okupiranih dijelova hrvatskog Podunavlja. Negiranjem toga, Ivica Dačić dovodi u pitanje uspješni proces mirne reintegracije kao međunarodnog sustava utjelovljenog u UN-u, koji je temelj za izgradnju suživota i pomirbe. U godinama nakon rata, velik broj hrvatskih Srba odlučio se na povratak, a hrvatska država je uložila golema sredstva da bi to omogućila. Srbija mora poduzeti odlučnije mjere i korake u suočavanju sa svojom prošlošću i ulogom u agresiji

na Hrvatsku i susjedne države. Odlučno suočavanje s prošlošću i konstruktivan pristup temeljen na istini i pravdi jedini je pravi put izgradnji dobrosusjedskih odnosa i istinskom pomirenju za što Hrvatska još od 1996. pruža ruku suradnje», navodi se u pripojenju.

Što si radio u ratu, tata?

O najnovijem zatezanju odnosa između službenog Beograda i Zagreba nakon izjave srbijanskog šefa diplomacije Dačića, koji je reagirao na izjavu hrvatskog premijera Plenkovića na božićnom domjenku SNV-a u Zagrebu, razgovarali smo s politologom iz Novog Sada, prof. dr. **Duškom Radosavljevićem**.

»Problem s političarima država nastalih po raspadu Jugoslavije je u njihovoj bolnoj nekompetenciji, odsustvu takta, ali i osnovnog ljudskog odgoja. Oni nikako da nauče drevnu arapsku mudrost po kojoj je čovek gospodar svojih riječi, posebno onih koje nije izgovorio. Zbog toga imamo njihovu estradnu pojavu, kada oni zloupotrebljavaju svoje pozicije u vlasti – predsjednici država, vlada, ministri, veleposlanici, visoki državni službenici – koriste državna sredstva za svoje osobne i partijske promocije. Time pokazuju da ih vlast nije izmijenila, u smislu odgovornosti, nego se bahato, besprimjerno i klovnovski udvaraju svojoj političkoj publici, podgrijavaajući kod iste niske strasti. I srpski i hrvatski zvaničnici znaju da trebaju raditi na pomirenju, suradnji i povezivanju svojih država, ako ništa drugo, onda zbog zahtjeva međunarodne zajednice. Ali, onda bi morali biti vredniji, inovativniji i zbilja opredijeljeni da mijenjaju situaciju, da postanu državnici. Ali, mnogo je lakše biti politikant, zaokružiti svoju političku parcelu i živjeti od svojih primitivnih političkih tantijema, zbijeni u tor. Možda malo smrdi, ali je udobno i toplo«, kaže Radosavljević, a na pitanje – je li Srbija spremna na suočavanje s vlastitom prošlošću, odgovora odrečno.

»Srbija nema namjeru da se suoči sa svojom prošlošću! Vladajuća koalicija bi onda za sve ružno unatrag 30 godina morala optužiti sama sebe, pa gdje bi ih to dovelo? Nije tu, nažalost samo Dačić, iako njegov bahato-primitivni stil zauzima dosta bitno mjesto u sadašnjem trenutku političkog beščašća u Srbiji. Zato će do ozdravljenja političke situacije u Srbiji doći kada se pojavi spremnost da se odgovori na čuveno pitanje: 'Što si radio u ratu, tata?'«

Historija i histerija

Pred Srbijom jest proces suočavanja s njenom prošlošću. U ovom razgovoru nisam »izostavio« pitanje – važi li to i za Hrvatsku i guraju li se neke činjenice s hrvatske strane pod tepih?

»Pa Srbi i Hrvati su politička braća – blizanci. Što pričate za Hrvate, važi i za Srbe, i obrnuto. Hrvatska ne koristi svoje objek-

tivne prednosti članstva u EU, da poboljša, kao prvo, standard svojih stanovnika, među kojima i pripadnika mnogobrojnih etničkih zajednica. Kao drugo, ona svoj položaj ne koristi da svoje susjede pripremi i pomogne im da lakše pristupe EU, već je više važan jedan osvetoljubivi pristup, inat i gledanje s visine. I, jedna upitanost – nema više u Hrvatskoj Srba, odnosno, zanemariv je njihov udio u stanovništvu, nema više ni omražene Jugoslavije, rat je završen 1995. godine, pa kako onda nije izgrađen sustav po mjeri građana Hrvatske? Nadam se da i u Hrvatskoj ima dosta građana koji postavljaju pitanje – zašto?»

Mnogo je toga – zašto? Ali, može li se danas, sada i ovdje uspostaviti interkulturalni dijalog povjesničara, pisaca, novinara, studenata i šire publike koji će doprinijeti rješavanju konflikta

i uzajamno poštovanim historijskim narativima – ako već zajednički nije moguć i inkluzivnoj kulturi sjećanja? Kako okupiti i omogućiti prihvatljive interpretacije događaja iz bliže i dalje prošlosti?

»Taj dijalog postoji! Glumci iz Beograda, Novog Sada, Rijeke, Zagreba, Osijeka i inih sredina, gostuju jedni kod drugih; razmjenjuju se profesori, organiziraju se susreti pisaca, druže se ljudi u strukovnim organizacijama, u nevladinom sektoru ima zajedničke projekte, itd. Hoću reći, 'normalci' surađuju. Problem je u nedostatku pospješivanja ovakvih događaja od strane političkih moćnika, jer to nije u fokusu državnih politika. Iste su okrenute historiji i histeriji, prežvakavanju tema o štetnosti zajedničkog življenja u Jugoslaviji, o tzv. ropskom sistemu u YU komunizmu, te o problematičnom opredjeljenju da se Srbi i Hrvati bore protiv fašista u II. svjetskom ratu, o 'zločinima Titove vojske', o prevlasti klerikalnog nad sekularnim uređenjem države, itd. U takvom ozračju još dugo neće biti pozitivne klime da se rješavaju problemi i sporne situacije, koje će se iznova javljati u periodima izbora, kada svaka vrhuška počne brinuti kako da zaštiti 'svoj' narod.

Na koncu razgovora, završit ću podsjećajući se **Danila Kiša**: 'Bože, kako se ovde brzo smrkava!'«, kaže Duško Radosavljević.

Zvonko Sarić

Nacionalni identitet Hrvata u Vojvodini i izloženost hrvatskom masmedijskom prostoru (I.)

Individualni i kolektivni aspekti nacionalnog

Nacionalni identitet je postao relevantno pitanje u objašnjenju različitih društvenih, političkih i kulturalnih procesa ne samo u većinskoj naciji nego i u nacionalnomanjinskim zajednicama koje žive unutar države

Pišu: dr. sc. Jasminka Dulić i dr. sc. Zlatko Šram

Društvene znanosti se posljednjih nekoliko desetljeća uveliko bave predmetem nacionalnog, kako s individualnog tako i s kolektivnog aspekta. Ovo je pitanje usko povezano s političkim raspravama koje se suočavaju s različitim pitanjima i dvojicama vezanim za nacionalni identitet. U svakom slučaju, nacionalni identitet je postao relevantno pitanje u objašnjenju različitih društvenih, političkih i kulturalnih procesa ne samo u većinskoj naciji nego i u nacionalnomanjinskim zajednicama koje žive unutar države. I uspješnost rješavanja problema hrvatske nacionalne manjine, koje je jedno od važnijih mjesta kako u rješavanju međudržavnih odnosa Hrvatske i Srbije tako isto i u procesu približavanja Srbije punopravnom članstvu u Europskoj uniji, ne ovise tako samo o političkoj volji srbijanske države nego i o socijalno-psihološkim predispozicijama Hrvata u Srbiji (primarno Hrvata u Vojvodini u kojoj je najveći broj pripadnika hrvatske nacionalne manjine).

Stoga je Hrvatsko akademsko društvo uz potporu NIU *Hrvatska riječ* provelo istraživanje strukturiranosti nacionalnog identiteta, odnosno nacionalne svijesti hrvatske nacionalne manjine što je zacijelo jedna od najznačajnijih socijalno-psiholoških predispozicija za uspješnost provedbe prosvjetno-kulturne autonomije Hrvata u Vojvodini i postizanju ciljeva u području participacije pripadnika hrvatske nacionalne manjine u donošenju odluka. Strukturiranost društvenih svjetonazora naime ukazuje ne samo na prisutnost određenih vrijednosnih sustava nego i na predispoziciju usvajanja određenih političkih ideologija koje također imaju veliki značaj u predikciji uspješnosti u očuvanju hrvatskog nacionalnog korpusa. I konačno, struktura i intenzitet izloženosti tiskanim i elektroničkim masovnim medijima na lokalnoj, pokrajinskoj i republičkoj razini može u značajnoj mjeri djelovati na razvoj, ali imati i inhibitorni učinak na očuvanje hrvatskog nacionalnog identiteta. Istraživanjem međusobne povezanosti različitih dimenzija nacionalnog identiteta, društvenog svjetonazora i izloženosti masovnim medijima nastojali smo stoga utvrditi formiraju li ove relacije onaj sociološki i/ili socijalno-psihološki prostor koji olakšava ili otežava očuvanje hrvatskog identiteta i ostvarivanja nacionalno-manjinskih prava.

Konkretno, u ovom smo radu istraživali određene aspekte nacionalnog identiteta Hrvata u Srbiji koji žive na teritoriju Autonomne Pokrajine Vojvodine.

Nacionalni identitet

Istraživanju nacionalnog identiteta Hrvata u Vojvodini pristupili smo i na mikro-socijalnopsihološkoj razini. Ova se razina analize nacionalnog identiteta fokusira na organizaciju pripadnika koja se sastoji od određenja kojoj nacionalnoj skupini pojedinac pripada, zatim što on/ona misli o toj nacionalnoj skupini i na koncu što on/ona osjeća u svezi te nacionalne grupe. Ovi su naime procesi preduvjet za formiranje kolektivnog nacionalnog identiteta koji ukazuje na zajedničku svijest i priznavanje da članovi kolektiviteta dijele određeni isti socijalni identitet. Individualna nacionalna identifikacija je dakle izuzetno bitna za postojanje kolektivne nacionalne identifikacije.

Pripadnost hrvatskom narodu istražili smo na temelju deklarirane nacionalne pripadnosti i stavovskim konstruktom kojim se mjeri strukturiranost nacionalne identifikacije. Osjećaj vezan za nacionalnu skupinu smo mjerili na temelju stavovskog konstrukta nazvanog etnocentrizam. Mišljenje pojedinca o svojoj nacionalnoj skupini mjerili smo na temelju stavovskog konstrukta koji ukazuje na davanje potpore hrvatskim nacionalnomanjinskim pravima i stavovskog konstrukta koji ukazuje na političko povjerenje u hrvatske institucije i organizacije.

Ovakvo strukturiranoj mikro socijalno-psihološkoj razini izučavanja hrvatskog nacionalnog identiteta, pridodali smo i jednu vrstu nacionalnog ponašanja izraženog u obliku gledanja, slušanja i čitanja pojedinih informativnih televizijskih, radijskih i novinskih medija s hrvatskim sadržajem (hrvatski masmedijski prostor). Tek na temelju uvida u strukturiranost nacionalnog identiteta na mikro socijalno-psihološkoj razini, možemo utvrditi njegovu strukturiranost na makro razini, a koja u biti karakterizira hrvatski nacionalni kolektivitet u Vojvodini. Ovakva nacionalna svijest, koja dovodi do kolektivnih kognitivnih, emocionalnih i posljedica u određenom ponašanju (u našem slučaju

»praćenje« hrvatskih masmedija), stvara osnovu za sustav zajedničkih nacionalno-identifikacijskih vjerovanja koji omogućavaju kako razvitak hrvatskog nacionalnog identiteta i kulture tako i stvaranje uvida u mogućnosti definiranja određenih političkih programa pregovora.

Ne ulazeći ovom prilikom u daljnja teorijsko-konceptualna razmatranja socijalnog i nacionalnog identiteta kao konstrukta te u psihološko-političku problematiku nacionalnog deklariranja bunjevačkih Hrvata u Vojvodini, u ovom ćemo tekstu, u nekoliko nastavaka, navesti osnovne ciljeve istraživanja, metodu, rezultate i određene političke implikacije dobivenih nalaza na prigodnom uzorku punoljetne populacije građana Vojvodine koji su se nacionalno izjasnili kao Hrvati.

Ciljevi i metode istraživanja

Osnovni ciljevi koje smo postavili u ovom istraživanju bili su: utvrditi latentne strukture stavovskih konstrukata nacionalne identifikacije i konstrukta etnocentrizma kao i utvrditi intenzitet njihove međusobne povezanosti. Nadalje, utvrditi latentne strukture: davanja potpore hrvatskim nacionalnomanjinskim pravima, političkog povjerenja u hrvatske institucije i hrvatskog masmedijskog prostora. U sljedećem koraku cilj je bio utvrditi »jesu li i u kojoj mjeri nacionalna identifikacija i etnocentrizam značajni prediktori davanja potpore hrvatskim nacionalnomanjinskim pravima unutar muškog i ženskog subuzorka«, izražavanja političkog povjerenja u hrvatske institucije unutar muškog i ženskog subuzorka i latentnih dimenzija hrvatskog

masmedijskog prostora. Posljednji cilj u ovom dijelu istraživanja bio je utvrditi postoji li na višoj latentnoj razini unutarnje koherentni hrvatski kolektivni nacionalni identitet koji u sebi sadrži identifikacijsku, kulturalnu, političku i masmedijsku dimenziju.

Istraživanje je izvršeno na prigodnom uzorku punoljetnih ispitanika hrvatske nacionalnosti u Vojvodini u Bregu, Novom Sadu, Petrovaradinu, Somboru, Senti, Subotici, Surčinu i Šidu (N=189). Bilo je 48% muških ispitanika, a srednja vrijednost dobi ispitanika bila je 45 godina. Ispitanici su samostalno ispunjavali upitnik pošto bi im ih anketari uručili sa zamolbom da sudjeluju u ovom istraživanju.

Za potrebe ovog istraživanja korišteni su različiti mjerni instrumenti – skale. Nacionalni identitet je mjereno skalom od osam tvrdnji koju su konstruirali **Phinney i Ong** (2007). Etnocentrizam je mjereno skraćenom skalom od 12 tvrdnji koju je konstruirao **Bizumić** (2018). Davanje potpore hrvatskim nacionalnomanjinskim pravima mjereno je skalom od 12 tvrdnji koju je konstruirao **Šram** (2015). Ova se skala sastojala od dvije dimenzije: a) davanje potpore hrvatskom obrazovnom sustavu i b) davanje potpore političkoj participaciji. Povjerenje u hrvatske institucije i organizacije mjereno je skalom koju smo konstruirali za potrebe ovog istraživanja. I na koncu, hrvatski masmedijski prostor je mjereno skalom konstruiranom za potrebe ovog istraživanja. Skala se sastojala od 15 čestica (različitih medija). Od ispitanika je traženo da izraze učestalost praćenja svakog pojedinog medija od 1 = nikada do 5 = često.

(Nastavit će se)

Povijest Petrovaradina privlači turiste iz Hrvatske

Jedna od klasičnih tura koja se nudi posjetiteljima velikoga grada na Dunavu je i tura obilaska Petrovaradinske tvrđave, no u nju nisu uključeni ulasci niti u jedan objekt* I na lijevoj obali Dunava postoje poteškoće, jer je crkva Imena Marijina silom prilika često zatvorena zbog učestalih krađa i obeščaćivanja sakralnog prostora

»Oprostite, gdje je kuća bana Jelačića?«, »Tko me može pustiti da razgledam crkvu Svetog Jurja?«, »U kom pravcu su Tekije?«. Ako su mene, kao ne baš redovitog posjetitelja Petrovaradinske tvrđave, i nešto češćeg bivatelja u Petrovaradinu ovakva pitanja pitali brojni, kako sam u razgovoru saznao, građani Hrvatske, vjerujem da mogu biti dobar *lakmus* koji pokazuje da je posjetitelja Petrovaradina iz Hrvatske sve više. Isto, naravno, vrijedi i za Novi Sad. U razgovorima s nekima od njih tijekom ove jeseni, kratkima i nereprezentativnima za ozbiljno istraživačko dokazivanje ove pretpostavke, saznao sam da je riječ o obiteljima i pojedincima koji ovdje dolaze češće tijekom vikenda, obično na jedan dan, radi svoje osobne nostalgije, ali i radi upoznavanja hrvatske i katoličke po-

vijesno-kulturne baštine Petrovaradina. Neki su mi priznali da je posjet Vojvodini jedna vrst egzotike koju sebi s vremena na vrijeme priušte. Drugi traže posjet točno određenome objektu ili restoranu. Na (malobrojnim) parkiralištima na i u okolici Tvrđave priličan je broj automobila s hrvatskim tablicama tijekom turističke sezone. Nudi li Petrovaradin i njegova okolica turistima, ili barem zainteresiranim posjetiteljima iz Hrvatske, ono što oni traže?

Turističke ture bez ulaska u objekte

Glede službenih formi turističke ponude i informiranja turista, za razliku od šireg centra Novog Sada, gdje postoje dva informa-

cijska centra Turističke organizacije Novog Sada (TONS), na Tvrdavi ih nema, iako je upravo Tvrdava jedan od turistički najposjećenijih punktova u Novom Sadu. U ovoj organizaciji su za *Hrvatsku riječ* izjavili da postoji plan da se takav centar otvori »kad se za to steknu uvjeti«. To sada, kako su nam rekli, zbog malog broja uposlenih i zabrane upošljavanja, nije moguće. Dakle, zaključujemo da oni posjetitelji koji se već nađu na Tvrdavi, moraju biti opskrbljeni svim informacijama o onome što bi tamo mogli iskusiti. U tome im svakako dobro služe informacije prezentirane internetom i socijalnim mrežama. S formalne strane, ukoliko se turisti ipak obrate TONS-u, iskustvo koje će dobiti bit će tek djelomično. Naime, ova organizacija nema uposlene turističke vodiče nego ih angažira ugovorno. Jedna od klasičnih tura koja se nudi posjetiteljima velikoga grada na Dunavu je i tura obilaska Petrovaradinske tvrđave, no u nju nisu uključeni ulasci niti u jedan objekt. Da bi se objekti pogledali, potrebno je, čini se, uskladiti vrlo raznolika htijenja, mogućnosti i ljudske resurse. Kuća bana Jelačića još uvijek nije otvorena. Crkva svetog Jurja je otvorena samo kratko tijekom bogoslužja, koja su u njoj također rijetka, a o terminima se nije moguće informirati osim u neposrednom kontaktu s tutorom crkve i upraviteljem ove najsjevernije župe Srijemske biskupije. Isti je slučaj i s nešto udaljenijim svetištem Gospe Tekijske i pripadajućom izložbenom postavkom o njegovoj povijesti. Tekijsko svetište, zahvaljujući dogovoru negdašnjeg njegovog ravnatelja i voditelja, te gradskih turističkih službi ipak ima informativnu postaju koja, ispred crkve, pruža informacije na srpskom i engleskom jeziku. I na lijevoj obali Dunava postoje poteškoće, jer je crkva Imena Marijina silom prilika često zatvorena zbog učestalih krađa i obeščaćivanja sakralnog prostora. Izuzetak je nedjelja, kao i vrijeme svetih misa radnim danima.

U susret specifičnim potrebama turista iz Hrvatske, Petrovaradin ide donekle alternativnim, no, čini se, učinkovitim putem. O svojim iskustvima u svezi s privlačenjem i vođenjem ovih gostiju kazuje nam **Petar Pifat**, predsjednik HKPD-a *Jelačić*. On kaže da ova udruga od prije dvije godine dobiva pozive da bude domaćinom i vodi skupine koje dolaze u posjet Novom Sadu.

»Takvih posjeta, ponekad i vrlo velikih skupina, bude do desetak godišnje. Prihvatili smo tu ulogu, i osjetimo zadovoljstvo posjetitelja. Priča se razvila i potreba za stručnim vođenjem postoji, no osjećam da sam u njezinom razvitku usamljen. Događa se da naše crkve i udruge nisu pripremljene izići u susret potrebama turista«, kaže Pifat.

Ova udruga nudi rutu obilaska lokalnih katoličkih i hrvatskih znamenitosti, u dogovoru sa Srijemskom biskupijom te sa župom Imena Marijina.

»Osim preporučitelja iz Hrvatske, surađujemo i s hrvatskim udrugama iz Subotice i Tavankuta, pa posjetitelji koji kod njih dođu, na povratku ili pri odlasku za Suboticu, svraćaju na ne-

koliko sati u Petrovaradin. Tu ih dočekujemo, prezentiramo život i kulturu ovdašnjih Hrvata i vodimo u druge teže dostupne objekte: crkvu Sv. Jurja, rodnu kuću bana Jelačića, kapelu Gospe od mira, svetište Gospe Tekijske, crkvu Imena Marijina i na grob **Josifa Runjanina**. Dobiju ponekad i kraću vokalno-instrumentalnu prezentaciju dijela crkvene glazbene baštine na orguljama. Ipak, kada sam spriječen, nemam zamjenu, jer gradski turistički vodiči ne znaju dovoljno o hrvatskoj i katoličkoj baštini, koja je u srži povijesti Petrovaradina i Novog Sada. Ni Srijemska biskupija takvima ne dopušta da tumače u crkvama, jer u svezi s tim ima loša iskustva«, kaže Pifat.

Suradnja turističke organizacije i Crkve

U Srijemskoj biskupiji neslužbeno su nam rekli da postoje i pozitivna ali i negativna iskustva u suradnji s turističkim agencijama, te skupinama posjetitelja koji u crkve svraćaju. Suradnju je

potrebno intenzivirati, kažu u Turističkoj organizaciji Grada Novog Sada. Navode da su u nekoliko navrata pokušali surađivati s Katoličkom Crkvom i da još uvijek očekuju pozitivan odgovor koji će od Crkve značiti potpisivanje Protokola o poslovno-tehničkoj suradnji i definiranje uvjeta za posjete turista. Čini se da bi definiranje ponude za turiste od Crkve, kao i osnovni marketing te ponude bili dobri početni koraci, kao i ponuda autentičnih nabožnih predmeta, tiskovina i suvenira u samim pomenutim crkvama.

U Novom Sadu, prema podacima TONS-a, tijekom prvih 11 mjeseci 2018. godine zabilježeno je 423.000 noćenja, za trećinu više u odnosu na isto doba 2017. godine. Broj posjetitelja koji se službeno ne bilježe kao turisti daleko je veći. Dojam da je vrlo veliki broj njih zainteresiran za iskustvo koje nudi povijest ovdašnjih Hrvata i Katoličke crkve sigurno nije netočan. Za nadati se je da takav splet povoljnih okolnosti neće ostati još jedna priča o neiskorištenom potencijalu.

Marko Tucakov

Profesorica filozofije i povijesti **Hana Lencović**

Kič potiče lijenost, imitativnost i tupost

*Možemo reći kako je osnovna karakteristika kiča njegova suštinska ispraznost. Kič pompozno i nametljivo naglašava vrijednosti na izvanjskom planu, dok je iznutra prazan * Osnovu kiča čini njegova esencijalna praznina i privid koji on ostavlja * Razvoj masovnih medija i tzv. infotainmenta svakako je pridonio drastičnom širenju kiča u svim oblicima * Transnacionalne medijske kompanije, koristeći digitalnu tehnologiju, zaposjele su kulturnu sferu tako što su je upakirale u komercijalnu * Vrijeme postaje komercijalno, a ljudi se grupiraju zbog svojih komercijalnih veza*

Intervju vodio: Zvonko Sarić

Kada kažemo kič, uglavnom ga poistovjećujemo s lošim pokušajima u području stvaralaštva koju zovemo umjetnost. No, zapitajmo se je li kič razvojem globalne kulture i masovnih medija prisutan u svim segmentima naših života? Koliko su razvoj medija i industrijalizacija kulture išli ruku pod ruku s fenomenom kiča? Kič odavno više nije isključivo povezan s nadriumjetnošću nego se iz estetskih sfera proteže i na čovjeka kao socijalno biće, »te na društvo, kao ambijent u kome se taj isti čovjek ostvaruje«, kaže prof. **Hana Lencović**.

Ovaj intervju ne donosi opisivanje proizvoda kiča, što bi moglo biti zabavno, nego promišljanje o kiču »doživljaju« i prošire-

nju kiča, kao simulacije društvenih vrijednosti koje kič donosi zahvaljujući i dominaciji modela površnosti medijske mašinerije. S Hanom Lencović razgovarali smo i o tome što donosi *infotainment*, dakle trendovi suvremenih masovnih medija time što se informativni sadržaji kombiniraju sa zabavom i propagiranjem društva spektakla i instant modela životnih stilova.

Hana Lencović, po zanimanju je profesorica filozofije i povijesti, trenutno pohađa doktorski studij pri Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu iz znanstvenog polja antropologije. Istražuje nove oblike rada nastalih kao posljedica digitalizacije i razvitka informacijsko-komunikacijskih tehnologija. Također,

istražuje *free software movement* u kontekstu kognitivnog kapitalizma, tzv. hakersku etiku, promjene koje nastaju u suvremenim radnim procesima te posljedice koje pogađaju pojedine društvene skupine (npr. radnička klasa, žene), tj. krizom društva rada. Kao dugogodišnji volonter kulturnih udruga posebice se zalaže za međukulturni dijalog kao vrlo važan segment umreženog društva današnjice te istražuje širok spektar tema od kojih su samo neke: mindfulness u sklopu discipline kognitivne znanosti, zen buddhizam i npr. njegov odjek u hrvatskoj umjetnosti, općenito šamanske kulture posebice afričku IFA filozofiju. Živi i radi u Rijeci.

Koje su odrednice kiča? Je li kič zavodljiv i manipulativan?

Već je podosta davno **Konfucije** navodno rekao želi li se znati kakva je vlast u pojedinom carstvu odgovor će dati kvaliteta njegove muzike. Međutim, teško je poimati ono što je kičersko isključivo u vezi s jeftinom i bezvrijednom umjetničkom produkcijom. Suvremeno doba sa sobom nosi sveopću kičizaciju života, dodatno rasplamsanu industrijalizacijom kulture i to je općepoznata činjenica. Kič mora biti zavodljiv i manipulativan inače nije kič. Kič mora biti i prilagodljiv kako bi si osigurao što veći broj pobornika, tj. konzumenata. Uzmimo na primjer moju veliku ljubav za razne duhovne pravce u ljudskoj povijesti. Gotovo iz svakog izloga vas promatra statua Buddhe, ima tu i metalnih kutijica za kekse s njegovim likom ili pak odlično će vam se uklopiti u kupaonicu zastori za tuš u zen maniri s motivom grančica bambusa i oblog kamenja. Nije problem u motivima na zavjesi tuša, koji realno oku mogu biti vrlo ugodni, već u simulaciji određenih vrijednosti kojih nema. Možemo reći kako je osnovna karakteristika kiča njegova suštinska ispraznost. Kič pompozno i nametljivo naglašava vrijednosti na izvanjskome planu dok je iznutra prazan i to je ono što nam je zapravo odbojno. Uzet ću još za primjer wabi-sabi japansku estetsku vrijednost, jer sam nedavno pisala o tome. Tzv. wabi-sabi estetiku u japanskoj kulturi odlikuje prirodna nesavršenost i jednostavnost, a povezuje se s vrlo poznatom ceremonijom ispijanja čaja. Ako imate dovoljno novaca, možete si npr. kupiti gotovu wabi-sabi kolibu za ispijanje čaja. I eto, problem riješen, postali ste zen majstor. Kič zbog svoje suštinske praznine kod svojih konzumenata potiče lijenost, imitativnost i tupost.

Čini li se i Vama ponekad, na trenutak, zadovoljstvo uživanja u kiču, možda ona staklena kugla s Djedom Mrzom, koju kada prevrnete i protresete proizvodi efekt da u kugli sniježi?

Osobno nemam ništa protiv kiča, on ima svoj legitimitet kao i svaka druga forma izražavanja. Očekivati svijet kojeg odlikuje izvrsnost, i to samo ona koju svatko ponaosob razumije na sebi svojstven način je iluzorno. Svijet odlikuju različitosti i smatram kako se širina čovjeka ogleda u toleranciji istog, tj. prihvatanju činjenice da su ljudi različiti i da imaju pravo na tu različitost. Zašto bi npr. svi slušali **Wagnera**? Neki će pak tvrditi da je i njegovo stvaralaštvo zapravo forma tzv. visokog kiča. Problem je u činjenici neimanja izbora i nasilju nametanja. Pregledavajući televizijske kanale osjećam upravo to, imanje sve manje izbora, svugdje iste vijesti, prema istom predlošku reproduciran zabavni program, senzacije i klišeji. I od vremenske prognoze konstruira se fatalan događaj, jer je eto pao snijeg u siječnju.

Što je uzrokovalo da danas kič više nije isključivo povezan s »jeftinom« kvazi-umjetničkom produkcijom,

nego je kič ozračje postalo naša svakodnevnic? Je li i razvoj masovnih medija pridonio izlasku kiča iz estetskih sfera?

Elektroničke mreže kontrolira nekolicina multinacionalnih kompanija i to je poznata stvar. U njihovu su posjedu dakle kanali putem kojih ljudi međusobno komuniciraju i mislim da do sada u povijesti nema primjera za tako masovnu kontrolu koja svakim danom neprestano raste. Osim, naravno, **Orwellove 1984**, ali taj smo roman svrstali pod znanstvenu fantastiku. S druge strane, područje *cyberspacea* zapravo izolira jedan veliki dio ljudske populacije što čini tzv. digitalni rascjep. Jaz između onih koji su umreženi i onih koji to nisu usporedo razvija dvije paralelne civilizacije. Razvoj masovnih medija i tzv. *infotainmenta* svakako je pridonio drastičnom širenju kiča u svim oblicima. Poznata je sintagma, light motiv nekih medijskih magnata, kako publici treba dati ono što ona želi tako što se najprije podcijeni njezin ukus te ga se posljedično i iskvari. Dakle, šund medijski sadržaji opravdavaju se tako što se tvrdi kako se publici servira samo ono što ona traži. Postavila bih tu navodnu činjenicu u suprotan kontekst te rekla kako je sadržaj medija u skladu s interesom uredništva i onoga tko stoji iza njega, a ne publike.

Medijski prostor u ovdašnjem podneblju ispunjen je velikim brojem informacija raznih vrsta. Većina televizijskih i radio programa, kao i sadržaja tiskovnih izdanja u Hrvatskoj i Srbiji, kako komercijalnih medija, tako i javnih servisa, često se svodi na jedan globalni model površnosti. Ima li suprotnih primjera rada medija u Hrvatskoj koji nisu ruku pod ruku s onim što zovemo kič?

Ima, još uvijek postoje enklave na programima državne televizije i neki nezavisni mediji koji nisu dominantno komercijalni, a pod time podrazumijevam senzacionalistički i površni. Međutim, struktura se medija u potpunosti promijenila pri čemu je presudan bio utjecaj digitalizacije. Danas je gotovo nemoguće očekivati na tržištu novine kao što je to, npr., nekada bio *Vjesnik* i to je realna činjenica. Međutim, preko interneta moguće je pronaći mnoštvo sadržaja putem kojih se čovjek može informirati u odnosu na mainstream medije. Zanimljivi su mi, npr., razni podcasti koje uglavnom vode mladi ljudi, mada to i nije pravilo. U njima se razgovor vodi u jednoj opuštenijoj formi, a gosti su oni koje baš i nije moguće vidjeti, recimo na televiziji. Simptomatično je, naime, kako u emisijama na javnoj televiziji u kojima se raspravlja o određenoj društvenoj problematici uglavnom gledamo uvijek ista lica. Ovako vidimo da postoji itekako širok krug ljudi koji imaju što pametno za reći.

Ima li u Hrvatskoj političkog kiča i medijske trivijalizacije neugodnih političkih istina?

Kič je sastavni dio demokratskih politika u kojima je bitno »zavesti« birače, svidjeti i dodvoriti im se kako bi se stekao mandat i povjerenje. Birače se ponajviše emotivno zavodi kao mladu udavaču. Kroz razne predizborne kampanje moguće je čuti tako nadrealne stvari koje ni u najčudovratnijoj stvarnosti nije moguće ostvariti. Ono što slijedi nakon izbora sasvim je druga priča. Nije to samo problem tzv. mladih demokracija što možemo vidjeti iz, npr., nedavnih prosvjeda tzv. *žutih prsluka* u Francuskoj. Osnovu kiča čini njegova esencijalna praznina i privid koji on ostavlja. U demokratskom političkom kontekstu on pretenciozno nudi izbore iza kojih se krije uglavnom samo jedna dominantna paradigma politike sveopće globalizacije i dominantnih interesnih kartela. U Hrvatskoj se to ogleda u istim politikama koje se pro-

vode bez obzira koja je trenutno opcija na vlasti. Trivijalizacije ima ponajviše prema osobama koje pričaju pojedincima ne baš ugodne stvari, pa ih se želi diskreditirati ad hominem putem medija. Prema nekom čovjeku zna se voditi prava medijska hajka i teško je tu razlučiti što je istina. Ipak, čini mi se, sama politička scena i njezini igrači znaju se ponašati toliko bizarno da tu nikakva daljnja intervencija medija nije potrebna.

Mislite li da u Hrvatskoj ima komercijalizacije Božića i religijskog kiča?

Kada već tijekom listopada u dućanima spazite božićne ukrase, sasvim vam je jasno o čemu se radi. Živimo u sustavu koji teži apsolutnoj komodifikaciji, tj. potržišnju gotovo svih aspekata ljudskog života. To je proces u kojem, ako se izrazimo **Marxovim** terminima, uporabna se vrijednost podvrgava onoj razmjenskoj, tj. ona počinje dominirati. Pri tom nije dovoljno da se robe i usluge proizvode za prodaju već se one moraju proizvoditi i prodavati na takav način kako bi se osigurao najveći mogući profit vlasnicima kapitala. I u tom procesu sva su sredstva dozvoljena. Već je četvrtu godinu za redom vrlo posjećen *Advent u Zagrebu*. Osobno volim taj božićni kič ako ga se tako može nazvati. Prisutan je jedan osjećaj topline i radosti, ljudi se druže, sve je nekako prepuno života. Imam običaj naći se s prijateljima u to doba, doputovati u Zagreb na druženje kada je spomenuta manifestacija samo zapravo dobar povod. I, da: to sve jest jedan veliki komercijalni vašar. Primijetila sam da s većom popularnošću i posjećenošću dosta se izgubilo na detaljima koji su tu predbožićnu atmosferu činili ugodnom. Veći stupanj komercijalizacije za sada vodi ka jednoj vulgarizaciji. Ako se to na vrijeme zaustavi i ipak zadrži jedan nivo ponude, spomenuti božićni kič još će nas dugo uveseljavati. Iritirana gužvom jednog sam adventskog nedjeljnog popodneva šetala Zagrebom. Bio je smiraj i sumrak, prometa malo. Tek tada sam primijetila kako je zapravo lijepo i kako se ugodno osjećam.

U kojoj mjeri su ljudi danas uključeni u svijet masovnih roba i u kojoj mjeri te robe imaju udjela u kreiranju društvenih veza i kolektivnih i osobnih identiteta u suvremenim potrošačkim društvima?

Nadovezujući se na prijašnje pitanje i fenomen komodifikacije, dolazimo do jedne od temeljnih karakteristika ere neoliberalizma čija posljedica je primjerice i sve veća privatizacija javnih službi. Taj je proces općenito aktivan od cirka osamdesetih godina te uključuje golemu rasprodaju javnih dobara u sektorima poput telekomunikacija, poštanske službe, opskrbe plinom i električnom energijom, vodoopskrbom, odvozom otpada, javnim prijevozom te socijalne i zdravstvene skrbi. Poznati je antropolog **David Harvey** spomenute događaje nazvao »akumulacijom putem obezvlašćenja«. Posljedica je to krize poslijeratnog kapitalizma koju je obilježila kriza hiperakumulacije. Tada fokus prelazi sve više na transformaciju nekapitalističkih sfera proizvodnje. Prema tome, ljudi i sve njihove potrebe koje su do sada bile izvan dosega tržišta postaju sve zastupljeniji unutar istog. No, unutar spomenutog okvira tržište se konstantno transformira što će svakako nadalje utjecati i na oblikovanje ljudskih odnosa. Tradicionalni oblik tržišta ustupa mjesto mrežama, a vlasništvo se sve više zamjenjuje pristupom. Dakle, vlasništvo zadržavaju dobavljači koji ga posuđuju, iznajmljuju ili naplaćuju pristojbe, pretplate ili članarine za njegovu vremensku uporabu. Kupuje se kratkoročni pristup između poslužitelja i klijenta koji

su u mrežnim odnosima. Kupujete ležaljku i suncobran na plaži kako biste se mogli okupati. Poseban naglasak postavljen je na tzv. intelektualni kapital, bogatstvom postaje ljudska mašta i kreativnost. U budućnosti velik dio trgovine odnosit će se na marketing široke matrice kulturnih iskustava, a ne samo tradicionalnih, na industriji baziranih roba i usluga. Globalni turizam, tematski gradovi i parkovi, zabavni centri, wellness, moda i kuhinja, profesionalni sport i igre, kockanje, glazba, film, televizija, virtualni svjetovi cyber-spacea i elektronički posredovana zabava postaju središtem hiperkapitalizma koji trguje pristupom kulturnim iskustvima. Radi se prije svega o komodifikaciji igre, o prodaji kulturnih dobara uključujući rituale, umjetnost, festivale, duhovne aktivnosti... Spomenuti fenomen naziva se 'ekonomijom iskustva' u kojem privatni život svake osobe postaje komercijalnim tržištem, kupujemo vlastitu egzistenciju razlomljenu u male komercijalne segmente. Možemo vidjeti u tome i tendenciju supstitucije tradicionalnih društvenih odnosa onim novčanim. Dakle, transnacionalne medijske kompanije, koristeći digitalnu tehnologiju, zaposjele su kulturnu sferu tako što su je upakirale u komercijalnu. Ona se komodificira u obliku prilagođenih kulturnih iskustava, masovnih komercijalnih spektakla i tomu slično. Nekako je prirodno da trgovina bude povremeni proces te da ostatak vremena ne ovisi o tržištu. Kada je netko uronjen u komercijalne mreže i svoje veze održava kroz plaćanje najma, partnerskog udjela, pretplate i naknada, sve vrijeme postaje komercijalno, a ljudi se grupiraju zbog svojih komercijalnih veza. Do sada je kulturna sfera uvijek prethodila komercijalnoj iz koje se ova izvodila, jer je kultura bila meritumom utjecaja na oblikovanje društvenog ponašanja. Sada se taj proces podvrgao potpunom izvrtu, kao da se pili grana na kojoj počiva čitav sustav, jer se zapravo uništavaju društveni temelji na kojima se grade i sami komercijalni odnosi. Kako će se taj proces nastaviti i u koje će sve oblike mutirati teško je predvidjeti, ali bit će to vrlo velik izazov u godinama koje slijede.

Kič je izgleda neuništiv, kako to kažu KUD Idijoti: glupost je neuništiva / glupost je ipak pobijedila.... Kako promišljate o činjenici da su pojave neovangardnih umjetničkih pokreta postale prošlost? Imaju li tu »svoje prste« i masovni mediji?

Smatram da je prava avangarda neuništiva, jer za mene ona je simbol kreativnosti. Svaki je čovjek u svojoj suštini kreativno biće, to mu je prirodno određenje koje se može izraziti na bezbroj načina, ne nužno samo kroz umjetnost. Da bi se pojedinac kreativno ostvario potrebna mu je sloboda i kontakt sa svojim vlastitim nutarnjim bitkom koji se na taj način ostvaruje. Ljudi se zapravo, ako bolje razmislite, razbolijevaju jer su kreativno blokirani i time trajno isfrustrirani. Tu blokadu čini ponajprije neprirodan način života gdje je sav fokus i pažnja usmjeren na vanjsko, a ne prema unutra i to jest cilj masovne kulture, birokracije, žutula i infotainmenta, stvaranje nekretnih zombija s jedinim fokusom na tome 'što radi susjed'. Avangardni umjetnici 20. stoljeća zagovarali su stapanje života i umjetnosti što je moguće jedino ako se estetski potencijal uspješno oslobodi institucionalnih stega, birokracije i nametnutih regula. Avangarda je zapravo zahtijevala preobrazbu društvenih odnosa. Paradoks neuspjeha ili uspjeha avangarde je cinično taj što je postala uspješna, tj. vremenom mainstream. Tako je avangarda danas i sinonim za progresivnu modernizaciju, kao i naziv za prestižne potrošačke

proizvode. Pop art i postavangarda proglasile su slobodu pod sloganom »sve ide« što je s pozicije estetskog vrednovanja ubrzo postao problem. No, s druge strane, zaista »sve ide«, naravno što ne čini štetu drugome, jer svaki pojedinac ima pravo na vlastiti kreativni izražaj ma kakav on bio.

Mislite li da kulturno naslijeđe rock glazbe »novog vala« iz osamdesetih i onoga što danas rade tek rijetki bendovi, primjerice, poput *Let-a 3*, *Hladnog piva* ili Gorana Bareta tek tanušan balans spram prisutnosti kiča pop-kulture u svakodnevnicu? Naravno, uz ostvarenja pojedinih kazališnih i filmskih redatelja, slikara i književnika.

Ne mislim tako, jer svako doba ima neke svoje »nove valove«, životne se okolnosti mijenjaju a era razvoja tehnologije, masovnih medija, komunikacije i društvenih mreža proizvela je vrlo duboku transformaciju. I takva je promjena zapravo prirodan proces. Prošlost treba biti inspiracijom, ali i sadašnjost također nudi bezbroj mogućnosti. Osamdesete su označavale preokupaciju urbanim u Jugoslaviji, tj. tada je na vrhuncu bila izgradnja prigradskih i polugradskih naselja. Specifikum zagrebačke scene bio je Filozofski fakultet, tj. društveni i humanistički studiji, a kritička svijest mladih ljudi razvijala se putem polunezavisnih medija. Danas se situacija potpuno izmijenila, ali kritička svijest nije nestala. Dapače, vrlo je prisutna kod mladih ljudi (i ne samo njih) koji nisu zadovoljni banalnostima i površnošću koja im se servira kao mainstream. Da, i toga nema u središnjem dnevniku niti će ikada biti. Dokle god dominantno vladaju interesni karteli pod plaštem demokratskih sloboda nikada im u interesu neće biti stabilan, samosvjestan i samoostvaren pojedinac koji zna misliti svojom glavom, a elementarna etika mu ujedno nije apstraktni pojam. Ako bolje razmislite, niti jedan sustav baš i ne podržava takve ljude mada, folkloru i manipulacije radi, voli ih slaviti.

Suvremena antropološka teorija je pri stajalištu da je koncepcija »kulture«, kao homogenog, statičnog, ograničenog sustava vrijednosti, značenja i praksi pogrešna, a potom i zloupotrebljena u kolonijalne, ali kasnije i u mnoge druge svrhe, što se odnosi na neka prošla vremena. No, kako »izaći na kraj« s kulturnom različitosti? U antropologiji je, nakon postkolonijalne, feminističke, postmoderne kritike, gotovo jednoglasno prihvaćeno stanovište da kultura predstavlja društveno-historijski konstrukt, te da su identiteti promjenljivi, dinamični i hibridizirani. Ali! Jesu li u stvari u postmodernoj epohi koncepti kulture i identiteta i dalje uspješno uklopljeni u politiku i medije, kao servise određenih politika, uklopljeni u njima željene oblike i tako ostali oružje za različite borbe u politikama identiteta?

Suvremena antropološka teorija, zaista, od svih znanosti nudi najširu definiciju kulture. U epistemološkom kontekstu dosta je upućeno kritike postmodernizmu, posebice od strane marksističkih mislilaca, diskutirajući kako je i samo tijelo kao biološka činjenica reducirano na kulturni konstrukt. Ako prihvatimo stav da je većina činjenica kontingentne naravi i plod društvenog konstrukta, ponestaje nam racionalnog utemeljenja. Ta tema iznjedrila je dosta pokušaja pronalaska trećeg puta, onoga koji vodi između tvrdih stijena pozitivizma i mutnih močvara relativizma, ali to je sad već neka druga priča. S druge strane, živimo u tzv. informacijskom dobu u kojem moderne tehnologije sve

većem broju ljudi omogućuju brzi pristup informacijama s naglaskom na brzom i prostorno neuvjetovanoj komunikaciji. Još je **Sun Tzu** konstatirao kako je indicirana informacija inherentna u ratnom sukobu što bi značilo da u dominantno informacijskom dobu posjedovanje i manipuliranje informacijama kod invazivnih politika možda je važnije nego ikada prije. Dakle, suvremeno se ratovanje vodi preko medija i kroz medije kao tzv. meke sile. Putem modernih medija i društvenih mreža moguće je u vrlo kratkom roku raširiti različite idejne konstrukte uključujući također i dezinformacije, razne oblike zastrašivanja, itd. Dostupnost informacija u javnom prostoru omogućila je raznim akterima da na relativno lak način ostvare svoje namjere mijenjanja ciljne okoline i skupine. Treba imati na umu i ovu već vrlo poznatu činjenicu da je ljudski um sposoban svjesno procesirati svega oko 10% informacija dok se 90% taloži u nesvjesnom dijelu uma. Ako gledate sadržaj vijesti, vidjet ćete da je on većinom negativistički obojen, medijski se prostor daje svakakvim rubnim i bizarnim temama pa možete zaključiti o kakvom je programu riječ. To je kao da vam netko svaki dan govori kako ste nesposobni i ništa ne znate. Vremenom ćete vjerojatno razviti ozbiljne simptome nesigurnosti. S druge strane, medijski je prostor toliko informacijski zasićen a vijest traje svega 24 sata. Riječ je o vrlo agresivnom i brzom diskontinuitetu znakova i poruka u kojem su svi znakovi istovrijedni. Nakon ozbiljnih ratnih i gospodarskih tema slijedi reklama za dječji šampon, natječaj ministarstva uprave i tjedne akcije u obližnjem supermarketu. Obilje takvih nefiltriranih informacija i podražaja stvara senzornu preopterećenost i prezasićenost, posljedično ravnodušnost. Iz te ravnodušnosti proizlazi inercija, površnost te tendencija »linije manjeg otpora«. Ako se tome pridodaju ogromne količine trivijalnih zabavnih sadržaja, svijest čovjeka nakon te torture može nalikovati samo nedefiniranoj masi plastelina koju još samo odgovarajuće treba usmjeriti. Da pojednostavim i izrazim se rječnikom **Platona**. Bilo kom vladaru pećine nije u interesu da razvijate stabilan humani identitet već da ga nemate te da vam se on prema potrebi imputira. Što se tiče multikulturalnosti, u teoriji demokracija i multikulturalnost su pak tijesno povezani. Interkulturalna komunikacija u okvirima multikulturalne zajednice pruža pojedincima i grupama mnogo više mogućnosti za uspostavljanje onog što smatramo modernim identitetom oslobođenim monolitnosti i zatvorenosti. Svoj osobni identitet također izgrađujem i putem kultura i tradicija koje nisu europske. Tu činjenicu smatram svojim velikim blagoslovom. Ono što nije do sada riješeno su problemi usuglašavanja procesa globalizacije i regionalizacije, potrebe za nacionalnim identitetom i nadnacionalnom integracijom, pri tom mislim svakako na identitet Europske unije. Pretpostavljam da će većina budućih sukoba biti na toj liniji, globalista što podržavaju postojeću liberalnu i kapitalističku paradigmu i otpora suverenista s nacionalnim identitetima. Nas, kako bismo rekli, obične ljude usmjeravat će se, kao i po običaju, prema dominantnom interesu određene skupine. Kako se oduprijeti tome i da li se oduprijeti? Ja bih rekla svakako, jer nas budućnost na to poziva. Mora se pružiti alternativa samome sebi i ne očekivati rješenja servirana izvana za koje se trebamo sami potruditi. Dakle, odgovor na to pitanje zasigurno neće biti u središnjem *Dnevniku*.

Priča na fotografiji

Jedna stara fotografija u Povijesnom arhivu Subotica (F 68.44) prikazuje osnovnu školu broj 50 koja se nalazila kod nekadašnje tvornice *Zorka* uz Put Edvarda Kardelja. Iako je priložena uz izvješća osnovnih škola iz 1948. godine, a na fotografiji nije naznačena godina nastanka ovog snimka, vjerojatno ipak potječe iz starijeg, međuratnog razdoblja. Osim prikaza izgleda škole, ova fotografija »nosi« čitavu jednu priču: na njoj su ispisani osnovni podaci o obrazovnom objektu. Većina starih, takozvanih salaških škola (što je podrazumijevalo lokaciju izvan gradske teritorije) građena je po tipskom projektu, te su bile uglavnom istih dimenzija i fasade, ali ovdje, na osnovu zapisa na fotografiji, nema nikakve dvojbe o kojem je objektu riječ: »Državna osnovna škola *Lazo Mamužić* kod fabrike *Zorka* u Subotici... Građena 1908.«.

Lazar (Lazo) Mamužić bio je čuveni gradonačelnik u povijesti Subotice (na čelu grada od 1884. do 1902. godine), u vrijeme intenzivnog razvoja grada. Umro je 1916. godine ostavljajući testament kojim je ustanovljena Zaklada *Lazara Mamužića* i supruge **Jelisavete** rođ. **Jakobčić**. Imovinu zadužbine činilo je 186 jutara (ili oko 110 hektara) zemljišta u Đurđinu koja je odlukom Agrarnog suda oduzeta 1946. godine.

Škola kod *Zorke* ponijela je ime gradonačelnika, ali joj sudbina nije bila naklonjena. Iako je u prošlosti imala vlastito manje imanje, zgradu je vremenom okružio opasan otpad iz fabrike, te je sanitarna inspekcija osamdesetih godina prošlog stoljeća zabranila održavanje nastave u takvim okolnostima. A i zgrada je bila u sve gore stanju. Đaci su premješteni u montažni školski objekt u Šabačkoj ulici, gdje je istovremeno pravljena nova školska zgrada, svečano otvorena 1982. godine.

Stara škola je nekoliko godina kasnije srušena.

Europske dileme

Naša TV zvijezda, predsjednik Republike već je bezbroj puta izjavio da je dugoročni cilj naše države postati članicom EU; ali ne po svaku cijenu. Prije svega trebamo očuvati našu nezavisnost u odlučivanju, pri tome ćemo njegovati izvanredne odnose s Rusijom i Kinom. Samo da Vas podsjetim, cijenjeni čitatelji, s tim ciljem je i formiran »Nacionalni savjet za koordinaciju suradnje s Ruskom Federacijom i Narodnom Republikom Kinom«. Na čelu ovog Savjeta je ex predsjednik Republike, kome je za dobre radne uvjete dodijeljena jedna lijepa vila na Dedinju, uz brojnu ekipu; naravno, osigurani su i nemali troškovi za rad. Samo možemo pretpostaviti da je u organiziranju skorašnjeg posje-

inicirale odlazak iz društva Europske zajednice. Ova akcija je dobila naziv »Brexit« ili Britanija exit (izlazak) iz EU. Premijerka VB je postigla nekakav ugovor o izlasku (raskidu) s čelnicima EU; dokument o tome sadrži 580 stranica, međutim u utorak (15. ovog mjeseca) navečer, Donji dom Britanskog parlamenta ovaj sporazum je velikom većinom (432 : 202 glasova) odbio prihvatiti. Jedna od najviše osporavanih točaka bilo je rešenje statusa Sjeverne Irske, koja je u sastavu VB, ali se nalazi na irskom otoku i ima dugačku suhozemnu granicu s Irskom, koja je jedna od najsigurnijih članica EU. Što nije čudo, jer je njen nagli razvoj omogućilo upravo članstvo u EU. Situacija u Sjevernoj Irskoj je upravo zbog toga i riješena, jer je omogućila tješnje veze između dvije Irske čija je granica funkcionirala po »shengenskom sustavu«, slobodan prolaz robe i radne snage. Brexitom je sve to dovedeno u pitanje, pa je predloženo neko prijelazno razdoblje od godinu i pol dana. Na ovaj prijedlog reagirale su škotske i velške nacionalne stranke, pošto ovi djelovi Britanije uživaju najviši stupanj autonomije, tako da su rekli da i na njihovim granicama žele takav granični režim koji je »nisam ni vani ali nisam ni unutra«. Britancima je omogućen i izlaz iz ove situacije. Naime, ako do 29. ožujka povuku zahtjev za izlazak, onda zapravo ostaju u EU. Kako se sportski veli: »sada je lopta na njihovom dijelu terena«.

No Brexit ?!

ta predsjednika Ruske Federacije ova organizacija, naravno u tajnosti, uzela lavovski dio. Zašto u tajnosti? Jer naši sveznajući tabloidi o takvim aktivnostima uopće nisu izvještavali, a imaju povjerljive izvore. No, manimo se mi domaćih zavrzlama, da ne kažem čvorova, nego se bavimo malo problemima drugih zemalja, što je našim čelnicima i analitičarima omiljena tema. Eto, malo ćemo se pozabaviti s dilemama Europe, bolje rečeno EU čije članstvo uporno želimo. Čak i moja trobojna mačka, kada je gladna govori: euu, euu (toliko je napredna). Tijekom ožujka u svim članicama bit će održani izbori za zastupnike u Europski parlament. Premijer Vlade Mađarske ove izbore je nazvao »borbom između stranaka koje podržavaju migraciju i onih koji odbijaju prihvatiti migrante«. Po njemu lijevo i liberalno orijentirane stranke podržavaju (i ekonomsku) migraciju, jer Europi nedostaje radna snaga. Konzervativne, kršćanske i umjereno desne partije pak su protiv ovakvog rješenja. Smatraju da treba podržavati obitelji i svim mogućim mjerama treba poticati rađanje što više djece. Stidljivo, ali sve glasnije i naši domaći političari pominju ovakve mjere, jer po nekim anketama polovica naših mladih ljudi želi otići iz ove zemlje, naravno pretežno u EU.

Ni vani ni unutra

Prije dvije godine u Velikoj Britaniji je održan referendum na kojem su, istina tijesnom većinom, pobijedile stranke koje su

Na jugu ništa novo

Ni na jugu Europe nije sve do konca razriješeno, jer Grčka, članica EU i NATO, 27 godina ne priznaje susjednu samostalnu bivšu SRJ republiku Makedoniju i na svakom koraku ih blokiraju: u težnji ulaska u EU ili članstvo u NATO-u. Zašto to rade? Grci priznaju ovu državu, ali ne priznaju njeno ime. Naročito grčki nacionalisti smatraju da se samo sjeverno područje Grčke uz postojeću granicu može zvati Makedonija, gdje u velikom broju žive ljudi koje se nazivaju Makedoncima i ne govore grčki nego neku varijantu slavenskog jezika. Ovo razgraničenje je rezultat mira poslije II. Balkanskog rata, u kojem je Bugarska doživjela poraz. Ove godine između vlada dviju zemalja postignut je kompromis da ova bivša republika dobije naziv »Sjeverna Makedonija«. Makedonsko Saboranje je ovo prihvatilo kao i zahtjev za promenu Ustava, sve po tzv. Prespanskom dogovoru. Sada su Grci na redu (slično kao Englezi) da ratificiraju, to jest prihvate ili ne ovaj dogovor i prihvate novu-staru državu Sjevernu Makedoniju. Naravno, i u susjedstvu (Sjeverne) Makedonije nije baš čista situacija i neki »naši krugovi« u stilu »neka susjedu crkne krava« navijaju da propadne grčko-makedonski dogovor. Vidi-te, cijenjeni čitatelji, kakve sve dileme postoje na našem starom kontinentu. Razmišljam: možda nama i Europi treba jedan novi Aleksandar (recimo, tipa makedonski) koji će ove (gordijevske) čvorove razriješiti jednim udarcem mača! Vjerujem da ćemo sljedećeg tjeda biti pametniji.

Ko je diro pucad?

Drugo lice

SUBOTICE

U svojoj bogatoj političkoj karijeri aktualni ministar vanjskih poslova **Ivica Dačić** bio je mnogo toga: od glasnogovornika Socijalističke partije Srbije (čiji je sada predsjednik) do predsjednika Vlade. E, u vrijeme kada je bio u koaliciji s Demokratskom strankom – u vrijeme, dakle, nakon što je SPS potpisala s DS-om *Deklaraciju o pomirenju* i u vrijeme kada ga nisu morale brige euroskepticizma – Ivica je Dačić kao ministar unutarnjih poslova nekako baš u ovo vrijeme (12. siječnja) u Kanjiži i Bačkoj Topoli slavodobitno građanima uručivao nove registarske pločice. Vickast, kakav već jest, Dačić je tom prilikom rekao kako je praznina u plavom polju gdje se nalazi oznaka države ostavljena za popunu zvjezdica slovima »EU«, dodajući kako je uvjeren da će se i to uskoro dogoditi.

Prošlo je od tada osam godina, »popuna« plavog polja još se nije dogodila, a kada će ne zna se, ali su zato u međuvremenu početnu euforiju zbog »europskih pločica« zamijenili svakodnevni problem nastali zbog naše nesviklosti na »europski način razmišljanja«.

Kao što je vozačima poznato, najuočljiviji i najveći problemi nastali su kod onih vlasnika na čijim se autima nalaze registarske pločice koje u slovno-broječanim kombinacijama sadrže slova »č«, »ć«, »đ«, »š« i »ž«. Svakodnevni praktični problemi odmah su počeli biti umnožavani teorijskim pitanjima: od toga hoće li radar-ska snimka jasno uočiti razliku između pločica na kojima se nalaze slova »čć« ili će kazna zbog prekoračenja brzine otići na adresu vlasnika »cc« pločica, preko pitanja kako iste probleme rješavati putem sms poruka na parkirališnim prostorima, pa do onih da navedena slova s dijakritičkim znacima u Europskoj uniji jednostavno ne vrijede.

Prepoznavši te probleme kao osnovane, država je prošle godine odlučila zamijeniti pločice s problematičnim slovima. Naravno, ne na svoj nego na trošak građana koji su sada za tu »uslugu« prilikom registracije vozila dužni platiti oko 5.000 dinara (uz zamjenu pločice ide i zamjena prometne dozvole, plus registracijska naljepnica). Na taj način, osim što je kod građana stvorila dodatni bijes, država je još više ogoljela bar četiri pitanja.

Prvo, a koje nije riješeno od prvog dana i samo nagomilava probleme do danas, jest: kojoj su to budali u Ministarstvu prometa 2011. dali da »dira pucad« umjesto da je lijepo »namirivo josag« i pustio pametnijeg od sebe da rješava tako složenu problematiku kao što je usklađivanje domaće abecede s onom u Europi? Drugo, a koje je usko navezano na prethodno, glasi: hoće li ta ili njemu tada nadređena osoba snositi odgovornost, uključujući i sankcije, zbog štete koju je svojom glupošću u milijardama dinara nanijela građanima? Treće: hoće li gradovi kao što su Čačak, Čuprija, Šabac ili Požega, primjerice, morati mijenjati ime zbog toga što im prva dva slova na pločici počinju nekim od problematičnih slova? I četvrto: je li budala državi zgodno poslužila da naknadno legalno pljačka građane ili je država s istim ciljem prethodno potražila nekoga tko će se praviti budala?

Konačno, ako se pitate kakve sad sve to veze ima sa Suboticom, osim činjenice da i mnogi Subotičani trpe iste naprijed opisane posljednice (zbog budale i pljačkaša zajedno), tu je i odgovor: iz mnogih razloga postoji velika vjerojatnoća da »pucad« nije dirao – Stipan.

Z. R.

Veliko prelo 2019

HKC „Bunjevačko kolo“

Veliki Preljski Tamburaški Orkestar

Ansambli Ravnica / Ansambli Biseri / Ansambli Ruže

Tehnička škola „Ivan Sarić“, Trg Lazara Nešića 9, Subotica

26.01.2019. 19 sati

Prodaja ulaznica:

HKC „Bunjevačko kolo“, Preradovićeve 4, Subotica

Informacije:

024/555589 ili 064/6590635 i 064/6590637

Veliko prelo 2019.

Bit je u zajedništvu

Pokladno vrijeme je započelo, a s obzirom na to da su ove godine poklade poprilično dugačke, sve do 6. ožujka, bit će prostora za brojna prela, balove, maškare, karnevale...

Jedna od najstarijih i najznačajnijih manifestacija bunjevačkih Hrvata u pokladno vrijeme jeste *Veliko prelo*, koje je prvi puta održano davne 1879. godine, te se ove godine obilježava 140 godina.

Ovogodišnje *Veliko prelo* bit će održano u subotu, 26. siječnja, u dvorani Tehničke škole *Ivan Sarić* u Subotici s početkom u 19 sati, a organizator je i ove godine Hrvatski kulturni centar *Bunjevačko kolo*. Goste *Prela* će zabavljati Veliki preljski tamburaški orkestar, kojeg čine ansambli *Ravnica*, *Biseri* i *Ruže* iz Subotice.

Predsjednik Organizacijskog odbora *Velikog prela 2019.* godine je **Denis Lipozenčić**, s kojim smo razgovarali o onome što očekuje goste.

»Tradicija kojom se dičimo«

»*Prela* nikada nije bilo samo zabava nego je imalo i poruku. Naši preci su to dobro znali, i to u ne laganim vremenima, a što se više udubimo u ovaj običaj vidimo da to vrijedi i za vrijeme u kojem mi živimo. Bit *Prela* je zajedništvo. Kad razgovaramo o njemu, svi na kraju dođemo do zaključka kako je ono zajedništvo. Puno ljudi će doći na *Prela* vidjeti drage ljude, s njima porazgovarati, provešeliti se, biti zajedno sa svojim« kaže Lipozenčić i dodaje: »*Prela* na neki način jest refleksija i slika stanja u našoj zajednici, koje je dosta komplicirano, ali ako svatko od nas da svoj doprinos, ako stavi zajednicu ispred osobnog zadovoljstva, možemo puno napraviti. Uvijek se možemo pitati što ja kao pojedinac dajem svojoj zajednici? S obzirom na to da nas je sve manje, moramo raditi na tome da se približimo jedni drugima. Ovo je način da pokažemo ljudima s kojima živimo tko smo, što smo, kako živimo, kako se veselimo, a da smo ujedno otvoreni prema svima i da to nije nemoguće ostvariti. *Prela* je naša tradicija kojom se dičimo«.

Organizatori su odlučili i ove godine zadržati, sada već dobro poznat ambijent. Sportska dvorana bit će preuređena u dvoranu kakva dolikuje *Velikom prelu*. Iako je pred njima veliki posao, kako Lipozenčić ističe, okupljena je ekipa ljudi koja živi *Prela* i daje svoj maksimum, kako bi se ono sačuvalo u postojećem obliku. Dvorana je zakupljena na 24 sata, koliko organizatori imaju da uredi dvoranu, sve donesu i pripreme, da se održi *Prela* i odmah poslije sve pospremi, jer dvorana do osam sati ujutro mora biti u prvobitnom izdanju. Kako Lipozenčić navodi, veliki su izdaci zakupnine dvorane, inventara, prijevoza istog, uređivanja dvorane, ozvučenja, rasvjete, snimanja. U cijenu karte, koja iznosi 2.400 dinara uključena je i hrana i piće. »Organizacijski odbor nema nikakvu dobit, niti ljudi koji su u organizaciji rade da bi imali koristi, naša nagrada je uspješno *Prela*«, kaže Lipozenčić.

Denis Lipozenčić

Običaji koji se ne mijenjaju

Što se glazbe tiče, ove godine za dobro raspoloženje gostiju bit će zadužen Veliki preljski tamburaški orkestar. Po riječima Lipozenčića ta ideja Velikog orkestra potekla je od samih tamburaša, a organizacijski odbor *Velikog prela* je prihvatio.

»Očekujem neki vid tamburaškog nadsviravanja, koji vjerujem da će biti na radost i zabavu naših gostiju. Svaki ansambl ima neku svoju energiju i svoj stil, te mislim da će to biti dobro« kaže Lipozenčić.

Kao i prijašnjih godina, raspisan je natječaj za najbolju *preljsku pismu*, koja će biti proglašena na samom *Prelu*, a bit će izabrana i *najlipča prelja*. Od prošle godine, pored ustaljenih darova za tri najljepše djevojke, koje će biti odjevene u narodnu nošnju po vlastitom izboru, uvedena je i posebna nagrada za *najlipču prelju* – dukat s likom **Franza Jozefa**.

Kako tradicija duža od jednog stoljeća nalaže, na meniju će se naći domaća krumpirača, domaće vino i rakija, *fanki s pekmezom od zerdelije* (kajsije)... Sve autentično i domaće, kako i priliči *Prelu*. Naravno, ni tradicijski niti kulturni program neće izostati.

Kao i prijašnjih godina, organizatori pripremaju bogatu tombolu, gdje će po riječima predsjednika OO *Velikog prela 2019.* i ove godine glavna nagrada biti ljetovanje na Jadranskom moru. Nagradu daruje Hrvatska turistička zajednica Mađarske. Osim tradicijske uspomene, *maramice* (rupca) na kojoj je naznačena godina *Prela*, i ove godine će gosti za uspomenu dobiti fotografiju s ove manifestacije.

Karte za *Veliko prelo 2019.* mogu se nabaviti u uredu HKC-a *Bunjevačko kolo* na adresi Preradovićeve 4. u Subotici od 8 do 14 sati ili rezervirati na telefon 024/555-589.

Ž. V.

POTRAGA U KUNBAJI ZA PRECIMA IZ TAVANKUTSKOG ATARA

Matične knjige iz stare seoske crkve

Na putu ka Kunbaji, po prelasku državne granice u Kelebiji, prvo se susrećemo s kaštelom barona Béle Redla i crkvom svete Ane u gotskom stilu, koju je izgradio jedan od najvećih subotičkih zemljoposjednika na prijelazu iz devetnaestog u dvadeseto stoljeće

Zračnom linijom Kunbaja u Mađarskoj je vrlo blizu Gornjem Tavankutu, svega je nekoliko kilometara udaljena od granice. Kada je nedavno na facebooku objavljena fotografija crkve u prekograničnom selu, Tavankučani su komentirali:

»Moja nana mi je pripovidala da su kadgod išli na proštenje i u divojčenje u Kunbaju. To je od Gornjeg oma tamo priko keri-teša...«

»Tamo su nam se dide momčili...«

»I moji majka i dida su išli tamo u crkvu i na pecu.«

Kunbaja ima dugu povijest i pominju je zapisi iz šesnaestog stoljeća. Danas je to selo s oko 1.400 stanovnika; nekada ih je bilo dva puta više. Matične knjige se vode od 1819. godine. Njemačke obitelji su ovdje kolonizirane od 1817., te su u starim matičnim zapisima stoga česta njemačka imena. Crkva iz tog davnog vremena više ne postoji. Nekadašnji skromni vjerski objekt od dasaka i naboja nalazio se na lokaciji koja je danas na oko kilometar od centra sela. Nova velika crkva izgrađena je 1877. godine.

Značaj sačuvanih dokumenata

Nekadašnji vjerski objekti nestaju, ali važne knjige, kao što su matični zapisi, kroz vrijeme se pomno čuvaju. Preživjeli su selidbe, ratove i mnoga loša vremena, a zahvaljujući brižnom odnosu prema ovim jedinstvenim podacima iz prošlosti u mogućnosti smo iščitavati ih i danas. Značaj starih crkvenih matičnih knjiga može se ilustrirati i ovim primjerom: upis mog šukundjeda **Mihovila (Mihály)** u knjizi krštenih u Kunbaji 1845. godine, pod rednim brojem 193, jedino je autentično svjedočanstvo o datumu i mjestu njegovog rođenja. Rođen je u kući; nisu postojala rodilišta, nema fotografija, nema detalja o novorođenčetu koji danas prate dolazak svake bebe na svijet, već odavno nema ni onih koji su se sjećali tog događaja... Samo ovaj upis u Kunbaji: »Mihály, rođen 27. rujna 1845., kršten 28. rujna...«. Iz Tavankuta. Pomenuti podatak iz matične knjige krštenih, zajedno s drugim sličnim upisima, potvrđuje značaj crkve u Kunbaji (i tamošnje matične evidencije) za povijest nekadašnje tavankutske pustare. Ka ovoj crkvi su se ljudi sa salaša i imanja iz pustare upućivali radi tako važnih životnih događaja kao što su krštenja, vjenčanja i sprovodi. Kunbaja i Tavankut su u davna vremena, do postav-

ljanja međudržavne granice ovim atarom po završetku Prvog svjetskog rata, bila dva susjedna sela, na udaljenosti od svega nekoliko kilometara. Stoga je u istraživanju povijesti predaka obitelji koje su nekada živjele u velikom tavankutskom ataru od važnosti podatak o matičnoj evidenciji u arhivi crkve u Kunbaji.

Iz Subotice se do ovog sela stiže preko kelebijskog ili bajmačkog graničnog prijelaza. Smješteno je nekako u sredini između ove dvije točke, a uz granicu najbliže Gornjem Tavankutu. Subotičanima, najčešće usmjerenim ka Segedinu, Baji, Budimpešti... nije uz put. Pa ipak, i do ovog sela, udaljenog od najprometnijih pravaca, cesta je uređena, a selo pogotovo. Čisto, sa širokim ulicama, lijepim kućama i zelenim dvorištima. Škola, dječje igralište, park i crkva čine središte sela, u ulici razgranatog starog drveća.

Dvorac barona Redla

Od kelebijskog graničnog prijelaza, lijevo ka Kunbaji, cesta vodi uz nekadašnji veliki kaštel, a poneko ga naziva i dvorcem, baruna Redla, koji se nalazi na području Tompe. Danas je u tom prostoru ustanova za osobe s psihijatrijskim smetnjama. Neposredno uz svoje imanje, barun **Béla Redl** je 1893. počeo graditi lijepu crkvu. U crkvi sv. Ane služba se danas obavlja jednom tjedno. Obilaze je i posjećuju mnogo češće.

Objekti barunovog imanja danas služe u zdravstvene svrhe, te nije omogućen obilazak prostorija, ali pogled u okruženje zgrade je impresivan. Iza male kapije otkriva se veliko područje s parkovima, brojnim pomoćnim objektima i šumom. Dugom stazom od dvorca u unutrašnjost imanja stiže se do uzvišenja na kojem se nalazi natkrivena klupa za odmor, s pogledom s visine na sve četiri strane svijeta. Po legendi, baron Béla Redl je nakon jutarnje šetnje doručkovao pod ovom otmjenom nadstrešnicom. S usamljene klupe pruža se divan pogled ka centralnoj zgradi i tornju crkve.

Imanja obitelji Redl nekada su se prostirala s ove i one strane današnje granice. Iza obitelji je ostalo nekoliko značajnih građevina. Prema predanju u Tompi, osnivač imanja bio je **Ferenc Redl** koji je kao kraljičin izaslanik došao u Suboticu 1743. godine. Titula baruna dodijeljena je 1808. godine. Za familiju se u prošlosti vezuju imanja pored Sombora i u tadašnjoj Gornjoj Ke-

lebbiji. Naime, osim posjeda pored Sombora, Redl je kao »dobar Subotičanin«, upravo ovaj izraz koriste, kupio 600 lanaca zemlje na kelebijskoj pustari. Zatim je imovina podijeljena na dva sina. Kelebiju je nasledio **Imre**, otac Béle Redla, a Ferencov unuk. Béla Redl (oko 1833. – 1905.) nastavio je s uspješnim poslovanjem, a imanje je raslo... Bio je jedan od najvećih zemljoposjednika na teritoriju Subotice, a time i među najvećim poreznim obveznicima. Njegov kaštel bio je čuven po ljepoti, njegovanom vrtu i ergeli. Ali Béla nije imao dece, nije se niti ženio. Nakon njegove smrti imanje je naslijedila sestra **Claudina**, udana **Nyéky**, a ubrzo potom, 1908, poslije Claudinine smrti, nasljednica imanja postaje njena kći **Claudia**, tada već baronica **Podmaniczky**.

Crkva pokraj kaštela

Béla Redl je još 1863. godine na imanju saziđao kapelicu. Na tom mjestu je tri desetljeća kasnije započeo gradnju lijepe crkve u gotskom stilu koja se i danas uzdiže pored kaštela poznate plemićke obitelji u prošlosti. Podaci o izgradnji crkve sv. Ane u Tompi opisani su na tabli na ulazu u objekt. Proširenje kućne kapele, odnosno izgradnja crkve sv. Ana, započela je u proljeće 1892., a završena 1905. godine. Zašto je godina građena – pojašnjava se u opisu na ulazu u crkvu (citirani izvodi su iz opisa):

»Sigurno su tome pridonijeli i umjetnički ukrasi koji su zahtijevali puno vremena, brižljivu nabavu crkvene opreme, odabir stranih umjetnika za uređivanje i njihov duži ovdašnji boravak. Barun je svoju crkvu za obred u izobilju opskrbio i krasnim umjetničkim predmetima. Na čudan način ova grupa predmeta postoji sve do današnjeg dana – suprotno od bogate i čuvene, ali ukradene zbirke umjetnina kaštela, od koje nije ništa ostalo.«

Crkva je u cijelosti bila barunova privatna gradnja. Na žalost, pouzdani arhivski materijali su zagubljeni tijekom ratova. Po jednoj narodnoj glasini, barun Béla Redl gradnju je odugovlačio zato što je imao nebesku viziju u kojoj je dobio obećanje da neće umrijeti dok crkva ne bude gotova. Kada se približavao kraj izgradnje crkve, barun je izgradio i školu i župu.

Predikaonica i oltar su od čuvenog mramora iz talijanske Carrare. Kada je kamen stigao do Subotice, prevozili su ga volovskim kolima. Poslove kamenorezaca na mramoru je radio talijanski vajar koji je došao iz Udina, **Carlo Sporeni**... Sakristijska vrata su od malinovog drveta iz Svete Zemlje. Glavni oltar svete Ane je delo **Franza Tavella** iz južnog Tirola... Barun Béla Redl svoju crkvu je bogato opskrbio i najljepšim liturgijskim predmetima...

Izgradnja i dekoracija crkve iz vana je dostojna unutrašnjeg bogatstva. Na tornju su kipovi apostola i evangelista, reljef od majolike Marije i djeteta Isusa. A u luneti kod ulaznih vrata se nalazi Raspeće. Također, na tornju u ruci jednog kipa anđela u tekstu na vrpici čitamo datum završetka gradnje: 1905. Dva-deset trećeg ožujka 1905. umro je barun Redl, graditelj crkve. Ali, prije toga je u svojoj zakladnici (osnivačkom listu) osigurao opstanak župe koja pripada crkvi...«.

Katarina Korponaić

(Podaci i fotografije iz knjige Katarine Korponaić *Tajanstvena Subotica*, u izdanju Povijesnog arhiva Subotica 2017. godine)

Uređen centar u Kunbaji gdje se nalazi crkva izgrađena 1877. godine (fotografirano studenog 2015. godine)

Jedna od ulica u Kunbaji u studenom 2015.

Crkva sv. Ane uz kaštel baruna Redla u Tompi

Detalj s fasade kaštela Redl

U Lemešu obilježena obljetnica smrti znanstvenika Gaje Alage

Fizičar svjetskog glasa

»Profesor Alaga je svojim radom i otkrićima obogatio hrvatsku i svjetsku znanost u otkrivanju strukture jezgre i procesima koji se odvijaju u području nuklearne fizike«, kazao je njegov nekadašnji student Antun Vujević

Bio je poznati teoretski fizičar, hrvatski akademik, znanstvenik koji je radio s dobitnicima Nobelove nagrade. Rođen je u Lemešu, u hrvatskoj bunjevačkoj obitelji. U rodnom selu je i sahranjen i to prije 30 godina. To je **Gaja Alaga**, na čiji je život i rad, a u povodu 30. obljetnice od njegove smrti, u Lemešu podsjetio njegov student, također fizičar **Antun Vujević**, predsjednik Društva vojvođanskih i podunavskih Hrvata.

»Profesor Gaja Alaga rođen je u Lemešu 1924. godine od oca **Martina** i majke **Stane**. U Lemešu je završio osnovnu školu, a Gimnaziju u Somboru. Studij je započeo početkom 40-tih godina na Tehničkom fakultetu u Budimpešti da bi se tijekom studija prebacio na zagrebačko sveučilište, također na Tehnički fakultet. Međutim, njegovi profesori su vrlo brzo primijetili da se Alaga izdvajao od ostalih studenata i profesor **Ivan Supek** ga poziva na Prirodoslovno-matematički fakultet. Opet na preporuku profesora Supeka, Alaga nakon studija odlazi u Kopenhagen na *Niels Bohr* Institute i tamo radi s drugim znanstvenicima na proučavanju beta raspada. Bile su to godine kada je u Hrvatskoj izgrađen Institut *Ruđer Bošković*, a opet na poziv profesora Supeka, Alaga se zbog toga vraća u Zagreb. Nekoliko godina nakon njegovog povratka ekipa znanstvenika s kojom je radio dobiva Nobelovu nagradu za fiziku upravo za beta raspad. Iako nije dobio Nobelovu nagradu, svojim nastavkom proučavanja beta raspada, uočio je određena pravila u tom raspadu i ta pravila se i danas zovu Alagina pravila«, rekao je profesor Vujević i još dodao da su ta pravila jedno od najcitiranijih naslova hrvatskih znanstvenika u stručnoj literaturi.

Ovi podatci o Gaji Alagi dostupni su u mnogim zapisima i dio su njegove službene biografije, ali profesor Vujević imao je prilike Gaju Alagu upoznati bliže kao student u Zagrebu i kasnije kao kolega, a ono što ih je još vezivalo je njihov Lemeš.

Interes za Lemešane

Sjetio se tako profesor Vujević da je Gaja Alaga volio voditi razgovore ne samo o fizici već i o drugim temama.

»Uz to što je imao niz dužnosti na fakultetu bio je i predavač na institutima u inozemstvu, ne samo u Europi već i u Japanu i Americi. Sjećam se da je nakon boravka u Japanu rekao: 'Ja nisam tamo ispitivač, jer Japanac nije izašao na ispit ako nije sve znao'. Ne samo da je bio vrsni znanstvenik već je bio i mentor mnogim mladim znanstvenicima. Jedan od njih je akademik **Vladimir Paar**. Interesirao se profesor Alaga i za nadarene đake u Lemešu i prilikom svakog dolaska u Lemeš raspitivao se ima li u selu djece nadarene za matematiku, fiziku. Nije on često dolazio u Lemeš i obično su ti njegovi posjeti bile u vrijeme ljetnih

ferija. Bilo je nas nekoliko đaka koje su interesirale matematika i fizika. Jednog ljeta susreo sam se s profesorom Alagom, ne slučajno, jer je on već znao da sam ja bio dio ekipe lemeške škole koja je bila uspješna na općinskom natjecanju iz matematike. Ostavio mi je tada časopis *Encyclopaedia moderna* s interesantnim tekstovima, novijim istraživanjima, što me je dodatno zainteresiralo za znanost. I tako je u vrijeme odlaska na studij moja odluka bila studij fizike u Zagrebu«, ispričao je Vujević.

A njegov prvi odlazak na fakultet upravo je vezan za profesora Alagu, koji je baš tog ljeta bio u Lemešu, pa je prirodno bilo da budući student s njim putuje u Zagreb. I to prvo na fakultet, na

 Antun Vujević

kome je proveo sate čekajući profesora Alagu, koji je okupiran obvezama na fakultetu, na koji je svratio odmah po dolasku iz Lemeša, zaboravio na mladog kolegu koji je u njegovom uredu proveo sate čekajući ga.

Predan poslu

Često je Vujević bio gost i u domu Gaje Alage, jer se iz Lemeša uvijek slao kakav paket sinu Gaji u Zagreb.

»Od kuće su uvijek imali što domaćeg poslati, kako su ga zvali Gaši, u Zagreb. Nije to bilo nešto puno, ali da mu se nađe. I tako sam ja nosio te pakete profesoru u Zagreb. Kada bi došao,

Tjedan u Somboru

supruga **Đurđa**, koja je inače bila sestra Ivana Supeka, bi rekla da sjednem malo i pričeka jer Gaša radi. I uvijek sam čekao pol ili cijeli sat da profesor završi što je započeo. A od njega sam odlazio s dvije-tri knjige koje mi je davao da pročitam. Nesreća je bila da su te knjige bile na egleskom jeziku koji ja nisam znao, a uz to knjige su bile iz područja koje je predmetom nastave na poslijediplomskom studiju, ali redovito kada bi ih vraćao profesor bi pitao jesam li malo pogledao te knjige. A u sebi mislim: 'pa šta ću pogledati kada ništa ne razumijem?' Rekao bih da je on bio u svom svijetu i nije uvijek imao osjećaj što jedan student na početku studija može znati«, kazao je Vujević i ispričao i kako su izgledali ispiti kod profesora Alage: »Ispite smo polagali u njegovom uredu. Da nam profesor pitanja i ode i ostavi nas same. Tri-četiri sata. Mogli smo gledati knjige, bilješke, ali nije to puno koristilo ako nismo razumjeli gradivo, jer je poslije profesorovog povratka slijedilo ispitivanje i polagali su studenti koji su stvarno bili spremni. Tijekom njegovog boravka u bolnici studenti su mu i tamo dolazili na konzultacije. Nažalost, preminuo je od posljedica jedne rutinske operacije«, kazao je nekadašnji student Gaje Alage. Sjećanje na njega čuvali su i sačuvali nekadašnji studenti, koji obilježavaju obljetnice njegove smrti sve do danas. Ovoga puta prvo u Zagrebu, a zahvaljujući Antunu Vujeviću o Gaji Alagi govorilo se i u Lemešu, gdje je i pokopan.

Z. V.

Subotički tamburaški orkestar u Somboru

Gala koncert

Subotički tamburaški orkestar priredio je u Somboru gala koncert Stalijanske, tradicionalne tamburaške, moderne i klasične glazbe. Posebnost ovog koncerta je izvođenje talijanske glazbe na tamburi. Prije Sombora gala koncert održan je u Subotici, Firenci, Busto Arsiziju i Zrenjaninu, a koncert je rezultat suradnje Subotičkog tamburaškog orkestra i Talijanskog kulturnog centra *Piazza Italia*.

Na koncertu u Somboru, osim članova Subotičkog tamburaškog orkestra, pod dirigentskom palicom **Sonje Berta**, nastupili su i solisti **Dušica Vucelja**, **Marija Kovač**, **Ante Crnković**, **Saša Štulić**, prvak opere Srpskog narodnog pozorišta iz Novog Sada i zbor *Šareni vokali* iz Sombora. Koncert je priređen 15. siječnja u somborskom kazalištu.

Z. V.

Bijeli mantili

Priča mi jedan poznanik kako njegova supruga, inače po struci medicinska sestra, već tri godine radi u Njemačkoj. Iznenadilo me to, ne zato što odlazi na rad u inozemstvo, već zato što znam da je imala uposlenje u somborskoj bolnici. Pitam – dala je otkaz? A moj poznanik odgovara – ne, na neplaćenom je. Pitam ja onda dalje kako može biti tri godine na neplaćenom? »Pa lijepo. Ona neće dati otkaz, jer, tko zna, možda će se jednog dana vratiti na posao ili će biti neke otpremine za one koji dobrovoljno odu. Bolnica neće da joj da otkaz, jer bi onda morala ugasiti to radno mjesto, a na njemu već radi netko drugi. I tako, svima je dobro«, pojašnjava moj poznanik shemu koja omogućava njegovoj supruzi da je na poslu nema tri godine, ali da radno mjesto i dalje ima. Njeno radno mjesto je popunjeno, ali somborskoj bolnici fale još 84 sestre i ono što još više zabrinjava i 22 liječnika specijaliste. A kako će u narednih godinu dana šest liječnika u mirovinu, broj nedostajućih bijelih mantila dostići će 28. I još jedna brojka za glavobolju – gotovo trećina liječničkog kadra somborske bolnice starija je od 55 godina ili drugačije rečeno: za deset godina trećina njih bit će u mirovini.

Na listi nedostajućih specijalista su kirurzi, anesteziolozi, radiolozi, psihijatri... A ta lista (uz još ponešto) implicira jednu novu listu, a to je lista čekanja na razna snimanja, operacije, preglede. Najviše će se načekati oni koji čekaju operaciju na očnom odjelu, jer se dužina čekanja na tom odjelu mjeri s čak 240 dana ili u prijevodu oko osam mjeseci. Uz to, nije lako zakazati ni pregled kod liječnika specijalista, naročito onaj prvi koji vam zakazuje liječnik opće prakse. Termina više nema nego što ima, a kada se i pojave slobodni termini sreće imaju pacijenti čiji su liječnici brži i spretniji u baratanju s »mašinom« (računalom) preko koje se zakazuju pregledi. Mogu to posvjedočiti iz osobnog iskustva. Bolešniku iz svoje obitelji pregled kod kardiologa ne mogu zakazati dulje od godinu dana. Nema termina. I za zakazivanje kod neurologa trebalo je više od godinu dana. A stvar je konačno riješena kućnim posjetom pacijentu. A na upit kako se pregled ne može zakazati u bolnici odgovor je bio – nema nas dovoljno, ambulantu radimo koliko stignemo.

Z. V.

U Rumi održan LVII. Znanstveni kolokvij na temu »Božićni običaji srijemskih Hrvata«

Rezultati koji daju nadu za budućnost

U prostorijama HKPD-a *Matija Gubec* u Rumi 10. siječnja održan je Znanstveni kolokvij na temu »Božićni običaji srijemskih Hrvata«. O ovoj temi govorile su studentice Filozofskog fakulteta u Zagrebu nakon terenskog istraživanja provedenog prošle godine u mjestima u Srijemu. Već tri godine studenti iz Zagreba dolaze u Srijem. Zahvaljujući njihovoj mentorici, profesorici **Milani Černelić** i Zavodu za kulturu vojvođanskih Hrvata pokušavaju zapisati tradicijsku kulturu srijemskih Hrvata, ali upravo onakvu kakvu je pamte brojni kazivači. Cilj takvih istraživanja je ne samo zapisati neke od tih običaja nego ih očuvati i oživjeti ponovo. Mnogi od tih običaja, baš kao što je bio slučaj i s bačkim Hrvatima i podunavskim Šokcima, bit će objavljeni kako u *Godišnjaku za znanstvena istraživanja* tako i u zasebnoj monografiji.

Duga tradicija

Autorice Znanstvenog kolokvija u Rumi prezentirale su svoj rad, rezultate istraživanja s terena koje je vršeno u travnju prošle godine. Drugi put boravile su u Rumi, a u okviru svog istraživanja posjetile su mjesta gdje žive Hrvati: Rumu, Golubince, Srijemsku Mitrovicu, Hrtkovce, Nikince i Zemun. Studentica an-

tropologije i povijesti na Filozofskom fakultetu u Zagrebu **Jelena Batur** istraživala je božićne običaje srijemskih Hrvata, ali i neke druge teme. Ugodno se iznenadila kada je prilikom razgovora s brojnim kazivačima iz Srijema saznala da se mnogi od tih običaja prakticiraju i danas.

»Čitavo iskustvo na terenu u praktičnom smislu bilo mi je vrlo korisno. Ali isto tako me fasciniralo da naši ljudi koji žive na ovim prostorima prakticiraju običaje dugi niz godina još od svog djetinjstva, a krenula sam s pretpostavkom da je to definitivno ostalo u prošlosti. Suprotno očekivanjima, ugodno sam se se iznenadila. Posebno su me impresionirali običaji 'šikalaca' u Golubincima, što mi je po sadržaju bilo vrlo zanimljivo slušati. Dosta običaja se ponavlja u više različitih lokaliteta i tu se uglavnom radi o zajedničkim katoličkim običajima«, kazala je ona, ističući važnost istraživanja.

»Mislim da je ovo istraživanje veoma važno ne samo za Hrvate u Vojvodini koji sve čine u pogledu očuvanja ovih običaja isticanjem hrvatskog i katoličkog obilježja, nego i nama studentima ne samo s praktične strane već i emotivne. Mi smo se emocionalno uključili u cijelu tu stvar i prepoznali smo da je našim kazivačima i našim ljudima ovdje to posebno važno«, istaknula je Batur.

»Toliko su ljudi s ponosom ukazivali na svoju tradiciju i na svoju baštinu. Taj ponos daje nam nadu da ćemo preživjeti ova turbulentna vremena i da Hrvati u Srijemu imaju svoju budućnost«, kazala je Katarina Čeliković.

Tjedan u Srijemu

Druga autorica koja je te večeri izlagala o božićnim običajima u Rumi i Hrtkovcima je studentica etnologije, kulturne antropologije i turkologije na Filozofskom fakultetu u Zagrebu **Eva Balković**.

»Uočila sam dosta sličnosti s običajima u našoj matičnoj domovini, ali naravno da se oni razlikuju od lokaliteta do lokaliteta. Čak i u Hrtkovcima i Rumi, koji su relativno blizu, nalazi se dosta razlika, tako da je to bilo zanimljivo vidjeti. Meni je posebno zanimljiv običaj *kraljaca* u Rumi koji je i danas ostao sačuvan i koji se još uvijek održava na ovim prostorima«, kazala je ona.

Ponos koji budi nadu

Filozofski fakultet u Zagrebu, Odsjek za etnologiju i kulturnu antropologiju i Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata surađuju više od sedam godina i zajedno rade na istraživanjima tradicijske kulturne baštine Hrvata u Vojvodini.

»Upravo zahvaljujući Filozofskom fakultetu u Zagrebu možemo reći da ispunjavamo onu temeljnu misiju od zapisivanja do dolaska među ljude. Na neki način činimo sve kako bi se premostilo ovo novo vrijeme gdje tehnika želi prevladati tradiciju i kulturu. Ova terenska istraživanja zahvaljujući našim kazivačima dobivaju neku novu notu«, kazala je menadžerica kulturnih aktivnosti ZKVH-a **Katarina Čeliković** dodajući:

»Istraživanja će biti osobito važna za izradu registra ili kataloga nematerijalne kulturne baštine, gdje će pojedini od živih običaja biti sačuvani, ali u onom obliku kakav se može staviti i na listu svjetske baštine UNESCO. Mi želimo učiniti napore da se prijavimo ponajprije u registar nematerijalne kulturne baštine Republike Srbije. Na temelju izlaganja naših studentica mogli smo zaključiti koliko je bogata naša tradicija i da je ona zaista živa. Ona ne živi samo u sjećanjima, nego je to jedna živa tradicija.«

Istraživanja i u Banatu

Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata već 10 godina aktivno radi na znanstvenim, stručnim i primijenjenim istraživanjima u području kulture, umjetnosti i znanosti vojvođanskih Hrvata, ali i u području bibliografije i arhivistike, menadžmentu i edukaciji u kulturi i u poticanju i organiziranju kulturne produkcije hrvatske manjinske zajednice u Vojvodini.

»Toliko su ljudi s ponosom ukazivali na svoju tradiciju i na svoju baštinu. Taj ponos daje nam nadu da ćemo preživjeti ova turbulentna vremena i da Hrvati u Srijemu imaju svoju budućnost. Jer ovi živi običaji koji se prakticiraju u svakodnevnom životu doista mogu ukazati da ćemo i mi nastaviti to raditi. Ono što želim najaviti jest da ove godine želimo istraživanja proširiti i na Banat. Tako ćemo čitavu našu hrvatsku zajednicu pokriti s našim istraživanjima i ukazati na potrebu zapisivanja ovako vrijednog blaga kao što je tradicijska kultura«, navodi ona.

Istraživanja studentica iz Zagreba bit će nastavljena u veljači i ožujku, ponovno u Srijemu. Neke od najavljenih tema su pokladni običaji i kolinja, ali ovoga puta u sredinama koje nisu ruralnog karaktera. Plod svega onoga što su studentice zapisale i arihivirale naći će se u monografiji o srijemskim Hrvatima.

Na Znanstvenom kolokviju je, osim brojnih članova udruge iz Rume i predstavnika drugih hrvatskih udruga iz Srijema, prisustvovao i **Darko Sarić Lukendić** koji je u novom sazivu HNV-a zadužen za kulturu.

S. D.

Običaj koji polako iščezava

Srijem i Mačva nadaleko su poznati po uzgoju svinja i *svinjokolju* (kolinje), a običaj klanja svinja se na ovim prostorima prakticirao od davnina. Pripreme za svinjokolj uglavnom su počinjale u studenom, a najveći broj uzgajivača svinja suhomesnate delicije su pripremali nekoliko tjedana prije Božića kako bi za blagdane one bile prodimljene i spremne za trpezu. Nekadašnji »pravi« *svinjokolj* danas se nažalost i na ovom području održava vrlo rijetko. Kada kažem »pravi«, prije svega mislim na okupljanja rodbine, susjeda, kumova..., koji su tog dana dolazili pomoći domaćinima, pa su radovi na obradi mesa i topljenju čvaraka trajali do kasno u noć. A poslije obavljenog posla neizostavna je bila večera na kojoj su se morali isprobati svi pripremljeni proizvodi. I da ne zaboravim sremačke salenjake s domaćim pekmezom, koje su domaćice specijalno pripremle za tu prigodu. Danas su ovakvi primjeri, nažalost, rijetki. Samo mali broj ljudi se drži ove tradicije, pa čak i u onim mjestima koja su nedavno bila poznata po njima. Većina ljudi se odlučuje za uslužno klanje. Za uslugu klanja, pripremu kobasica, kulenja, obradu slanine i šunke, domaćini uglavnom plate mesara koji taj posao završi za nekoliko sati. Jedinu posao domaćina je da spakira meso i spremi ga na hladno mjesto i da pripremljene kobasice i kulenje okači u pušnicu. Time se cijeli posao svinjokolja završava. Tako se vremenom lijepo tradicijsko okupljanje pretvorilo u sasvim običan dan, bez one čari zajedništva, druženja i rada do kasno u noć. U spomen na te lijepe dane, danas se u Srijemu održavaju tradicijske manifestacije *Srijemski svinjokolji*, koji su postali prava turistička atrakcija. U okviru takvih manifestacija prijavljuju se brojne ekipe koje se tom prilikom natječu u brzom klanju svinja, obradi svježeg mesa, pripremi kobasica i kuhanju kotlića. Manifestacije takvog tipa bit će održane narednog mjeseca u pojedinim mjestima u Srijemu. Bit će to prilika da se Srijemci podsjetu običaja koji iščezavaju, a po kojima je ovo podneblje nekada bilo prepoznatljivo.

S. D.

Katolički kalendari i naljepnice za blagoslov domova

Kultura sjećanja na zidovima naših domova

Posebno mjesto među predmetima vezanim za Tekije imaju kalendari. Ljudi, uključujući i one koji su napustili zavičaj 1990-ih, ih i danas nabavljaju

Vrijeme je blagoslova katoličkih domova. Blagoslov podjeljuju svećenici ili đakoni, koji su tada u prilici sastati se s obiteljima za koje pastoralno skrbe. Pojedini ga započinju već na Stjepanje, a drugi tijekom božićnoga vremena, ili, češće, nakon Bogojavljenja. Kao godišnja uspomena na čin blagoslova ostaju najčešće naljepnice s oznakom godine, glavnim motivom kršćanske tematike i natpisom »Mir i blagoslov« te uobičajenim oznakom blagoslova G(C)+M+B. To je oznaka imena triju kraljeva, no postoje i druga značenja, od kojih je najčešće: Christus mansionem benedicat (lat.: Neka Krist blagoslovi ovu kuću). Centralni lik je uokviren hrvatskim pleterom.

Povijest naljepnica koje se dijele prilikom blagoslova obitelji u našim krajevima vrlo je zanimljiva, barem isto toliko koliko i

naša naklonost ka obilježavanju naših domova njima. Mogu se smatrati modernijom inačicom ispisivanja oznake blagoslova kredom. Neki lijepe naljepnice jednu preko druge, dok drugi, posebno stariji katolici lijepe jedne pokraj drugih. U obitelji **Katačić** u Beregu, primjerice, naljepnice su vrlo omiljen predmet, a članovi ove obitelji sačuvali su u *litnjoj kuhni*, jednu pokraj druge u dugim nizovima od više desetljeća, sve naljepnice. U nekim drugim kućama nisu sačuvane sve naljepnice. Neke se nalaze u kuhinji, neke u dnevnoj sobi (prve ili jedine dvije sobe u koje prilikom blagoslova klerik uđe), i to na pokuštvu koje obično nije urešeno nikakvim drugim dekoracijama, što smo zabilježili kod **Eve Mrvičin**, također u Beregu.

Naljepnice koje su dugo vremena jedine bile dostupne ovdašnjim župama, a i danas su najčešće, izlaze u nakladi Svetišća Majke Božje Tekijske. Sličan je slučaj i s kalendarima istoga nakladnika, onim jednolisnim i onim s dvanaest listova. Katolički kalendari su u seoskim obiteljima još uvijek pouzdani godišnji podsjetnik, planer važnih događaja, a vremenom postaju dio obiteljske zaostavštine. Pojedini zidni kalendari se dugo čuvaju, no od pojedinih se svete slike (likovi Isusa, Marije i svetaca) isjećaju i u pobožne svrhe dugo rabe. Koja je njihova povijest? U čemu je njihova posebnost, što simboliziraju i imaju li uobičajeni kršćanski motivi dublje značenje od podsjećanja na smjenjivanje godina i obnavljanje blagoslova?

Samo u Petrovaradinu i u Zagrebu

Odgovore na ova pitanja našli smo u Katalogu izdanja Svetišća Majke Božje Tekijske, koji su priredili **Petar Pifat** i **Ivana Andrić Penava** prilikom nedavne proslave tri stoljeća Tekijskoga svetišta (2016.). Njegovi predstojatelji su, naime, u godinama nakon II. svjetskog rata bili suočeni s materijalnom oskudicom izazvanom rapidnim smanjivanjem brojnosti katolika u Srijemu. Godine 1970. franjevac konventualac p. **Dominik Kamenski**, koji se tada brinuo o Tekijama, počeo je izdavati jednolisne zidne katoličke kalendre jednostavnog dizajna s centralnim likom i stubačno raspoređenim mjesecima s obilježenim liturgijskim kalendarom. To je bilo veliko iznenađenje za katoličku javnost u ondašnjoj Jugoslaviji, jer su takve tiskovine bile producirane na samo još jednom mjestu, u Zagrebu. Kamenski umire iduće godine, a njegovo djelo nastavlja potonji dugogodišnji ravnatelj svetišta mons. **Stjepan Miler** 1975. godine, te intenzivira 1979., kada počinje tiskati i dvanaestolisni kalendar. Oba su oduševljeno primljena, a naklada je u pojedinim godinama bila ogromna – do više stotina tisuća primjeraka godišnje, što je bilo impresiv-

Eva Mrvičin

no čak i za europske uvjete. Tek nakon toga ova »nakladnička kuća« proširila je svoj asortiman na čestitke, uspomene na primanje svetih sakramenata, sličice i naljepnice. Važnu ulogu od početka imao je poduzetnik iz Vinkovaca **Marijan Živković**, koji je bio odgovoran za proizvodnju i marketing, dok je mons. Miller skrbio o tekstu. U ovom poslu sudjelovalo je do deset osoba, među kojima i nekoliko sestara milosrdnica sv. *Vinka Paulskoga* koje su u to vrijeme bile na službi u Petrovaradinu. Predmeti su bili slani na preko 1.200 župa u tadašnjoj državi, te u Njemačku, Austriju, Kanadu i Australiju. Danas bi to bilo veliko čudo, no sve poduzete obnove Tekijskoga svetišta za vrijeme mons. Milera bile su moguće isključivo zahvaljujući prihodima od prodaje ovih tiskovina.

Imaju li one i kulturološku vrijednost, posebice u Srijemu, gdje su i nastajale? Ovim pitanjem obratili smo se Ivani Andrić Penava, voditeljici Povijesnog odjela petrovaradinskog HKPD-a *Jelačić*. Ona nam je dala zanimljiv osvrt na značenje Tekijskih tiskovina za život hrvatskog puka u Srijemu.

»Život srijemskih Hrvata oduvijek se vrtio oko Katoličke crkve. Glavni pokretači zbivanja bili su najčešće mjesni župnici. Oko Crkve smo se okupljali oduvijek, a upravo nam je ona negovala i čuvala svijest o tome tko smo, i u vjerskom i u nacionalnom pogledu. Ono što ima veze s Crkvom, ima i veze s kulturom, jer upravo je Crkva stoljećima pokretala, među ostalim, i kulturno-društvena zbivanja, negovala hrvatski jezik... Tijekom devedesetih godina XX. stoljeća Srijem je na tragičan način osjetio Domovinski rat i u tom trenutku uz nas su stali u prvom redu svećenici, naši župnici. Crkva je bila ta koja nas je držala na okupu i koja nam je pomagala. Nažalost, danas ta praksa jenjava. Mnogo nas se odselilo, a vrijeme i okolnosti rade protiv nas. Aktivnost Hrvata župljana u Srijemu nerijetko ovisi o tome koliko je župnik aktivan i koliko mu je stalo da se nešto događa. Srijem je dio Vojvodine koji najdublje vežu spona za Hrvatsku (u prvome redu povijesne). Posljednja direktna i živa veza nas s matičnom domovinom bila je veza između danas Đakovačko-osiječke nadbiskupije i Srijemske biskupije, odnosno nekad ujedinjene Đakovačko-srijemske biskupije.«

Simboli kulturnog identiteta

Andrić Penava naglašava da Biskupijsko svetište Gospe Tekijske u Petrovaradinu ima veliki značaj za sve Srijemce, ne samo kao hodočasničko mjesto, nego i kao mjesto koje čuva tradiciju, običaje, ali i vjeru i kulturu koje se nerijetko preklapaju.

»Generacije vjernika iz Srijema dolaze tražiti zagovor Gospe Tekijske. Posebno mjesto među predmetima vezanim za Tekije imaju kalendari. Ljudi, uključujući i one koji su napustili zavičaj 1990-ih, ih i danas nabavljaju. Slike svetaca prevladavajuće, no tijekom vremena kao tema provlačili su se, primjerice, oltari katoličkih crkava iz Srijema, zatim pročelja crkava iz Hrvatske i dr. Dakle, i ti kalendari imaju kulturno značenje u smislu očuvanja našeg identiteta. Naljepnice i svijeće koje bi bile kupljene i blagoslovljene u svetištu na prvi pogled jesu više vjerskog značenja jer se njihova svrha ne razlikuje previše od svrhe u koju ih koriste ostali katolici. No, ako se uzme u obzir da govorimo o Hrvatima koji žive na prostoru koji nije dio njihove matične domovine, dolazak svećenika u kuću da podijeli blagoslov, samo lijepljenje te naljepnice koje simbolizira da je kuća blagoslovljena i da je katolička, onda ne možemo reći da ovaj predmet ima samo vjersko značenje. Ima veze i s nacionalnim a time i s kulturnim identitetom. Naljepnice su također na neki način čuvar nekadašnjeg običaja ispisivanja godine blagoslova i inicijala triju kraljeva na dovracima kuće. Iz toga kuta naljepnica ima ulogu čuvara nekog davnog običaja. Ljudi ih stavljaju na vidna mjesta, da oni koji ulaze znaju da ulaze u blagoslovljenu (u nacionalnom pogledu) hrvatsku katoličku kuću. Ti predmeti su svjedočanstvo onoga što nazivamo kulturom sjećanja jednog naroda koji živi izvan svoje matične domovine«, zaključuje Andrić Penava.

I danas tvrtka Svetište Majke Božje Tekije d.o.o., čiji je vlasnik **Josip Živković**, nudi tržištu drage ukrase za katoličke stanove prepoznatljivoga izgleda, koji se mogu nabaviti i kod nas. Rade to i neki drugi nakladnici, s više ili manje uspjeha. Ti skromni listovi papira ipak simboliziraju više nego što su njihovi tvorci prije pola stoljeća mogli zamisliti. Nemojmo ih se sramiti.

Marko Tucakov

Nastavak suradnje sa županijom

VAJSKA – Vodstvo HKU *Antun Sorgg* iz Vajske održalo je u utorak sastanak s predstavnicima Vukovarsko-srijemske županije – **Andrijom Matićem** i **Stjepanom Đurkovićem**. Ta županija značajno podupire rad ove podunavske udruge od njezina osnutka.

Na sastanku je bilo riječi o suradnji županije s lokalnom samoupravom, organizaciji manifestacije *Šokačka večer*, suradnji žena i mladih iz Bača i županije. Razgovaralo se i o drugim planovima udruge u 2019. godini. *Šokačka večer* će ove godine biti održana treći put, 16. veljače u restoranu *Bački dvor* na jezeru Provala. Za zabavu će se pobriniti tamburaški sastav *Dike* iz Vinkovaca s gostima. Predsjednik HKU-a **Mladen Šimić** je ovom prigodom izrazio želju za kupnjom kuće u selu za potrebe udruge (*Šokačke kuće*), kao i za organizacijom sajma rukotvorina, domaćih proizvoda i tradicionalnih jela u Vajskoj.

A. Š.

Tavankučani na seminaru baranjskih plesova

NOVA GRADIŠKA – Kulturno-umjetnička udruga *Trenk* iz Nove Gradiške organizirala je jednodnevni seminar na temu plesova, pjesama i nošnje podunavskih Šokaca. Među polaznicima je bilo i petero članova HKPD-a *Matija Gubec* iz Tavankuta – voditelj folklornog odjela **Darko Prčić** te članovi **Ana Vereb**, **Martina Balazević**, **Mario Skenderović** i **Dario Paulić**. Tavankučanima je ovaj seminar od velikog značaja, jer njihova udruga na svojem plesnom repertoaru ima i plesove baranjskih Hrvata.

Susret tavankutskih polaznika s izvornim načinom baranjskih plesova pomoći će u poboljšanju njihova izvođenja na sceni. Voditelj seminara bio je **Filip Golubov** iz Draža.

I. D.

Predstavljanje knjige *Slike iz beskraja*

SUBOTICA – Predstavljanje knjige *Slike iz beskraja* **Vedrana Horvackog** bit će održano u utorak, 22. siječnja, u Gradskoj knjižnici u Subotici, s početkom u 18 sati. U pitanju je zbirka pjesama, književni prvijenac mladoga autora, objavljen prošle godine u izdanju NIU *Hrvatska riječ*. Uz autora, o knjizi će govoriti **Tomislav Žigmanov** i **Katarina Čeliković**.

Veliko prelo 2019. u Subotici

SUBOTICA – HKC *Bunjevačko kolo* organizira *Veliko prelo 2019.* koje će biti održano u subotu, 26. siječnja, u dvorani Tehničke škole *Ivan Sarić* u Subotici, s početkom u 19 sati. Cijena ulaznice je 2.400 dinara. U cijenu je uključena večera (krumpirača...), piće tijekom večeri i za desert *fanki* (krafne). U programu će sudjelovati *Veliki preljski tamburaški orkestar* koji sačinjavaju ansambli *Ravnica*, *Biseri* i *Ruže* te članovi folklornog odjela HKC-a *Bunjevačko kolo*. Tijekom večeri bit će pročitana najljepša *Preljska pisma* a birat će se i najljepša prelja s pratiljama. Organizatori najavljuju i bogatu tombolu. Sve dodatne informacije možete dobiti u Uredu HKC-a *Bunjevačko kolo* ili na telefon: 024/555-589.

Šokačko prelo u Bregu

BEREG – HKPD *Silvije Strahimir Kranjčević* iz Brega organizira *Šokačko prelo* koje će biti održano 9. veljače u mjesnom Domu kulture, s početkom u 19 sati. Ulaznice po cijeni od 1.300 dinara, u što su uračunati jelo i piće za cijelu večer, mogu se kupiti kod **Marte Gorjanac** ili preko facebook profila (inbox) Udruge. Za zabavu će biti zadužen Tamburaški sastav *Čokanj* iz Našica.

Marinbal u Lemešu

LEMEŠ – HBKUD *Lemeš* organizira *Marinbal* koji će biti održan u mjesnom Domu kulture, 2. veljače s početkom u 19 i 30 sati. Za dobru zabavu bit će zadužen Tamburaški sastav *Rujna zora* iz Subotice. Očekuje vas tradicionalni lemeški paprikaš, piće u neograničenim količinama, bogata tombola i fancy u ponoć. Cijena ulaznice je 1.400 dinara. Na kupljenih deset ulaznica jedna se dobija gratis, a đaci i studenti mogu nabaviti ulaznice po cijeni od 1.000 dinara (uz đачku knjižicu ili indeks). Rezervacije se primaju do 30. siječnja. Prodaja ulaznica: **Tamara** 061/64-77-970 i **Marija Bagi** 063/717-20-43.

Dan škole *Matija Gubec*

TAVANKUT – Dan Osnovne škole *Matija Gubec* iz Tavankuta bit će proslavljen 8. veljače. U sklopu proslave u mjesnoj crkvi Srca Isusova, s početkom u 18 sati, bit će održan koncert klape *Levan-da* (Hrvatska). Nakon koncerta u školi će biti priređen domjenak.

Igranka *kraljaca* u rumskom HKPD-u *Matija Gubec*

Jedinstveni običaj rumskih Hrvata

Pостоji jedan običaj po kome su Hrvati iz Rume jedinstveni i na koji su posebno ponosni, a prakticira se na blagdan Sveta tri kralja. Smatra se da je običaj star koliko i tamošnje HKPD *Matija Gubec* osnovano 1903. godine. U pitanju su *kraljci*. Na spomenuti blagdan, neoženjeni mladići tzv. kraljci, posebno odjeveni za tu priliku (sa šeširima ukrašenim novogodišnjim ukrasima), nakon misnog slavlja u crkvi, obilaze obitelji u Rumi i okolnim mjestima i pjesmom *Narodi nam se Kralj nebeski* javljaju radosnu vijest o rođenju Isusa Krista. Domaćini tada *kraljce* čašćavaju suhim kobasicama, vinom, novčanim i drugim darovima. Od sakupljenog novca *kraljci* tjedan dana kasnije organiziraju igranku u prostorijama Društva. Igranka *kraljaca* jedna je od najposjećenijih igranki u organizaciji udruge i na noj se okupi najveći broj mladih. Tako je bilo i ove godine, 11. siječnja.

Organizatori – mladi

Igranka počinje kada se u prostoriji pogase sva svijetla. Tada *kraljci* svečano otvaraju bačvu vina pjevajući pjesmu *Narodi nam se Kralj nebeski*. Župnik ovom prigodom blagoslovi prostorije Društva, a gosti se poslužuju darovima koje su kraljci prikupili prilikom obilaska obitelji.

»Ovaj običaj se u Rumi održava desetljećima. Prema etnološkim istraživanjima o kojima je nedavno bilo riječi, navodno nigdje drugdje u Srbiji se ne prakticira takav običaj. Zbog toga smo posebno ponosni. Održavanje *kraljaca* iznimno je važno za nas, jer su ga preuzeli mladi koji se svake godine pridružuju u sve većem broju«, kaže predsjednik udruge iz Rume **Zdenko Lanc**.

Potpora radu udruge

Igranci *kraljaca* je prvi puta prisustvovao i veleposlanik Hrvatske u Beogradu **Gordan Bakota**. HKPD *Matija Gubec* je jedna od najstarijih udruga Hrvata u Vojvodini koja je, unatoč problemima

ma 90-ih godina prošloga stoljeća, opstala i nastavila svoj rad.

»To svima šalje jasnu poruku da bez obzira na tešku situaciju koja je zadesila Srijem devedesetih godina i velikim migracijama koje su se tada desile, ljudi ostaju na ovom području. Mi kao Republika Hrvatska i ja kao njen predstavnik prepoznajemo i podupiremo ovakve projekte. Svojim dugogodišnjim aktivnostima i kontinuiranim radom, hrvatska udruga iz Rume dokazuje da Hrvati na ovim prostorima nastavljaju svoj život njegujući dugogodišnju tradiciju. Ovo su mjesta gdje oni trebaju ostati. Zato je, kako moje prisustvo, kao i prisustvo rumskog župnika **Ivice Čatića** na ovoj manifestaciji veoma bitno. Našim prisustvom dajemo potporu i ohrabrujemo naše ljude«, poručio je Bakota.

Nastavljači tradicije

Jedan od *kraljaca* bio je **Franja Benčić**: »Član sam ove udruge već duži niz godina i jedan sam od *kraljaca*. Dok sam bio dijete, *kraljci* su dolazili u našu kuću i pjevali. Meni je to ostalo urezano u sjećanju kao lijep događaj. Oduvijek sam želio da jednog dana i ja sudjelujem u tome i želja mi se ostvarila«.

Dejan Nagl nastavio je tradiciju svog djeda i oca, koji su u mladosti također bili *kraljci*:

»Želja mi je da jednoga dana prenesem ovaj lijepi običaj svojoj djeci. Posebno mi je drago što se u ovo vrijeme okupljamo u udruzi i što se družimo. U svakoj kući koju posjetimo, otpjevamo pjesmu, a od ukućana dobijemo po kobasicu, vino, rakiju i novčani dar. Nakon obilaska svih kuća, sedam dana se družimo u prostorijama udruge, te potom organiziramo igranku. Tada se okupi najveći broj mladih, a svake godine sve nas je više«.

Upravo zbog svoje specifičnosti, u rumskom *Gupcu* se nadaju da će ovaj običaj ući u katalog nematerijalne kulturne baštine Hrvata u Vojvodini.

S. D.

Protekla godina i planovi nekoliko udruga iz Srijema

Rad s djecom, novi projekti, karnevali...

Nakon više priča iz Bačke, u ovom broju donosimo vam tekst o protekloj godini iz kuta nekoliko srijemskih udruga kulture. U pitanju su: HKPD *Matija Gubec* iz Rume, Hrvatska čitaonica *Fischer* iz Surčina te HKPD-a *Tomislav* iz Golubinaca.

Gubec: Rad s najmlađima

Prethodna godina je, prema riječima tajnika HKPD-a *Matija Gubec* iz Rume **Nikole Jurce**, bila jedna od uspješnih u radu njihovog Društva. Godinu će pamtiti po uspješnim nastupima Velikog tamburaškog orkestra kako u svom gradu, tako i u drugim mjestima Srbije i Hrvatske. Organizirali su dva cjelovečernja koncerta u Rumi na kojima su pored njihovog Velikog tamburaškog orkestra (koji čini okosnicu rada ove udruge), nastupili i njihovi dugogodišnji prijatelji, članovi KUD-a *Matija Gubec* iz Slavenskog Kobaša. Također su sudjelovali i na manifestaciji hrvatskih udruga iz Srijema *Srijemci Srijemu*, koja je prošle godine održana u Zemunu, kao i na redovitom susretu Društava *Matija Gubec* u Sotinu. Ono na čega su posebno ponosni je to što su pojačali rad sa svojim najmlađim članovima, s djecom predškolskog i osnovnoškolskog uzrasta.

»Povodom Nove godine organizirali smo radionicu na kojoj su djeca izrađivala novogodišnje ukrase, kojima su kasnije ukra-

šavali dvoranu naše čitaonice. Na naše zadovoljstvo, odazvao se veliki broj djece, čak i više nego što smo očekivali, tako da planiramo rad s njima nastaviti i ubuduće. Uskoro ćemo organizirati *mačkare* u kojima će u najvećem broju biti uključeni najmlađi. Uspostavili smo kontakte s nekim udrugama van Vojvodine i ove godine planiramo putovati u Niš kod prijatelja iz udruge *Široko*. Trudimo se održavati što bolje kontakte s drugim srijemskim udrugama. Istaknuo bih izuzetno dobru suradnju s udrugama iz Šida, Zemuna, Surčina i Petrovaradina«, kaže Jurca.

Stalni problem u radu udruge jest odliv članova tamburaškog orkestra za koje je teško naći adekvatne zamjene.

»Kako bi se stvorio jedan kvalitetan član tamburaškog orkestra potrebno je vrijeme, mnogo truda i talenta. U našoj udruzi godinama radi škola tambure, koja uvijek ima do 10 polaznika. Veliki tamburaški orkestar se uvijek popunjava od polaznika škole tambure. Međutim, jedno vrijeme smo imali situaciju da nekoliko članova orkestra nisu mogli nastupati, a neki su i napustili orkestar. Tijekom ove godine nastojat ćemo ponovno aktivirati neke od bivših članova orkestra«, kaže Jurca.

Dodajemo i to da je u 2019. godinu udruge ušla s novim vodstvom. Za čelnog čovjeka koncem prošle godine izabran je **Zdenko Lanc**, dugogodišnji član udruge.

HKPD Gubec: Godišnji koncert tamburaša

HKPD Tomislav: Golubinačke Mačkare 2018.

Fischer: Prvi veći projekti

Hrvatska čitaonica Fischer iz Surčina najmlađa je hrvatska udruga u Srijemu. Djeluju u tri područja: glazbi, literaturi i primijenjenoj umjetnosti, a u cilju očuvanja svoje kulturne baštine i nacionalnog identiteta. Lanijska godina im je bila godina u kojoj su ozbiljno krenuli u realiziranje prvih većih projekata.

»Prethodnu godinu obilježilo je izdavanje reprinta knjige *Surčin kroz povijest* autora vlč. **Marka Kljajića**, dopredsjednika udruge. Ovo izdanje je dopunjeno s pojedinim dokumentima, odjecima u javnosti prva dva izdanja, nagradama koje je knjiga dobila kao i razvoju naše udruge u prve dvije godine. Autor knjige vlč. Kljajić je u 2018. godini dobio nagradu za životno djelo u području književnosti na *Danima hrvatske knjige i riječi* u Subotici. Na Badnji dan je izašla iz tiska i zbirka radova članova literarne sekcije pod nazivom *Srijemska rapsodija*«, kaže predsjednica udruge **Katica Naglič**.

Organizirali su večeri posvećene hrvatskim književnicima iz Srijema te izložbe starih ručnih radova iz bakinih ormana.

»Ovim radovima predstavili smo se na štandu na Sajmu nacionalnih manjina *Složni mozaik Srbije* na što smo ponosni. Važne su nam i održane kreativne radionice gdje naše članice mogu učiti nove vještine, a započeli smo s izradom narodnih nošnji. Značajni pomak u prošloj godini bio je predstavljanje naše udruge i naše kulturne baštine na manifestacijama izvan hrvatske zajednice kao što su *Bojčinsko kulturno leto* i *Gospojinski festival ljubavi i vina* u organizaciji Općine Surčin, kao i na *Juhorskom oku* u Sevojnu«

Velikim uspjehom za Hrvate u Surčinu, predstavnici udruge smatraju što su prošle godine na izborima za Hrvatsko nacionalno vijeće imali 2 elektora, te sada imaju jednog vijećnika iz njihovog mjesta. U 2019. godini radit će i dalje na započetim projektima kao i podizanju kvalitete rada.

»Župnik Marko Kljajić već uveliko radi na knjizi *Rodovi katoličkih prezimena* u Surčinu. Knjigu planiramo izdati u drugoj polovici godine. Nastavit ćemo s organiziranjem tematskih literarnih večeri i posebno se veselimo večerima hrvatskih pisaca za djecu. Organizirat ćemo kreativne radionice na kojima će se učiti tkanje i vez. Nastavit ćemo s izradom narodnih nošnji. Planiramo nabavku nekih muzičkih instrumenata i ozvučenja,

kao i sate obuke sviranja i pjevanja, kako bi u rad udruge, mogli uključiti i veći broj mladih«.

A kao važan pomak u svom radu, navode što su već početkom 2019. godine započeli rad na prikupljanju podataka i evidenciji nematerijalne kulturne baštine Hrvata u Surčinu i Srijemu, u suradnji s drugim udrugama i ZKVH-om.

Tomislav: Karnevalska suradnja

HKPD Tomislav iz Golubinaca već godinama svoj rad usmjerava na organiziranje manifestacija. Na prvom mjestu to su *Golubinačke Mačkare*, koje iz godine u godine organizacijski napreduju.

»Želja nam je da ove godine na *Mačkarama* koje će biti održane 23. i 24. veljače, ugostimo i naše prijatelje iz karnevalskih gradova Srbije: Leskovca, Pančeva, Vrnjačke Banje, Beograda, Rakovice i Šapca. U tim gradovima smo se i mi predstavili. Očekujemo da uđemo u organizaciju svjetskih karnevalskih gradova, jer smatramo da naše *Mačkare* kako u organizacijskom smislu tako i po kvaliteti, to i zaslužuju. Naš drugi tradicionalni kulturni događaj je manifestacija *Večeri i noći Ilije Žarkovića Žabara*, koja je prošle godine nešto skromnije organizirana. Održali smo i godišnji koncert na kojem smo predstavili sve ono što smo tijekom godine radili. Nismo uspjeli gostovati u inozemstvu, ali smo uspjeli organizirati sve planirane aktivnosti«, kaže predsjednik udruge **Vlatko Čaćić**.

Kao jednu od novina u radu, izdvajaju koreografiju koju izvodi mješovita skupina starijih i mlađih članova udruge, a koja prikazuje običaj *Golubinačkih svatova*. Također, oformljena je i recitatorska-dramska sekcija, koja već sada na pojedinim nastupima, izvodi igrokaze. Okosnicu Društva čini tamburaški orkestar koji aktivno radi i nastupa na raznim festivalima, u okviru financijskih mogućnosti.

»Planovi za 2019. godinu su ambiciozni ali i oni zavise od financijskih sredstava. Redovito apliciramo na natječe pokrajinskih tajništava, HNV-a, Veleposlanstva Hrvatske i Općine Stara Pazova, od kojih dobivamo podršku za naš rad. Želja nam je da se suradnja s njima nastavi i ubuduće, na obostrano zadovoljstvo«, zaključuje Čaćić.

S. Darabašić

Čitaonica Fischer: Nastup na sajmu nacionalnih manjina

Samostanska škola i vrtić za djevojčice

Samostanska škola i crkva Presvetog Trojstva na fotografiji s početka XX. stoljeća

Do kraja XIX. stoljeća u gradu su sagrađene tri nove ustanove za odgoj katoličke djece. Nadbiskup kaločki Lajos Naynald poziva u Sombor »siromašne školske sestre Naše Gospe« radi odgoja i pouke djevojčica u duhu Katoličke crkve

Godine 1879. žensko dobrotvorno društvo obratilo se kaločkom nadbiskupu dr. **Lajosu Haynald** s molbom da se osnuje samostanska škola i da izgradnju te škole duhovno i financijski potpomogne. Nadbiskup Haynald je obećao da će pomoći ovaj projekt. Žensko dobrotvorno društvo je počelo sakupljati donacije po gradu, sakupili su lijepu sumu novca.

Nekoliko godina kasnije, 1883., nadbiskup je došao u Sombor krizmati. Tom prigodom je obećao da će se plan izgradnje nove samostanske škole uskoro ostvariti i da će s lijepom sumom novca pomoći izgradnju ustanove. Crkvena općina je 1885. godine obavijestila nadbiskupa da će gradnju nove škole uskoro započeti i da će zgrada biti predana na korišćenje za odgoj djevojčica redovničkoj zajednici školskih sestara *Naše Gospe*. Nadbiskup je za izgradnju darovao 50.000 forinti s uvjetom da se, ako škola postane državna, taj novac mora vratiti Kaločkoj nadbiskupiji. Crkvena općina Presvetog Trojstva u Somboru je nadbiskupovoj donaciji dodala 27.000 forinti. Iz tih sredstava 1878. sagrađena je nova škola s impozantnim ukrasnim pročeljem.

Suvremena ustanova

Škola je odgovarala tadašnjim pedagoškim i zdravstvenim uvjetima, sa svojih 9 učionica, prostorima za ručne radove i

nastavu crtanja. U toj zgradi je mjesto dobio i samostanski dio časnih sestara. Rimokatolička crkvena općina je godišnje plaćala 3.300 forinti za 11 časnih sestara koje su bile nastavnice, 300 forinti dvjema sestrama koje su bile domaćice i 400 forinti za održavanje zgrade. Godine 1887. nadbiskup Haynald je došao u Sombor radi podjele sakramenta potvrde. Tom prigodom, 8. rujna, je blagoslovio novosagrađenu samostansku školu i darovao 80.000 forinti za izgradnju sirotišta. Sirotište je završeno 1891. godine. O svečanosti koja je priređena za nadbiskupov dolazak u Sombor i o blagoslovu nove školske zgrade obimno su pisali časopisi tog vremena, prikazujući te momente velikima i značajnima za cijeli grad Sombor.

Zgrada u stilu eklektizma

Zgradu samostanske škole projektirali su čuveni arhitekti iz Budimpešte **Ödön Lechner** i **Gyula Pártos**. Fasada škole ima centralni ispad na kome su dva prozora i glavni ulaz s bačvastim gornjim dijelom. U gornjem dijelu prozori imaju bačvasti oblik. Iznad glavnog ulaza prozori su odijeljeni pilastrima koji se završavaju konzolama. Iznad vijenca nalazi se lučni friz od profiliranih triglifa, a iznad ovih glavni vijenac nad kojim je prema krovu zabat s nišom u vidu školjke i figurom Djevice Marije s djetetom

Isusom. Krakovi iz dvorišta se završavaju zabatom u zupčastom obliku. Na krovovima iz dvorišta su trokutne badže, čiji otvori imaju oblik trolista. Badže na glavnoj fasadi imaju polukružni oblik u gornjem dijelu koji je krunisan stiliziranim krinovim listom. Sa svake strane su po dvije. Zgrada je u stilu eklektizma (**Pavle Vasić**, *Umetnička topografija Sombora*). Na krovu iznad nekadašnje kapele je križ.

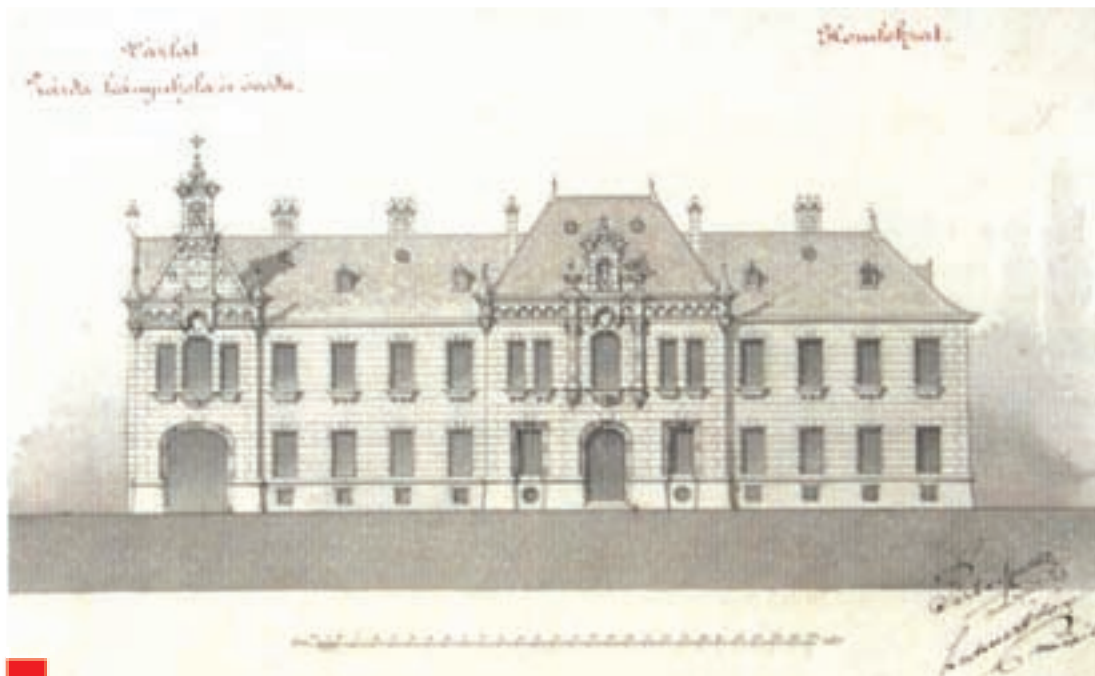
Hodnici samostanske škole su na križastim svodovima čiji traveji imaju osnovu pravokutnika. Prozori su u polukružnim plit-

o važnosti vjerskog odgoja djece i o povijesnom značaju nove školske ustanove. Donosimo odlomak iz propovijedi:

»... danas se rodila Marija, majka božanskog djeteta. Možemo reći da se danas susrećemo s dva djeteta, s malim Isusom i s malom Marijom. Mariju je Ana, a Isusa je Marija odgojila i to tako, kako je Bogu bilo mило. Odgoj djeteta a naročito odgoj djevojčica je od velikog značaja, odgajanje treba već u jaslama početi da bi se zlo već u klici mogli ugušiti. Važnost odgoja djevojčica uvidjeli su i upravitelji ovoga grada, žensko dobrotvorno

društvo, stanovnici ovoga grada, i s darom moje skromnosti, sagrađena je samostanska škola za odgoj djevojčica i vrtić.«
(*Bácska/Bačka*, 13. rujna 1887.)

Nakon svete mise slijedio je blagoslov samostanske škole. U 12,30 sati je iz crkve krenula povorka; na početku povorke se nosio križ, za križom su išle časne sestre, svećenici i na kraju njegova eminencija nadbiskup Haynald. U crkvi i ispred crkve pa sve do samostanske škole, nadbiskupa je pratio veliki broj ljudi. Bila su tu i djeca sa svojim roditeljima koja su za nekoliko dana krenula u novu školu.

Planirani izgled škole s potpisom arhitekata Lechnera i Pártosa

kim nišama. Tavanica je u obliku plitkih svodova s traverzama. Stepene su drvene ploče, koje vode na prvi kat i tavan. Na katu se nalazila kapela. Plafon kapele ima zvjezdasti profilirani ukras, koji u kutovima formira križ sličan malteškom, čiji kraci počinju na anđeoskim glavama u vidu konzola. Na katu su polukružni prozori u vidu pseudotrifora. U jednoj prostoriji prozor ima konveksni oblik u gornjem dijelu. U predvorju između katova je lučni friz, arkadica s konzolama. Prozori gornjeg dijela imaju oblik plitkog luka. Predvorje ima dekorativni karakter koji vodi od prizemlja na kat. On je ukrašen lučnim frizom. Glavne stepenice su simetrične s balustradom ukrašenom biljnim motivima. Na lijevom kraku zgrade na prvom katu nalazi se okulus, a na drugom jedna pseudobifora. Ulazno predvorje je pravokutne osnove s bačvastim svodom u koji ulaze prodori od dvaju vrata i dvaju niša. Prodori su pseudooživlanog oblika. U predvorju na zidu s lijeve strane se nalazi mramorna ploča koja je posvećena nadbiskupu Haynaldu.

Svečani blagoslov škole

Samostansku školu blagoslovio je nadbiskup Haynald, na blagdan rođenja Blažene Djevice Marije (8. rujna 1887.). Održana je svečana sveta misa koja je trajala pet sati. Na toj misi je krizmao 1251 krizmanika. U propovijedi nadbiskup je govorio

Nakon blagoslova samostanske škole upriličen je svečani ručak kojeg je priredio župnik-opat **Gyula Fejér**. Sljedećeg dana, ujutru u 7 sati, prvu svetu misu u kapeli samostanske škole služio je nadbiskup Haynald, a zatim je otputovao iz Sombora.

Novosagrađena samostanska škola je dana na korištenje školskim sestrama *Naše Gospe* iz Kaloče. Kongregacija redovnica *Notre Dame (Naša Gospa)* nastala je u Francuskoj davne 1597. godine. Osnovao ju je župnik u Mattaincourtu **Petar Fourier** s **Alix le Clerc** koja je bila prva redovnica i majka ove velike redovničke obitelji raširene po čitavom svijetu u raznim granama i ograncima s malim razlikama. Ali, od početka do danas glavni cilj im je bio zajednički: odgoj i pouka djevojčica u duhu Katoličke crkve.

Inače, zgrada škole je nakon Drugog svjetskog rata oduzeta Crkvi. Danas je prva zgrada srednje Tehničke škole. Od 1969. godine zgrada ima status zaštićenog spomenika kulture.

Blizu 500 učenika

Prvi dan škole je počeo sa svetom misom, zazivom Duha Svetog u župnoj crkvi Presvetog Trojstva. Sveta misa je počela u 8 sati, nakon toga su održani prvi satovi u školi. Ukupno u novu školu je krenulo 484 učenika. U 1. razredu je bilo 103 učenice, u 2. razredu 75, u 3. a razredu 45, u 3. b razredu 46, u 4. razredu 78, u 5. razredu 48, u 6. razredu 41 učenika. Bilo je 6 nižih razreda i bio je jedan viši razred u kojem je bilo 48 učenika.

Dani biskupa Antunovića

U nedjelju, 13. siječnja, na blagdan krštenja Gospodinova u subotičkoj katedrali sv. Terezije Avilske služena je sveta misa o 131. obljetnici smrti biskupa **Ivana Antunovića**. Misno slavlje predvodio je predsjednik Katoličkog društva *Ivan Antunović*, vlč. dr. **Ivica Ivanković Radak** uz koncelebraciju braće svećenika. U prigodnoj homiliji predvoditelj misnog slavlja naglasio je kako smo pozvani u današnjem društvu i sredini u kojoj živimo biti navjestitelji Radosne vijesti. »Svjestan takve vrste odgovornosti i poziva, biskup Antunović je u svoje doba djelovao i radio stvari koje za vrijeme njegova života nisu dale velike i vidljive rezultate. Danas njegovo djelovanje nazivamo vizionarskim, dalekovidnim... Na koncu, i Kristovo poslanje je, tako se čini, obilježeno neuspjesima, počevši rođenjem u štali, pa do smrti na križu. Počeo je s 12 slabih apostola, da bi Crkva danas

bila raširena po čitavom svijetu! Kršćanin je pozvan dati život za druge, pozvan je odreći se sebičnosti. Pozvani smo u ovom društvu i sredini u kojoj živimo dati malo osvježanja, ljudskosti i ljubavi. To danas znači naviještati Radosnu vijest. Možemo to učiniti kroz svoje obiteljsko ili crkveno poslanje, kroz društveno djelovanje«, kazao je vlč. Ivanković Radak.

Slavlje pod svetom misom uzveličali su Subotički tamburaški orkestar, Katedralni zbor *Albe Vidaković* i vokalna solistica **Alenka Vojnić** pod ravnanjem katedralnog orguljaša i zborovođe **Miroslava Stantića**.

U sklopu *Dana Ivana Antunovića* istoimeno Katoličko društvo organizira XXVI. *Razgovor* koji će biti održan danas, 18. siječnja, u 19 sati u pastoralnom centru *Augustinianum*. Tema ovogodišnjeg *Razgovora* bit će *Pedeset godina Subotičke biskupije – uređenje današnje crkvene hijerarhije u Bačkoj (1918. – 1968.)* a predavač je vlč. **Dražen Skenderović**, đakon Subotičke biskupije.

Ž. V.

Susreti mladih u novosadskom *Bonaventurianumu*

Mladi katolici u Novom Sadu onedavna imaju novu priliku i mjesto za druženje, međusobnog učvršćivanja vjere, zajedništva i kršćanske ljubavi. Zajednica mladih u ovom gradu se već više mjeseci okuplja na redovitim druženjima, koja su se, kako kaže **Stipan Jurić**, student biologije i jedan od organizatora ovih susreta, u početku održavala u studentskom domu jednog sudionika. »Nakon što se broj zainteresiranih mladih povećao, odlučili smo naći drugi prostor, te od listopada 2018. svoja druženja imamo u *Bonaventurianumu*, franjevačkom studentskom centru koji se nalazi u dvorištu samostana *Reda manje braće*. Sastajemo se svakog utorka u 20 sati, a ti susreti imaju različit sadržaj«, kaže Jurić. On navodi da je zamisao organizatora susreta da se jednom mjesečno mladi sastanu na euharistijskom klanjanju koje će sami glazbeno animirati, a koje će, upotpunjeno prikladnim meditacijama, voditi p. **Karlo Harmath**, novosadski gvardijan. Nekoliko klanjanja su već organizirali.

»Predvidjeli smo i predavanja gostujućih predavača. Prvi gost predavač na našim susretima bio je **Vinko Cvi-jin**, župnik u Vajskoj i Bođanima, koji je u vrijeme proteklog došašća, 11. prosinca 2018., govorio na temu *Ljubav koja se trpljenjem rađa*. Predavanja na koja dolaze gosti predavači i klanjanja su otvorenog tipa, te svi za-

interesirani u njima mogu sudjelovati. Tu su i večeri slavljenja, koje su namijenjene isključivo mladima, večeri kada svojim zajedništvom, pjesmom i glazbom slavimo i veličamo Gospodina. Tada zajedno molimo i promišljamo o riječima Svetog pisma. Tu su i dani kada se sastajemo na zabavnim druženjima, zajedničkim večerama koje sami pripremamo, te igramo društvene igre. Bude nas do 25«, kaže Jurić.

Mladi Hrvati katolici pozivaju sve zainteresirane da se pridruže njihovim susretima ili da posjete jedno od idućih klanjanja ili predavanja u franjevačkoj crkvi Sv. Ivana Kapistrana u Novom Sadu, koja se nalazi u ulici Cara Dušana br. 4.

Marko Tucakov

Molitvena osmina

Molitvena osmina za jedinstvo kršćana započinje danas, 18. siječnja, i traje do 25. siječnja, a geslo ovogodišnjeg susreta je *Teži za samom pravdom*.

Na blagdan obraćenja svetog Pavla

Na blagdan obraćenja sv. Pavla apostola, 25. siječnja, jednog od najvećih crkvenih pisaca, misionara i propovjednika, Biskupijska klasična gimnazija

i sjemenište (kolegij) *Paulinum* slavi dan škole i proštenje. Svečana sveta misa bit će služena u 10 sati, koju će predvoditi bivši paulinac, sada hvarski biskup mons. **Petar Palić**, a s njim će koncelebrirati odgojitelji *Paulinuma*. Misno slavlje će uzveličati pjevanje i sviranje učenika – sjemeništara, koji pozivaju vjernike da dođu na svetu misu i proštenje kapele.

Sv. Pavao je ujedno i zaštitnik Subotičke biskupije. Svečana sveta misa bit će služena u subotičkoj katedrali sv. Terezije Avilske u 18 sati, a toga dana će biti i svećeničko ređenje. Za svećenike Subotičke biskupije biskup mons. dr. **Ivan Péntes** zaređiti će vlč. **Nebojšu Stipića** iz župe sv. Roka iz Subotice, vlč. **Dražena Skenderovića** iz župe Pretsvetog Trojstva iz Male Bosne i vlč. **Daniela Katačića** iz župe sv. Mihaela Arkandela iz Brega.

Ž. V.

Piše: dipl. theol. Ana Hodak

Prvo čudo

Isusovo javno djelovanje započelo je čudom u Kani Galilejskoj (usp. Iv 2,1-12). Svima nam je dobro poznato da je tada na svadbi Isus vodu pretvorio u vino. Ova zgodna i mnogima najinteresantnija pripovijest Novoga zavjeta krije u sebi brojne znakovitosti i objavljuje najuzvišenije otajstvo naše vjere da je Isus očekivani Mesija, Sin Božji.

Stigao je Mesija

Nije nikakva slučajnost da je Isus prvo čudo učinio baš na svadbi. Naime, on je kraljevstvo Božje uspoređivao sa svadbenom gozdom na koju su svi pozvani, a početak njegovog djelovanja na svadbi označuje ga kao donositelja tog kraljevstva među ljude. Isto tako, nije ni malo slučajno da je to prvo čudo bilo pretvaranje vode u vino. Još u starozavjetno doba znak mesijanskog vremena je uz obilje žita i ulja bilo i obilje vina. Tako Isus potvrđuje da se u njemu ispunjavaju proročka obećanja te njegovim dolaskom nastupa mesijansko vrijeme. Ovo čudo, kao i mnoga sljedeća koja će učiniti na pomoć su ljudima, da im donesu radost i izbjavljenje iz neke životne tjeskobe. Isus otkriva svoju ljubav za čovjeka, brigu i želju da pomogne. U Kani je pomogao mladencima i spasio ih od sramote koja bi ih snašla da nisu imali dovoljno pića za svoje uzvanike, kasnije će pomagati ljudima najčešće u njihovim bolestima, a za mnoge će ta ozdravljenja značiti i povratak u društvo, prekid odbačenosti i života na margini.

Važno je istaknuti da se već ovdje, na samom početku Isusovog javnog djelovanja naglašava Marijina posrednička uloga. Ona je ta koja uočava problem i zauzima se za mladence kod svog Sina. On će njezinu posredničku ulogu potvrditi s križa i ona će do danas ostati naša moćna zagovornica koja se zauzima za nas, kao što se za potrebe slavljenika zauzela u Kani i nije ustuknula na Isusovu naoko grubu reakciju, već je slugama rekla: »Što god vam rekne, učinite« (Iv 2,5). Sluge su prihvatile Marijin savjet i kada je Isus zatražio da posude napune vodom, ma koliko im se to činilo čudno, uradili su kako je on rekao. Tako su stvoreni uvjeti da se čudo dogodi. Postupak slugu poučava nas da je za čudo potrebna poslušnost Isusu i povjerenje u njega. I sva buduća čuda pokazat će da Isus zahtijeva da mu se vjeruje kako bi se

čudo dogodilo, a tamo gdje ljudi nisu vjerovali ni čuda nije bilo. Tako je i danas u našim životima. Isus želi da mu vjerujemo, da činimo ono što nam on pokazuje da treba, ma koliko nam to besmisleno i neprihvatljivo bilo. I slugama u Kani bilo je čudno učiniti ono što Isus traži, a ipak jesu i čudo se dogodilo. Isto Isus traži i od nas: povjerenje u njegovo djelovanje i vjeru da on može svaku situaciju okrenuti na dobro, da iz svake naše teškoće može učiniti čudo i pokazati svoju moć i slavu. No, ne smijemo zaboraviti da mu budemo poslušni i vjerujemo, ali ne smijemo zaboraviti i da je njegova Majka naša moćna zagovornica, koja se za nas zauzima u svim našim potrebama. Zato joj se trebamo utjecati, ali i zahvaljivati.

Darovi Duha

Ove, druge nedjelje kroz godinu važno se osvrnuti i na riječi sv. Pavla koje je uputio Korinćanima (usp. 1 Kor 12,4-12) o različitosti darova koje daje jedan isti Duh. Bog svakom čovjeku daje različite darove kojima će služiti zajednici kojoj pripada i koje će upotrijebiti za širenje njegovog kraljevstva. Nema čovjeka koji nije primio neki dar, a nema ni dara koji je manje vrijedan ili nepotreban, jer »svakomu se daje očitovanje Duha na korist« (1 Kor 12,7). Prema ljudskim shvaćanjima neki se darovi čine važnijima od drugih, pa ljudi koji ih posjeduju postanu oholi. No to je zlouporaba dara, jer sve što nam Bog daje nezaluzeno je i dano nam je da ga tim darom proslavljamo služeći zajednici. Ono što smo od Duha primili nije da sebe slavimo, nego Boga koji nam sve daruje. Pavao spominje prorokovanje, jezike, čudotvorstva... Bog je zbog potrebe vremena u kojima je živjela Pavlova zajednica davao takve darove. Iako u našim sredinama toga nema, ne znači da Duh ne djeluje, nego daje ono što je za ovo vrijeme i uvjete života potrebno. Neki su darovi neupadljivi, nenametljivi skroviti dok se ne pokaže potreba za njima, ali nikako manje vrijedni od onih koji se često mogu očitovati i izgledaju veliki.

Svatko od nas primio je neki dar. Neki su svoje prepoznali, neki možda još nisu. Ako živimo slijedeći Krista i stavlajući se na raspolaganje njegovoj zajednici, ako želimo biti širitelji njegovog kraljevstva, Duh će nam pomoći da ono što smo primili upotrijebimo na veću slavu Božju.

Flâneuri ponovno u akciji

Što imaju zajedničko renesansa, olimpijske igre i animirani film? Vjerojatno ništa osim što su to bile teme prvog ovogodišnjeg susreta članova tinejdžerskog čitateljskog kluba *Flâneuri* Gradske knjižnice Subotica koji je održan 14. siječnja na Znanstvenom odjelu subotičke Knjižnice. Kroz ove interesantne teme mladi čitatelji prošli su kroz igru, rješavajući i međusobno zadavajući jedni drugima puzzle, križaljku i rebuse. I ovoga puta *Flâneuri* su »prošetali« kroz određenu literaturu na sebi svojstven, a uvijek drugačiji način vođeni uputama i logistikom **Ane Gaković** i **Bernadice Ivanković**, voditeljicama ovog jedinstvenog tinejdžerskog čitateljskog kluba.

Susret je završen dogovorom o temama koje žele obraditi u druženjima koja slijede.

B. I.

Organizacija je pola posla...

Stručnjaci uvijek savjetuju kako je važna organizacija posla, osobito ako ste žena, a pogotovo mama. Velika većina žena vikend provede spremajući, kuhajući, s hrpom rublja i na kraju novi tjedan dočeka umornija nego li je bila na njegovu kraju. Svi znamo da će takav vikend ostaviti trag nezadovoljstva, nervoze i umora. Stručnjaci savjetuju plan B. Zapravo, nitko vam neće pomoći ukoliko vi sama sebi ne olakšate. Postoji li uopće takav plan? Kažu da postoji, te savjetuju bolje organiziranje vremena tijekom tjedna. Možda vrijedi i probati, ukoliko već niste

prebukirali sve termine radnim danom.

Iako s ovim poslovima nitko nije oduševljen, dobre navike vrijedi zadržati.

Što možeš danas, ne ostavljaj za sutra

»Što možeš danas, ne ostavljaj za sutra« pravilo je koje vrijedi i u održavanju kućanstva. Osnovne navike higijene i održavanja doma neću niti spominjati. Kada je kuhinja u pitanju, svima koji su bar nekoliko puta kuhali znaju da to nije samo spremi obrok nego i spremi posuđe i prije i poslije jela. Ako imate perilicu suđa, situacija je olakšana, ali ono što je malo okoreno ili zagoreno... Zaboravite na reklame gdje sve zagoreno silazi jednim pranjem u perilici posuđa... tek kad namočite i dobro vlastitim rukama oribate, može sijati.

Činjenica je da je najbolje odmah poslije jela sve spremi, jer poslije je teže. Odmor je slađi kada znate da je kuhinja čista.

Jasno je da, dok se nešto kuha, drugo se pere ili priprema, peče... Usput, dok kuhate, možete oprati hladnjak, pobrisati kuhinjske elemente, provjeriti što imate, a što fali, te napraviti popis za kupnju... tako postićete čarobni efekt 2 in 1 ili možda bude i 5 in 1.

Rublje – to čudesno rublje

Kako god da koja perilica rublja završi, tako je korpa već puna... Ako vam je ovo poznato, onda zaboravite na odmor, jer nije dovoljno samo oprati... Ako imate i najbolju frendicu (stroj za sušenje rublja) posao je olakšan, ali ne gotov. Naravno, rublje se vadi još dok je vruće i odmah se slaže, jer tako ćete koju minutu manje stajati za glačalom. Ali to vas svakako čeka. Majice koje su izgužvane, košulje, malo ovo, malo ono i ops tri sata. Za ovaj posao nemojte čekati vikend.

Stručnjaci savjetuju da se rublje pere svakog dana, s čim se slažem (osobito ako imate veliku obitelj), i to ne po jedna »mašina«, nego nekoliko na dan. Za vikende ostavite prati ručnike ili deke... ono što se ne mora glačati. Još jedna važna stvar, nemojte zanemariti i svoju perilicu i ona čeka malo čišćenje, barem jednom mjesečno, da dobro ste pročitali... (Tko to još radi?)

Novi plan

Novi plan može donijeti i novi elan za rad. Pokušajte svakog dana odraditi bar nešto, dio po dio. Napravite sebi plan, barem u glavi i krenite, nema odgađanja. Samim time ćete za vikend manje vremena provoditi spremajući, to će biti samo dodatno održavanje kuće, koje može biti brzo gotovo.

Osnovno pravilo koje se još u vrtiću uči, osobito u vrtićima gdje se radi po programu **Marije Montessori**, jest vraćajte sve na svoje

mjesto. Uvijek! Ovo pravilo važi za sve, i u kuhinji, kupaonici, sobama... Osobito se trudite naučiti djecu na to, jer inače će igračke zavladatai kućom, a možda i prljavo rublje.

Ako ne uspije plan B, onda odmah pređite na plan C i nemojte odustajati, ima dovoljno slova abecede.

Ž. V.

RECEPT NA TACNI

KRUH S KAPARIMA

Kruh mi nikada nije bio neka dopuna obroku koju ni ne primjećujem. Pravi sam uživatelj tijesta, tjestenina, peciva i svega što ima veze s brašnom. Znam, tom uživanju se nikako nije dobro prepustiti, ali isto tako nije sve u odoli-jevanju. Jedno vrijeme sam izbjegavala kruh, a onda sam došla na ideju da iz kruha izvučem ono najbolje, a iz njega izbacim za početak bijelo brašno jer upravo je ono glavni razlog za izbjegavanje. I da: misija je uspjela i moram vam priznati da je osjećaj skroz drugačiji. Prestala sam nekako pupiti od tijesta. Očito je da mi se taj proces stvaranja savršenstva od kruha prilično svidio jer sam ga počela nadograđivati. Jesam li pretjerala ili nisam, odlučite sami ali moje veknice dobivaju dušu, i dišu i mirišu.

Potrebno: 100 g heljdinog brašna / 100 g speltinog brašna / 1, 5 žlica čia sjemenki / 200 ml vode / 1/2 vrećice praška za pecivo / sol / 2 žlice kapara / 1, 5 žlice maslinovog ulja.

Postupak: Umiješati brašno, čia sjemenke i vodu i ostaviti da odstoji minimum tri sata na sobnoj temperaturi. Prije pečenja dodajte ostale sastojke: prašak za pecivo, sol, kapar i maslinovo ulje i umijesite tijesto. Kada umijesite, izlijte tijesto u kalup koji ste prekrili papirom za pečenje. Dužina pečenja ovisi naravno od pećnice, ali računajte da će biti dovoljno između 45 minuta i sat vremena.

Ovo je po meni drugi omiljeni kruh, odmah iza veknice s češnjakom i kroz sva ta kreativna istraživanja kruha, zaključak je da je najvažnija dobra baza za tijesto, a završnu riječ daju začini. I naravno, vrijedne ruke, domaćice. Dobar tek!

Gorana Koporan

Idemo li večeras u kazalište (146)

O postojanosti vjere-nevjere

Nakon iskustva s *Madáchem* uslijedilo je ogledanje subotičke postave KPGT-a u prostoru muško-ženske vjernosti i odanosti, općenito propitivanje granica svakodnevne ljudske postojanosti, a kao prva je upriličena izvedba *Mađarske Medeje* prema scenskom predlošku **Árpáda Göncza**, u jednom razdoblju mađarske političke svakodnevne, prokazana, ali i ustrajna disidenta, a potom predsjednika susjedne države Mađarske (1990. – 2000.).

Mađarska Medeja prema njegovu tekstu, u izvedbi ansambla Drame na mađarskom jeziku subotičkog kazališta, u kolektivnoj režiji sudionika predstave (sic!) počinje prizorima neugasiva plamena kojim je gorjela nevjesta (u dvorištu sinagoge, pod budnim okom kazališnog vatrogasca), u valjda prepoznatljivu (?) nagnuću nad današnjim očitovanjima sudbine antičke Medeje, u borhesovski razmrmljenom vremenu i prostoru. Tijekom sedamdesetak minuta ispituje se ljudska (ne)postojanost i njome potaknuta nesreća iz nekoliko pravaca i planova; prije i pošto se dogodila i, dakako, dok traje, nudeći gledatelju mogućnost spoznaje koliko je razornog naboja i nepredvidive tragike sadržano i skriveno u bezmalo svakom trenu življenja okrunjenog banalnošću.

Nad ovim se, na žalost, vrijedi zamisliti baš koliko i nad vječitim pitanjem zašto se redatelj (ma bili i kolektivni!) ne uspijevaju oduprijeti iskušenju da slabokrvnim tekstovima nabace ponešto od blistava sjaja viđenog rasvjetom svakodnevne iz vlastite emotivne i tvorbene pričuve?

O tim i drugim stvarima gledatelj može mirne duše razmišljati dok gleda kako *Mađarska Medeja* gubi Jasona, djecu i sebe, jer ga glumci, i njihov rad, usprkos povremenih glasovnih intenziteta, neće pretjerano ometati, dozirani su (kolektivno!) do nepostojeće rampe, što na gledatelja eventualno može djelovati poticajno! Uz bezmudnog **Simu Gajina** u ulozi TV-komentatora, nastupile su još **Irén Bada** kao Medeja – davala je već i više na sceni, korektni **Miklós Korica** – Jason, **János Bicskei** kao Tiresije, stariji brat i narrator. A u koku skladno pjevajući pogrebne i ostale pjesme **Emma Dóró**, **Anna Juhász**, **Margit Karna**, **Éva Kasza**, **Kati Majoros** i **Eta Süveges**, dok se kao policajac predstavio **Tibor Sebestyén** i najzad autentični **Tibor J. Vajda** (što će on ovdje?). Za scenu se pobrinuo **Tibor Csikós**, za kostime **Ljubiša Ristić**, a za glazbu **Davor Rocco** – svi su korektno obavili posao oko tanušnog teksta, a takva je predstava u cjelini [**M. Miković**, SN, XII. 1985].

Predstava *Zamak Howarda Bakera* u režiji **David Gotharda** (oboje su iz Engleske) i izvođenju glumaca Mađarskog ansam-

bla subotičkog kazališta, u povodu koje ispisujemo ove retke, o usu-
du odvajkada poznatom: muškarci se vraćaju kući poslije višegodišnjeg ratovanja ali ne zatiču onako uređen svijet kakvim su ga ostavili. U njihovom odsustvu žene su iskoristile povijesnu šansu i preuredile su zbilju prema svojoj mjeri, ali i prema prinudnim okolnostima koje su ih snašle.

Iz ovih polazišta pisac odmotava neminovni sudar dva svijeta, a sučeljavanje muškog i ženskog principa, uostalom nezaobilaznog i kada nije vrijeme ratno (taj sukob iz kojeg je tek u nedalekoj prošlosti izrastao feministički pokret, mnogo i žestoko osporavan dobrim dijelom i zato što je porođen u erupciji i euforiji ženske intelektual-

ne arogancije – a istini za volju i kako bi drugačije) u slučaju *Zamka* pomjeren je u doba križarskih pohoda zato da bi se gledatelj što jednostavnije uveo u složenu matricu muško-ženskih odnosa i proveo kroz sve nemire koji isijavaju iz njih i, konačno, da bi se ovaj labirint ljudskih odnosa preobratio u prepoznatljiv scenski konflikt kojega valja privesti klimaksu. Samo što našim Englezima to baš nije pošlo za rukom, bar ne od prve, pa smo prisustvovali dugoj, zamornoj i, što je ipak najgore, nefunkcionalnoj ekspoziciji.

I dok je u prvom dijelu predstave propušteno dosta mogućnosti za stvaralačku nadgradnju, jer je režija plutala na samoj površini ogoljenog realističnog postupka u kojem ni umjetna kiša ni

snijeg ne mogu osigurati neophodni kisik višeznačnosti, u drugom dijelu predstave glumci su se konačno oslobodili grča. Sjajne **Katalin Ladik** i **Zsuzsa Daróczi** odriješile su sve svoje sputane unutarnje snage nalazeći pravi scenski izraz na tragu snažne ženske potrebe za samopotvrđivanjem i samopoštovanjem, valjda i zato što se samo u svijetu stvaralaštva može najdublje, makar i nesvrsishodno, tragati za istinskom slobodom koja nije ukroćena društvenim obrascima, u jedinom prostoru u kojem je moguće povrijediti obvezne propise i prekoračiti sve norme i zabrane, u čijem se središtu bez ostatka mogu suprotstavljati društvo i libido. **Miklós Korica**, **Frigyes Kovács**, **István Bicskei** i **Dénes Döbri** dogradili su ovu fugu muško-ženskih odnosa proširujući prostor igre od izravne, preko perfidne zloupotrebe vlasti i crkve, sve do gnjevne bespomoćnosti koja vodi u besmisao mržnje iza koje čuče samo poraz i smrt.

Odlazeći s ove predstave, koju usprkos mnogih nedostataka preporučuje ljubiteljima kazališta, ovaj se tekstopisac prisjetio jedne misli pokojnog **Duška Radovića**: »Mnoge žene mogle bi mnogo i lepo da vole, ali nemaju koga«, a da me čitateljice ne bi pogrešno razumjele i olako proglasile za običnog muškog šovinista, dodajem još jednu misao istog pokojnika: »Svi se prave da su već voljeni, sramota ih je priznati da nisu«.

Nije bilo veliko prelo al bilo je VELIKO!

Paor u zimsko vrijeme, kada su svi poljoprivredni radovi porađeni, a ostali su samo *disnotori* (svinjokolji) imao je dosta vremena da se odmori od ovih radova. Mogao se tada malo i provešeliti. U obiteljima, a i u društvu organizirali su prela. Žene, a pogotovo djevojke, okupljale su se da predu i češljaju vunu uz pjesmu, igru i uz tamburaše ili gajdaše, čekajući momke.

Za *Prelo* u veljači 1952. okupljeni su bili najvjerojatnije oko Kulturno-umjetničkog društva *Proleter*, odnosno Gimnastičkog društva *Lokomotiva*, koji su bili u obavezi prirediti ga. Dobar poznavatelj bunjevačkih običaja **Lajčo Vujković Lamić Moco** priredio je tekst, muziku za igrokaz *Prelje*, kojim je prikazao život mladeži u zimskim danima, okupljenih kod jedne od djevojaka.

Ovaj igrokaz je prikazan na *Prelu*, koje je održano u Harambašićevoj ulici br 5. 24. veljače 1952., koja je u to vrijeme imala izdignutu binu. U ovoj zgradi – fiskulturnoj dvorani – bilo je Gimnastičko društvo *Lomotiva*, koje je preraslo u GD *Partizan 2*. Vlasnik ove zgrade bila je Subotička biskupija i tadašnji biskup **Lajčo Budanović** je odobrio društvu besplatno korišćenje dvorane gimnastičarima uz uvjet da izvrše određene popravke na zgradi i da svake godine održe *Prelo* tijekom veljače. Za priređivanje ovog igrokaza okupio se zavidan broj mladeži s Bikova, Đurđina, Tavankuta, Žednika, Pavlovca i Šebešića. Na prikazivanju ovog igrokaza sudjelovali još mnogi momci, djevojke i djeca u narodnim nošnjama. Uz već tada čuvene harmonikaše **Bartula Rogića, Antuša Gabrića, Paju Popova i Rabu Rudića**, te grupe od sedam tamburaša (**Stipan Nimčević, Grgo Kovačević Plivar, Joso Pečerić, Đuro Bačlija, Stipan...**) kao i momci i djevojke (**Joso Tumbas, Stipan Vilov, Pere Vukmanov, Mate Tonković, Nikola Romić, Joso Vojnić, Kalor Romić, Mirko Ivković, Lazo Vojnić, Matija Neorčić, Pere Ivković, Blaško Stantić, Pere... Jaga Gabrić, Mila Matković, Lozika Matković, Marica Fabijanović Štilinović, Eržika Halas, Rozika Tumbas, Ilka Tumbas, Etuška Ilovac, Etela Bašić Palković, rođ. Buljovčić**

(1932. – 2015.), **Etela Bašić, Milka-Cuna., Ruža Kuntić** itd. Njih četrdeset na slici.

Ovaj igrokaz izvode veliki broj seoske mladeži u narodnim nošnjama s Bikova, Đurđina, Tavankuta, Žednika, i okoline, koji su bili dobri pjevači i igrači i igračice kao i djeca.

Radnja igrokaza se odnosi na zabavu mladih u zimskim danima, gdje domaćica Milka () zagledana u momka Marka (Pere...) s drugaricama čekaju momke na *Prelo*. Sa svirkom dolaze momci među kojima nema Marka. Počinje zadirkivanje na račun Milke, Konačno stiže i Marko s harmonikašem, slijede pjesme i igre – *Momačko kolo, Rokoko...* – što društvo rado prihvaća. Stižu i vrući *fanki* (krafne), pa pjesme i ponovo *Momačko kolo, Veliko kolo, Keleruj...*

Priređivački odbor je osigurao zvučnike da bi se u većim dvoranama gdje se održava ovaj igrokaz mogao dobro čuti i tekst pjesme. S obzirom na veliko interesiranje, stolovi su se mogli rezervirati i kupiti ulaznice, koje su stajale 50 dinara.

U okviru rada Društva ovaj igrokaz je prikazan više puta po okolnim mjestima, kao i zasebne zabave te veće pjesama i folklora, kao i akademija na kojoj su nastupili poznati gimnastičari **Josip Kujundžić Kejo, Antun Katančić, Ede Magyar, Josip Kaloper, Karlo Sloboda, Josip Kujundžić ml., Ljudevit Sekereš, Marica Ivandekić, Karolina Šarčević, Anica Zvekan, Kata Balog, Ila Lorenc, Ksenija Sigulinski, Blanka Temunović, Ljubica Zvekan, Cilika Kujundžić** i dr.

Čist prihod od ovih zabava i programa bio je namijenjen za dalju popravku ove dvorane i za izgradnju svlačionica, tuševa, ljetne bašte i dr.

Podatci: Ivan Rudinski i Ljudevit Vujković L. Moco.

Ljudevit Vujković L. ml.

Ukoliko ima poznavatelja osoba s ove slike, molim da se jave na telefon 064-400-98-40 ili e mail – pk78fila@gmail.com radi identifikiranja sudionika. Hvala.

Zimski oratorij

Zimski oratorij održan je od 7. do 11. siječnja ove godine i okupio je nešto više od 70 djece, 20 animatora, te nekoliko duhovnika koji su bili na raspolaganju djeci i mladima. Tema ovoga susreta je bila sveta pričešć i ispovijed.

Djelić onoga što su djeca radila kroz pet dana, koliko je oratorij trajao, prikazali su u petak, 11. siječnja, na završnoj svečanosti, kojoj je prethodila sveta misa.

Oratorij, iako je protkan duhovnošću, osim duhovnih radionica, pružio je djeci i plesnu, dramsku, znanstvenu, kuharsku, pa i novinarsku radionicu. Kao i prethodnih godina, na završnoj svečanosti proglašena je i najbolja ekipa ovogodišnjeg *Zimskog oratorija*. Animatori su imali zadatak odabrati i najbolje kolače, koje su donijeli roditelji, te su i mame nagrađene.

Jedna od organizatorica i ovoga *Zimskog oratorija* je **Vedrana Cvijin**, koja je osmislila plan i s animatorima razradila što će se i kako raditi. Ono što najčešće vidimo jest radost djece i njihovo zadovoljstvo što je svima bitno, no ima tu puno stvari koji se ne vide niti tijekom oratorija niti na završnoj priredbi, a to je veliki posao organizacije.

Djeca su svaki dan na oratoriju bila od 10 do 17 sati, te im je trebalo dati

i kuhani obrok. Iako su se, po riječima Vedrane Cvijin, dosadašnjih godina snalazili na razne načine, ove godine su im časne sestre Kćeri Milorđa priskočile u pomoć, te je s. **Zrinka** kuhala za sve.

Istina, imali su kuharsku radionicu, ali na njoj su pravili kolače koje su na završnoj svečanosti prodavali. Sakupljeni novac će biti upotrijebljen za subotnje oratorije.

»Mislim da smo ove godine postigli pravu duhovnu dimenziju. Nismo imali previše tema nego smo govorili o ispovijedi i

svetoj pričesti, što je djeci toga uzrasta blisko» kazala je Vedra-na Cvijin.

U duhovnim radionicama, kao i u ispovijedi, pomogli su im domaćin, mons. dr. **Andrija Anišić**, vlč. dr. **Marinko Stantić** i fra **Danijel Maljur**.

Prijateljstvo koje se u ovih pet dana razvilo najbolje se vidje-lo na završnoj priredbi, i to ne samo prema djeci nego i prema animatorima, te su svi skupa izgledali kao jedna velika obitelj. Stariji pomažu mlađima, mlađi starijima i u krug. Začarani krug prijateljstva.

Ako vam je žao što ste propustili ovaj oratorij, ne brinite: bit će ih još, i to subotom na župi sv. Roka u Subotici, a svakako će biti i *Ljetni oratorij*, pa za godinu dana opet *Zimski*.

Ž.V.

KOD GLAVNE POŠTE

Subotica
551-045

*Srebrna
akcija!*

Izdajem apartmane u Novom Vinodolskom. www.apartmani-karasic.com	Prodajem aparat za zavarivanje, monofazno i trofazno napajanje, kao i sjeme uljane rotke (pogodno za golubare). Tel: 064/3910182.
Prodajem u Donjem Tavankutu 1 ha 6 ari pijeska kod groblja, odlična lokacija. Vlasnik. Tel: 0638560635.	Subotica - Bajnat, prodaje se uknjižena dvosobna kuća od miješanog materijala, površine 90 kv m s većim dvorištem i nusprostorijama. Monofazna struja, telefon, kablovska, gradski vodovod i kanalizacija. Cijena 32.000 eura. Interesirati se na 064-2943798 ili 064-1611709.
Mijenjam stan u Pančevu, jednosoban od 30 m ² , III. kat bez grijanja blizu centra za sličan uz morsku obalu ISTRE. Tel: 065/689-35-47.	Prodaje se kuća na kat, plac 650 m ² , kuća 210 m ² , velika garaža, kotlarnica, 3 prostorije 5x4, ljetna kuhinja i za ogrjev. Dva trosobna stana – 6 soba, 2 kuhinje, 2 kupatila, 2 ostave, etažno grijanje i plin, KDS, telefon, interfon, parket sobe, pločice ostalo, autobus br. 16 Mali Radanovac, Subotica. Može zamjena po dogovoru. Tel.: 061 2323223.
Starija kuća (4 sobe, ručao, 2 kupaone, kuhinja, ostava) + sporedna zgrada (ljetna kuhinja, soba, kupaona) se prodaje ili mijenja za stan ili kuću u Zagrebu (centar). Tel.: 024 754760 ili 064 2394757.	Prodaje se kamionska prikolica registrirana za traktor s atestom 14 t, »Regent« trobozadni plug, obrtač i sijačica »Olt Gama 18« s lulama 2,25. Tel.: 024/532-570.
Prodajemo lijepu kuću u Subotici, 145 m ² , dvije terase, dvije garaže, svi priključci, bazen, legalizirano, može zamjena za manji dvosoban stan, plus doplata. Tel.: 024-456-12-05.	Prodajem salaš na Mirgeškom putu, 4 km od grada, nova gradnja, sve od čvrstog materijala, trofazna struja, bunar 50 m, dvije kupaonice, tri štale, svinjci, dvije garaže, vlasnik. Tel: 064 247-09-49.
Traže se vozači C i E kategorije s hrvatskim ili mađarskim putnim ispravama za posao u Njemačkoj u okolini Stuttgarta i Ludwigsburga. Tel: + 4917621561026 ili 064/1826160.	Izdajem stan na Srednjacima, Zagreb, 25m ² , topla voda, centralno grijanje, interfon. Tel.: 063 596840 i 024 547204.
Hrvat, katolik, 61 godinu, umirovljenik s dobrim primanjima, grad Slavonska Orahovica, kuća, automobil, vitalan, zgodan, traži ženu – katolkinju za brak, bez djece, koja ima do 57 godina. Pošaljite za početak SMS poruku na 063-766-88-08. Josip, Hrvatska, Slavonska Orahovica kod Osijeka.	Prodaje se stambena zgrada u Kertvarošu površine oko 120 m ² . Tel: 024 546800.
U predgrađu Subotice prodajem trosobnu katnicu sa suterenom. Parket u svim sobama, dvije kupaone, legalizirano, sa svim priključcima. Plac 560 m ² . Moguća i zamjena za slično u okolici Zagreba. Tel.: 062-332-247.	Prodaje se građevinska parcela površine 844 m ² za gradnju stambenog objekta, Mali Radanovac, Ulica Heroja Pinkija. Tel: 063/551-871.
Sijačica OLT GAMA 18 , s lulama, dvobrazni plug 12 leopard – tel: 024/528-682. Gobels prikolica 14 tona registrirana za traktor, u dobrom stanju, na prodaju – tel: 024/532-570.	U Somboru prodajem kompletno završenu termoizoliranu veću katnicu sa suterenom, garažom, ljetnom kuhinjom, svim komunalijama i CG u centru grada. Tel: 025 544-92-20; 064 280-84-32.

RADIO MARIJA

NOVI SAD	90,0 MHz
SUBOTICA	90,7 MHz
SOMBOR	95,7 MHz
PLANDIŠTE	88,4 MHz
NIŠ	102,7 MHz
LESKOVAC	107,4 MHz

Besplatni mali oglasi uz kupon iz *Hrvatske riječi* koji VAŽI DO 22. 1. 2019.

Poštovani čitatelji našeg i vašeg tjednika, i dalje nastavljamo objavljivati rubrike malih oglasa u kojima možete objavljivati sve ono što želite prodati, mijenjati, kupiti ili darovati. Jedini uvjet za objavu vašeg malog oglasa je priloženi kupon kojega objavljujemo u svakom broju *Hrvatske riječi*.

Duljina malog oglasa ne smije prelaziti više od 30 riječi.

Uredništvo

Hrvatska likovna udruga *CroArt* prodaje umjetničke slike, djela članova udruge. Zainteresirani se mogu javiti predsjedniku udruge. Tel.: +381 24 529 745; mobil: +381 63 518 218; e-mail: horvat.josip.su@gmail.com

HKC *Bunjevačko kolo*, Likovni odjel, prodaje slike svojih članova. Slike se mogu vidjeti u prostorijama Centra, Ul. Preradovićeve 4, radnim danom od 8 do 14 sati. Tel: 024/556-898 ili 555-589.

AKCIJA!

SG

internat

već od

649

din

TIPPNET
SUBOTICA KARADORDEV PUT 2 TEL: 024/555765
WWW.TIPPNET.RS

Završeno 46. izdanje Novogodišnjeg turnira u malom nogometu

Preokret u finalu

Pobjedom od 3:2 (1:2) *Kuće zdravlja*, nakon preokreta u dramatičnom finalu protiv *Općine Senta* završeno je 46. izdanje tradicionalnog Novogodišnjeg turnira u malom nogometu. Duel dvije najbolje ekipe bio je završni čin finalnog dana koji je u Dvorani sportova okupio oko 2.000 ljubitelja malog nogometa.

Utakmica puna ritma donijela je mnogo uzbuđenja, veliki broj šansi, pet golova i dramu koja je trajala doslovno do posljednje sekunde. Epitet favorita bio je na strani *Kuće zdravlja* koja je meč počela u sastavu jačem za **Marka Perića**, kapetena srpske futsal reprezentacije, ali su agilni igrači *Općine Senta* pokazali da u finalu nisu slučajno. Naime, već u 4. minuti *Općina Senta* vodi s 1:0, pogodio je tada **Nikolin**. Uslijedio je pritisak rivala koji je tražio put do poravnanja, no, još jedna brza akcija »žutih« u 8. minutu krunisana je golom, **Đukić** pogađa za 2:0. Do kraja poluvremena viđeno je nekoliko dobrih prilika na obje strane. **Daniel Čanadi** je na голу odolijevao šutevima igrača *Kuće zdravlja*, a kada se činilo da će sačuvati mrežu, kapitulirao je, desetak sekundi prije kraja poluvremena – **Živić** poentira.

I nastavak meča donio je veliku borbu, a **Dimitri Sorokin**, ukrajinski internacionalac bio je zadužen za kompletan preokret. Prvo je u 28. minuti poravnao na 2:2, a četiri minute kasnije dovodi *Kuću zdravlja* do prednosti. Pokušavali su igrači *Općine Senta* još jednom poentirati, rizično su kombinirali bez golmana, ali do trećeg gola nisu uspjeli doći.

Kuća zdravlja: Živić, **Kukulj**, **Đurasović**, **Stanojević**, **Roknić**, Sorokin, **Kopanja**, **Šošo**, Perić, **Vulić**.

Općina Senta: **Arežina**, **Rac**, **Živković**, **Đukić**, **Sárközi**, Mandić, **Nikolin**, **I. Čanadi**, **Kuntić**, D. Čanadi.

Dosta uzbuđenja viđeno je i u meču za treće mjesto, a utakmica je završena minimalnom pobjedom 1:0 (1:0) *Prologisa* u duelu protiv ekipe *Šeki enterijeri-Real impex*. Bio je to meč s po nekoliko dobrih prilika na obje strane, ali je viđen samo jedan zgoditak. Djelo je to **Konstantina Davidovića**, koji je pogodio mrežu rivala već u petoj minuti meča.

Šeki enterijeri Real impex: **Vukasović**, **Tomčić**, **Romić**, **Letić**, **Nedić**, **Popović**, **Čičić**, **Bijelić**, **Jovetić**, **Desnica**, **M. Guberinić**, **V. Guberinić**.

Prologis: **Nikšić**, **Marinković**, **Ačanski**, **Davidović**, **Radanović**, **Rajkovača**, **Vitas**, **Štefanek**, **Pavićević**, **Čuk**, **Jovanović**, **Anđić**.

Pobjedničku ekipu priznanjima je darivao **Nemanja Simović**, član Gradskog vijeća Subotice zadužen za sport i omladinu. Uz pokal i medalje zaslužili su i veliki prijelazni trofej, ali i ček na 400.000 dinara. Nagrade za drugo mjesto uručila je **Tamara Dimitrioski**, ravnateljica JKP-a *Stadion*, a uz medalje i pokal drugoplasirana ekipa je nagrađena sa 100.000 dinara. Priznanja za treće mjesto i novčanu nagradu od 50.000 dinara predstavnicima trećeplasirane ekipe uručio je **Dejan Vuković**, generalni tajnik Sportskog saveza Subotice.

Organizaciju 46. Novogodišnjeg turnira u malom nogometu ponio je i ove godine Sportski savez Subotice, uz podršku JKP-a *Stadion*, te pokroviteljstvo lokalne samouprave.

D. V.

Pojedinačne nagrade

Kako je to i običaj, na kraju turnira su podijeljene i nagrade za najbolje pojedince. Najbolji golman bio je **Daniel Čanadi** (*Općina Senta*), sa 10 golova najefikasniji je bio **Davor Štefanek** (*Prologis*), dok je za najboljeg igrača proglašen **Dimitri Sorokin** (*Kuća zdravlja*).

Turnir za najmlađe

Finalni dan je doneo priliku publici da uživa u igrama najmlađih nada nogometa Subotice, kroz susrete za prvo i treće mjesto u generacijama igrača rođenih 2008. i 2010. godine.

U dijelu turnira namijenjenom ekipama 2008. godišta *Arena* je u finalu sa 4:0 svladala *Spartak*, dok je u meču za treće mesto *Subotica* svladala *Akademiju Coerver* sa 2:0. Kod ekipa 2010. godišta, u meču za prvo mesto *Subotica* je sa 1:0 svladala *Arenu*, dok je ekipa *TSC-a* iz Bačke Topole sa 1:0 u duelu za treće mesto svladala *Spartak*.

Najbolje je medaljama i trofejima darovao **Nemanja Simović**, član GV Subotice zadužen za sport i omladinu, dok je **Davor Štefanek**, predsjednik Rvačkog saveza Srbije, darovao najbolje kompletima sportske opreme.

Prvi pobjednici

Pre finala su se publici predstavili nekadašnji heroji, igrači ekipe *Kalimero* koji su, između ostalog, osvojili i prvi Novogodišnji turnir u malom fudbalu pre 46. godina. Predstavio se i freestyler **Nemanja Pejčić**.

Mali nogomet

Završena natjecanja 14. Biznis lige Sombor Neefikasno u finalnom danu

SOMBOR – Tijekom proteklog vikenda odigrana je završnica 14. Biznis lige Sombor. U subotnjim, polufinalnim utakmicama, slavile su iskusnije momčadi, četverostruki prvak *Pošta* i *Somboled*. **Prvu polufinalnu utakmicu Soccer bet – Pošta odlikovala je više taktička nego dinamična igra, a završena je bez pogo-**

daka u regularnom dijelu. U prvoj seriji penala nogometaši su bili precizni. Već u narednoj, *poštari* su došli u prednost. Nogometaš protivnika **Miljić pogodio je vratnicu, a Molnar je bio siguran.** U trećoj seriji utakmica je riješena. **Devrnjin** promašaj omogućio je šampionima utakmicu za obranu naslova. Druga polufinalna utakmica, *Somboled – Mara* bila je znatno dinamičnija od prve. Protekla je u dominaciji *sladoledžija*. **Polovicom prvog poluvremena Mijatović je poslije traljave intervencije vratara Mare Dubravca doveo Somboled u prednost.** Pobjedu je potvrdio **Delija** u drugom poluvremenu. Posljednje dvije utakmice, odigrane u finalnom danu, meč za treće, a potom i za prvo mjesto, završeni su bez pogodaka u regularnom dijelu, pa su pobjednike odlučili penali. I susret za treće mjesto, *Soccer bet – Mara* i finalna utakmica *Somboled – Pošta* **bili su izuzetno dinamični i čvrsti, s vrlo malo izglednih prigoda.** Iako je regularni dio završen bez pogodaka, finalna utakmica je ispunila sva očekivanja. **Poštari su potvrdili status najčvršće ekipe na turniru, a potom su pokazali i koliko znači iskustvo u izvođenju penala.** Nogometašima *Somboleda* toliko željena titula izmakla je zbog nedostatka mirnoće na crti izvođenja penala. U trećoj seriji nisu iskoristili prigodu za trijumf, a potom su promašili i preostala dva udarca. **Pobjednika je riješio peti izvođač u redovima poštara, Miloš Vukas.** Iako debitanti u ovom natjecanju, momčad *Soccer beta* dohvatila se postolja. **Pobjedu je osigurao odlični Nemanja Zlatković.** Nogometaši *Mare* dobro su započeli, ali i očajno završili penal seriju. **Za igrača turnira proglašen je član Somboleda Marko Mijatović, a Ivici Molnaru je pripalo priznanje za najboljeg vratara. Prvi strijelac turnira bio je Dalibor Jovanović,** fair-play priznanje dodijeljeno je trećepasiranom *Soccer betu*, a najstariji sudionik bio je pedesetpetogodišnji **Dragan Bujanja.**

Rukomet žene

ŽRK Sonta započeo pripreme za proljetnu polusezonu

SONTA – Prvim treningom nakon zimske pauze mlade rukometašice ŽRK Sonta su započele pripreme za proljetni dio prvenstva Druge rukometne lige Sjever. Predsjednik kluba i trener prve ekipe **Stevan Mihaljev** i za nastavak prvenstva sigurno računa na ekipu od 16 igračica, isključivo iz sela, što se može smatrati velikim uspjehom ukoliko se uzme u obzir sve veći odljev mladih iz sela. Do starta prvenstva koncem ožujka Mihaljev je isplanirao 50 treninga i odigravanje serije pripremnih utakmica protiv ekipa iz okolice, ORK Apatina, ŽRK Deronja i ŽRK Rusina iz Ruskog Krstura. U zimskoj pauzi, kao finalizacija razgovora vođenih jesenas, uspostavljena je i odlična suradnja sa somborskim *Ravangradom* i predsjednikom kluba **Miodragom Ačićem.** U okviru suradnje četiri mlade i darovite Sonćanke uvrštene su u

kadetsku ekipu Somborki i već su odigrale turnire u Prigrevici, Crvenki i Senti. U proljetnoj polusezoni na dvojnu registraciju će igrati i za matični klub. Riječ je o vrlo darovitim igračicama, **Jovanki Zorica, Milici Cvetković, Mariji Halas** i vratarki **Elviri Oršoš.** U kombinaciji je bila i **Jelena Mihalek,** međutim, ovoj djevojci su školske obaveze ispred sporta. »Imamo izuzetno mladu ekipu, ali od toga ne bježimo. Sredstava za dovođenje iskusnih igračica nemamo, ali i stav čelnništva kluba je da bi to bio kontraproduktivan potez. Jesensku polusezonu završili smo na pretposljednem mestu, fenjer smo izbjegli pobjedom protiv izravnog takmaca *Rusina*. Sada nam je ekipa godinu dana iskusnija, igračice kroz natjecanje sazrijevaju, pa se nadam da ćemo u proljetnom dijelu obradovati naše navijače još kojom pobjedom. Zahvalan sam našim donatorima, *Sportskom savezu* općine Apatin i MZ Sonta, te PP *Džimi commerce* iz Prigrevice i nekadašnjem Sonćaninu, a danas gradonačelniku Okučana **Adamu Vidakoviću**«, kaže Mihaljev.

Kuglanje žene

Mlada Doroslovka najveća nada ženskog kuglanja

APATIN – Ženski kuglaški klub *Apatin* natječe se u *Superligi* Srbije, ravnopravno s klubovima iz puno većih i bogatijih sredina. To

iziskuje uporan rad s mlađim kategorijama i stvaranje igrača iz vlastitog pomlatka. Apatinska kuglana, odnosno kuglana *Banje Junaković*, jedna je od najboljih u Europi. Klub ima i kvalitetan stručni kadar, pa su tako osigurani svi uvjeti za pravilan razvoj darovite djece. Perjanica apatinske kuglaške škole svakako je četrnaestogodišnjakinja iz obližnjeg sela Doroslova, **Noémi**

Heggybeli. »Ponosni smo što je za svoj sportski razvoj odabrala upravo naš klub. Nestrpljivo iščekujemo da se stvore uvjeti za njezino preseljenje u Apatin, jer ona, s kvalitetama koje posjeduje, već može igrati i u seniorskoj ekipi«, kaže predsjednica kluba **Biljana Popović**. Vrhunska darovitost, uporan rad i dosadašnji uspjesi, kako očekuje Popovićeva, u svibnju bi trebali trebati Heggybelijevu odvesti na *Svjetsko prvenstvo* u kuglanju, koje će biti održano u Češkoj. Za svega dvije godine treniranja kuglanja, četrnaestogodišnja Doroslovka postala je pionirska prvakinja Vojvodine i Srbije. Sjajni uspjesi rezultat su upornosti,

treninga, dobre ravnoteže i koncentracije, osobito značajnih u ovom sportu. »Jako me raduju ova priznanja, a osobito podrška prijatelja i obitelji. Sanjam svjetsko prvenstvo u Češkoj. Ljubav prema kuglanju kod mene se pojavila još u djetinjstvu, dok sam pratila i gledala svojega oca, kojem je ovaj sport oduvijek bio hobi«, kaže Noémi. Svi koji prate njezin streloviti razvoj nadaju se lijepim vijestima iz Češke.

Ivan Andrašić

SPORTOM DO ZDRAVLJA

POGLED S TRIBINA Super start

Tri susreta, tri uvjerljive pobjede. Hrvatska muška rukometna reprezentacija je pokazala svoju kvalitetu u uvodnim duelima Svjetskog prvenstva protiv Islanda (31:27), Japana (35:27) i Makedonije (31:22) i osigurala plasman u drugi krug natjecanja. Iako prave borbe tek predstoje, a susret protiv Španjolske odlučivat će o pobjedniku skupine i momčadi koja će prenijeti maksimalna 4 boda u drugi krug, već sada se može reći kako ova selekcija legendarnog izbornika **Line Červara** ima perspektivu. Osobito jer se postupno uigravaju nove snage, igrači koji bi trebali predstavljati okosnicu budućnosti hrvatskog reprezentativnog rukometa. Jer oni koji slabije prate ovaj trofejni hrvatski sport još uvijek nisu dobro upoznati s imenima primjerice **Kozine, Mandića, Šipića, Vide** ili **Vrankovića**. A baš oni postupno sakupljaju minute i iskustvo na velikoj sceni.

Ipak, najveći teret se nalazi na plećima najboljih i najiskusnijih igrača poput **Duvnjaka, Horvata, Karačića, Stepančića**, te vratarima **Šegi** i **Stevanoviću**, što su i dokazali u odličnim partijama na startu SP-a koje se igra u Njemačkoj i Danskoj.

U kraćoj analizi viđenog na susretu protiv do sada najjačeg suparnika, Makedonije (koja će najvjerojatnije biti treća u skupini), zanimljivo je istaknuti dugi popis strijelaca na kojem se nalazi čak 11 igrača. Najefikasniji je bio najbolji igrač susreta Duvnjak (6 pogodaka), ali vrijedi zabilježiti po 4 gola Šipića, Karačića i Mandića. Uz vrlo zadovoljavajuću efikasnost godi i odlična obrana, najmanje primljenih zgoditaka do sada, te dojmljivih 14 obrana vratara Šege. Sve navedeno je odlična uvertira u predstojeće ducele u kojima, izuzev Bahreina, više neće biti laganih protivnika. Odličan start je izuzetno važan za psihološku stabilnost momčadi, jer za razliku od prijašnjih velikih natjecanja na ovome Hrvatska (prije početka) nije slovila za jednog od potencijalnih favorita. Čak je iz domovine ispraćena samo sa željom da se plasira u kvalifikacije za sljedeće Olimpijske igre. Naravno, kada je hrvatski muški rukomet u pitanju to nikada ne može biti posve točno i iskreno. Jer, rukometna nacija je navikla na velike rezultate, koji istina i nema neko vrijeme, ali možda je ovo SP prva prilika za povratak na stare staze slave.

Po viđenom na super startu, zašto ne?

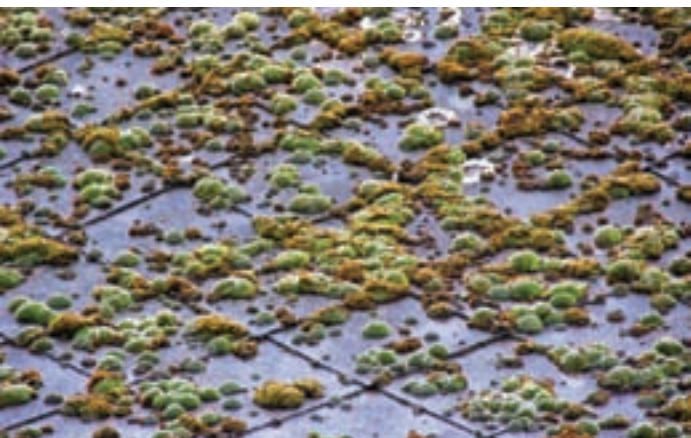
Pa svojevremeno se nije previše vjerovalo Červaru i generaciji iz 2003. godine u Portugalu...

A bili su svjetski prvaci!

D. P.

U NEKOLIKO SLIKA

Vreme je

Iz Ivković šora

Šljapav šor...

piše: Branko Ivković

Faljnjs, čeljadi moja. Jevo nama opet malkoc sniga. Samo... šteta: kad malo napada, oma se i počme topit, pa nam bude sav šljapav šor. Ne zna čovik lipo kako ni ić po avliji; ako obujem gumene čizme, onda se na nji navaća blata ko omanji košarić, ne mož lipo od njeg ni ić. Tako lipo izgleda kad se onako gospocki dođe limuzinom na početak Ivković šora, pa se stane na pripeku i gleda iz vruće kabine po njivama a ono sve bilo, lipo, nedirnuto još uvik ovom modernizacijom, salaši se bile u daljini... Ha-ha, al ko provede malkoc duže od kojeg dana na salašu, borme vidi kako je ode život težak, kako se triba naradit, nagazit blata, mrvit, krupit josagu, navući piće, sina, slame i ditelne, pa namirivat, čistit košaru i svinjake. Ta onaj ko divani »ta lako je paoru, on ima svega a samo kuka«. A ima i dosta taki koliko čujem i baš sam zdravo bisan. I eto, na priliku, ja Braniša iz Ivković šora sve te nevirne tome zovem kod mene u goste na moj salaš, samo dva dana, pa će sa mnom, didom od skoro šezdest godina, sve to radit i to lagano, brez žurbe, pa nek vidi kaka je to lipota. Ja sam jedared imo takog gosta, jednog rođu sa sedmog sprata iz naše varoši. Nema šta, da je radio – radio je. Al kad smo završili, sav se osapuno ko didin Bandin kad vuče dvogor i kazo mi »aaav, rođo moj, ti svaki dan vako moraš?«. Ja sam se nasmijo pa kazo: »Ta ovo je samo ujutru. A ti, rođo, ne misliš da svinje, bikovi i pilež i na podne i uveče idu? Ta ajd onda i mi da samo ručamo. Ovo isto se radi i na podne i uveče, Bože iz čovikom«. Samo me pogledo, čeljadi moja. Kazo da će ubuduće plenit svakog ko još štogod samo zucne na našeg seljaka. A tek da sam ga odvo digod di se pridaje josag jal žito i kuruzi, pa kad bi tek vidio kako nas zafkavaju i malo nam plate! Ja mislim da bi nas tek onda više cinio. Al šta je tu je, iz ove kože nikud. Imaju i naši salaši svoje lipote. Sad kad krenu disnotori, pa poklade i slavlja, pa prela... Ima da se samo tako naveselimo i na muku zaboravimo. Vidim da su i naši balovi i prela već skoro rasprodani. Ne mož nać biletu ni za lik. Doduše, mi već na taka viđena slavlja ne bi ni mogli dospit, nema se baš novaca a nisu te bilete baš jeptine. A krumpiraču znamo ispeć i na salašu, i to u parasničkoj peći na ogrizinama. Kako samo lipo zamriši, oma bi je čovik poio svu tepciju da ga ne tuče pritisak. Vina ćemo donet iz Mirgeša jal Tavankuta, pa lipo skupimo ove naše još ostale u šoru na jednu kartaniju. Doće moj rođo Joso, komšija Periša, Antuš i Đura pa kad opletemo filka u petoro... To vam ono kad makov gornjak, »babo«, više a crvena sedmica »šanta« najjača. E, nije to tako lako ni sigrat, čeljadi. Mi to tiramo u služenje; ko izgubi, mora stat, pa drukput i na jednoj nogi. Za svirku se sad s ovim sokoćalima nastaramo lako, puštimo lipo priko njeg »Hajinu« bandu i da vidiš veselja. Jedino ne damo Periši da piva, jel on kad piva stalno se trzamo. Mislimo svi da škripe gornje tarabe na košarni vrati. Ajd, zbogom. Vidimo se mi ovi poklada.

Bać Ivin štodir

Sve prolazi a sve isto

piše: Ivan Andrašić

Prošo jedan Božić, prošo drugi, prošle i obadve Nove godine. Svako svašta obećavo, svako svakomu svašta lipoga željijo, na cile kamare. I bać Iva svima čestito priko sokočala, pa ko pročito, pročito. Puno nji mu za Novu godinu poželjilo brdo novaca, puno sriće, ljubavi i još koišta lipoga, manje nji dobro zdravlje, a no što mu najviše triba poželjila mu jedino njegova. Dočeko njegovu Novu, ni mu baš donela ništa novoga ni lipoga. Oma ujutru, ščim ošo u stražnji dvor, snuždijo se. Nema Takse. Gledi svud okolo, fička, zove ga, džabe. Džabe mu pono i frišku kost, nesto ko da u zemlju propo. Došo natrag u kujnu i teško izdanijo. Onda se istom sitijo da ni nigdi vidijo ni mačka. »Bože dragi, nočas ko da bijo rat, tolika pucnjava. Pa jal ti deranci ne znu da bi se vi blagi dana tribale okupljat familije, svaka ko svojega najstarijega u kuće, pa ji proslavljat u miru i veselju? Jal više ni rođendane, ni imendane, ni božiče, ni uskrse ne možemo obilježiti bez pucanja? Puca se ispid crkve za pološnice, puca se u centru, puca se po svi sokakeva, a nebo puno koikaki zvizdica i tačkica svi fela. Više se puca neg za rata, ka su iz našega atara ciljali nu varoš oma priko Dunova.«, veli njegova i stane pripravljat šta će dat pojist mačku i Takse. »Džaba pripravljaj, toić sam odno Takse kost o praseće šunčice, a njega ni o korova. Nigdi nema ni mačka.«, veli bać Iva i sidne za sokočalo. »Ta kaki nema, zavukli se nočas jal po kamaru, jal po drnjak, znadeš kako se uvik jako poplašu o pucnjave. Saće nji vaj meris poizvlačit, digod bili.«, veli njegova, na masti poprži malo luka i sotim zalje no što jim pripravlja. Bać Iva jim odno, svakomu svojju zdilicu i ščim ji zazvo, obadva se oglašili, nikako prigušito, reko bi ispod slame. I stvarno, zajedno se izvukli ispod kamare, al nisu oma poletili na jilo, neg gledali okolo ko da ne znu di su i još dugo njuškali zrak. Bać Iva ošo do nji, pa i jednoga i drugoga pogladijo po leđi, obadva se nikako zgurili i spuščali repove međ noge. Malo jim i divanijo, ni sam ne zna šta, pa se polako stali i otkravljivat. Dovukli se tako i do šupice di ji ranijo, al stalno zverali na sve strane. Latili se jila, zajedno iz Taksine zdilice, ko da niko o nji dvoj ne volji ostat sam. Bać Iva tamo istreso i no što njegova pripravlja za mačka, pojili sve i ope šmugnili po slamu. Potli naišo i poštaš, Taksa ga ni ni opazijo. Poštaš ni u službe, došo bać Iva čestitat sve svece đumle, a kanda se baš zaželjijo i malo divana š njim. Svašta se izdešavalo, a ka radi, uvik bude u nikake žurbe, pa se ne može zadržavat. E, vi dana došo na svoje, pa veli ide ko bać Iva malo zasist i ispriopovidat se o svega i svačega. Svi što jim kruv na državni jasli slavu sve. Eto, dosta nji ide u crkvu u koju ide i bać Iva, a brez nji ne mož radit, pa š njima slavu i ni drugi. Ka dojde njevo, slavu i vi, oni ope ne možu radit brez ni. Bome, slavi i država. Džabe u regulama natrukovano da je država za se, a crkva za se, niko to danas ne poštiva. Dobro se znade ko se u ve države najviše sluša i celiva. U ruku.

NARODNE POSLOVICE

- Više se ljudi udavilo u čaši nego u moru.
- Zlato se u vatri kuša, a čovjek u nesreći.
- Besposlen pop i jariće krsti.
- Danas čovjek, sutra crna zemlja.

VICEVI, ŠALE...

Došao unuk kod bake u selo u posjet i baka ga upita:

– Hoćeš kavu?

Unuk će:

– Ma nema frke, skuhat ćeš poslije.

Poslije nekoliko minuta, ona ga opet upita:

– Da stavim kavu?

– Ma nema frke, skuhat ćeš kasnije.

Baka poslije nekoliko minuta opet upita:

– Može li sad kava?

– Ma nema frke, skuhat ćeš kasnije.

A ona mu reče:

– Ma ja ću skuhati za nas dvoje, a Frke kad dođe...

Poslije žestoke svađe sjede muž i žena u dnevnoj sobi.

Muk. Mrtva tišina. Muž jedva uspije progovoriti, ali upita:

– Mogu li gledati TV?

Žena odgovori:

– Možeš, ali ga nemoj paliti...

Sad u ovo hladno vrijeme dvoumim se da uzmem čaj od nane ili rakiju od djeda.

DJEČJI BISERI

- Prezime trebaš kako bi znao tko su tvoji, a koji nisu.
- U školi imaš ocjene: jednorka, dvojka, trojka, četvorka i petorka.
- Parfem staviš kad nemaš vremena okupati se, pa da mirišeš.

(Preuzeto iz dječje emisije *Kefalica*)

FOTO KUTAK

Disnotor u blizini

**PETAK
18.1.2019.**

06:55 Dobro jutro, Hrvatska
07:00 Vijesti
10:20 Gorski liječnik
11:10 Riječ i život: Između riječi i djela
12:00 Dnevnik 1
12:25 Imperij, telenovela
13:15 Dr. Oz
14:00 Normalan život
15:00 Dobar dan, Hrvatska
15:55 Detektiv Murdoch
17:20 Kod nas doma
18:20 'Ko te šiša
19:00 Dnevnik 2
19:47 Tema dana
20:05 Afera Thomasa
Crown, američki film
22:00 Dobri ljudi, američko-britansko-dansko-švedski film
23:35 Dnevnik 3
23:50 Sport
23:54 Vrijeme
23:56 Vijesti iz kulture
00:10 Hrvatska za 5
01:00 Sve zbog jednog dječaka
01:20 Detektiv Murdoch
02:05 Gorski liječnik
02:50 Dr. Oz
03:30 Afrika: pogled odozgo
04:20 Na vodenome putu
05:05 Dolina sunca, serija
05:50 Skica za portret
05:55 Znanstveni krugovi
06:20 Imperij, telenovela
05:10 Kultura s nogu

05:40 Regionalni dnevnik
06:24 Gradski heroji
08:14 Laboratorij na kraju svemira: Jagode
08:23 Gladijatorska akademija, crtana serija
08:48 Ernest i Celestina
09:00 Pipi duga čarapa
09:26 Sve o životinjama
09:51 Školski sat: Glazba i internet
10:24 Wengen: Svjetski skijaški kup
11:57 Tragovima istraživačice: Tajne vikinškog blaga, dokumentarna serija
12:19 U vjenčanicu moje sestre, njemački film
13:54 Wengen: Svjetski skijaški kup
14:52 Istina ili mit: Tekućina je najbitnija pri tjelesnom naporu

14:58 Izradi sam: Izrada luster
15:07 Na vodenome putu
16:00 Regionalni dnevnik
16:43 Afrika: pogled odozgo
17:35 Luda kuća
18:11 Istina ili mit: Plivanje odmah nakon obroka dovodi do grčeva
18:25 Rukomet - Kup EHF: SCM Craiova - NFH - Podravka Vegeta, prijenos 1. pol.
19:20 Rukomet - Kup EHF: SCM Craiova - NFH - Podravka Vegeta, prijenos 2. pol.
20:05 Nijemi svjedok
21:49 Osumnjičeni: Tennison, serija
22:33 Špijuniranje kraljevske obitelji, dokumentarni film
23:21 Crna lista
00:05 U vjenčanicu moje sestre, njemački film
01:38 POPROCK.HR
02:10 Noćni glazbeni program

**SUBOTA
19.1.2019.**

07:19 Klasika mundi: Pariški orkestar pod ravnanjem Paava Järvi izvodi Brahmovu 3. simfoniju, 2. dio
08:04 Crni Bart, američki film
09:29 Dobro jutro, Hrvatska
09:59 Vijesti
10:09 Dobro jutro, Hrvatska
11:09 Kućni ljubimci
11:59 Dnevnik 1
12:24 Veterani mira
13:14 Mijenjamo svijet - Portreti za povijest: Putin, dokumentarni film
14:04 Zajedno u duhu
14:39 Prizma
15:29 Istrage prometnih nesreća
15:59 Zdrav život
16:29 Potrošački kod
16:59 Vijesti u 17
17:19 Manjinski mozaik: Živjet se mora
17:39 Lijepom našom
18:59 Dnevnik 2
19:46 Tema dana
19:58 Loto 7
20:04 A strana
21:49 Dnevnik 3
22:34 Seks i grad, film
00:59 Savršen plan, švedski film
02:29 Crni Bart, američki film
03:49 Dolina sunca, serija
04:34 Treći format: Boris Greiner
05:14 Manjinski mozaik: Živjet se mora
05:29 Skica za portret

05:44 Veterani mira
06:29 Prizma

05:33 Regionalni dnevnik
06:17 Gradski heroji
06:39 Juhuhu
08:04 EBU drama: Sve u svoje vrijeme, irska drama
08:19 Gladijatorska akademija, crtana serija
08:43 Ernest i Celestina
08:56 Vlak dinosaura
09:25 Jelenko, serija za djecu
09:57 Blaga Inda: Otkriveni Pakistan, dok. serija
10:40 Tragovima istraživačice: Tajne vikinškog blaga, dokumentarna serija
11:03 Vrtlarica
11:32 Šetnje velikim britanskim pejzažima
12:24 Wengen: Svjetski skijaški kup
13:47 Auto Market
14:21 Planet FIFA, dokumentarni film
16:00 Regionalni dnevnik
16:34 Žene, povjerljivo!: Svečano obećavam
17:22 Majstori, hrvatski film
18:41 Pustolovine Prudence Petitpas, crtana serija
19:07 Izradi sam: Kućica za lutke
19:15 Glazbeni Top20
20:05 Pod opsadom, film
21:45 Srednjom Amerikom pješice, dokumentarna serija
22:35 Vikinzi
23:21 Imitacije aristokracije
23:45 Simpsoni
00:08 Noćni glazbeni program

**NEDJELJA
20.1.2019.**

07:40 Sodoma i Gomora, američko-talijansko-francuski film
09:40 Biblija
09:50 Portret Crkve i mjesta
10:00 Osijek: Misa, prijenos
11:08 Pozitivno
12:00 Dnevnik 1
12:30 Plodovi zemlje
13:25 Pula: More
14:00 Nedjeljom u dva
15:05 Mir i dobro
15:35 Ljubavne varke, film
17:00 Vijesti u 17
17:32 Tajna dvorišne rasprodaje: Sve što sja, film
19:00 Dnevnik 2

19:47 Tema dana
20:00 Loto 6/45
20:05 'Ko te šiša
20:40 Najveće svjetske fešte: Goroka festival
21:40 Sedamdesete: Međudržavni i međunarodni terorizam, dok.serija
22:25 Dnevnik 3
23:05 Sodoma i Gomora, američko-talijansko-francuski film
01:00 Nedjeljom u dva
01:55 Dolina sunca, serija
02:40 Sve će biti dobro, serija
03:25 Mir i dobro
03:50 Skica za portret
04:15 Od Austina do Bostona, glazbeno-dokumentarni film
05:25 Sedamdesete: Međudržavni i međunarodni terorizam, dok. serija
06:05 Pula: More

05:15 Šetnje velikim britanskim pejzažima, dokumentarna serija
06:05 Regionalni dnevnik
06:34 Juhuhu
06:35 Gradski heroji
09:05 Zagonetni slučajevi dr. Blakea
10:10 Wengen: Svjetski skijaški kup
11:10 Umorstva u Midsomeru
13:10 Wengen: Svjetski skijaški kup
14:05 Sjedni, odličan
14:40 Klub 7
15:35 A strana
17:25 Košarka, PH: Split - Hermes Analitica, prijenos
19:10 Svjetski kup u alpskom paraskijanju, snimka
19:55 Glazbeni spot
20:05 Katarina Velika - Uzlet
21:00 Ruku svoju mi daj, američki film
22:40 Graham Norton i gosti
23:30 Od Austina do Bostona, glazbeno-dokumentarni film
00:40 Simpsoni
01:00 Noćni glazbeni program

**PONEDJELJAK
21.1.2019.**

06:55 Dobro jutro, Hrvatska
07:00 Vijesti
07:10 Dobro jutro, Hrvatska
08:00 Vijesti
08:10 Dobro jutro, Hrvatska

09:00 Vijesti
09:10 Dobro jutro, Hrvatska
10:20 Gorski liječnik
11:10 Treća dob
11:35 Bonton:
12:00 Dnevnik 1
12:25 Imperij, telenovela
13:15 Dr. Oz
14:05 Plodovi zemlje
15:00 Dobar dan, Hrvatska
15:55 Detektiv Murdoch
17:00 Vijesti u 17
17:20 Kod nas doma
18:10 Potjera
19:00 Dnevnik 2
19:47 Tema dana
20:05 Novozelandske priče, dokumentarni film
21:00 Crno-bijeli svijet
22:00 Otvoreno
22:50 Dnevnik 3
23:25 Romano Bolković - 1 na 1, talk show
00:10 Detektiv Murdoch
00:55 Gorski liječnik
01:40 Dr. Oz
02:25 Afrika: pogled odozgo
03:15 Na vodenome putu
04:00 Dolina sunca, serija
04:45 Karajan - W.A.Mozart - Divertimento br. 17 u D-duru
05:28 Treća dob
05:53 Skica za portret
05:55 Imperij, telenovela

05:00 Peti dan
06:00 Riječ i život
06:34 Juhuhu
10:00 Noćne more iz svijeta prirode
10:30 Školski sat
11:05 Sjedni, odličan
11:35 McLeodove kćeri
12:25 Dizajn interijera u rukama amatera
13:40 Oproštajno pismo, američki film
15:10 Na vodenome putu
16:00 Regionalni dnevnik
16:45 Afrika: pogled odozgo
17:40 Auto Market
18:20 TV Bingo
19:00 Pustolovine Prudence Petitpas, crtana serija
19:30 POPROCK.HR
20:05 Stadion
21:00 Aung San Suu Kyi: istinita priča, francusko-britanski film
23:15 Zakon i red: Odjel za žrtve
00:05 Zatvorski krug, američki film
02:05 Crna lista
02:47 Oproštajno pismo, američki film
04:17 Noćni glazbeni program

UTORAK 22.1.2019.

06:55 Dobro jutro, Hrvatska
07:00 Vijesti
07:10 Dobro jutro, Hrvatska
08:00 Vijesti
10:20 Gorski liječnik
11:10 Glas domovine
11:35 Informativka
12:00 Dnevnik 1
12:25 Imperij, telenovela
13:15 Dr. Oz
14:05 Znanstveni krugovi
14:30 Zdrav život
15:00 Dobar dan, Hrvatska
15:55 Detektiv Murdoch
17:00 Vijesti u 17
17:20 Kod nas doma
18:10 Potjera
19:00 Dnevnik 2
19:47 Tema dana
20:05 U svom filmu
21:00 Ekspedicija na novu Zemlju: Putovanje u novi svijet, dokumentarni film
22:00 Otvoreno
22:50 Dnevnik 3
23:25 Sve zbog jednog dječaka
23:45 Detektiv Murdoch
00:30 Gorski liječnik
01:15 Dr. Oz
01:57 Afrika: pogled odozgo
02:45 Na vodenome putu
03:30 Dolina sunca, serija
04:15 Andre Rieu - Dobro došli u moj svijet: Na putu
04:55 Bogati Rusi u Londonu, dokumentarni film
05:55 Imperij, telenovela

05:20 Knjiga ili život
05:50 Regionalni dnevnik
06:34 Juhuhu
10:00 Noćne more iz svijeta prirode
10:30 Školski sat
11:35 McLeodove kćeri
12:25 Dizajn interijera u rukama amatera
13:40 Zlatne kopačke, američki film
15:10 Na vodenome putu
16:00 Regionalni dnevnik
16:45 Afrika: pogled odozgo
17:40 Luda kuća
18:20 Slatka kuharica
18:40 Lov na antikvitete: Srebrni pribor za jelo
19:07 Pustolovine Prudence Petitpas, crtana serija
19:30 POPROCK.HR
20:05 Milijarde
21:00 Serena, američko-francusko-češki film
22:50 Zakon i red: Odjel za žrtve
23:40 White Palace, film
01:20 Crna lista
02:02 Zlatne kopačke, američki film
03:27 Noćni glazbeni program

SRIJEDA 23.1.2019.

06:55 Dobro jutro, Hrvatska
07:00 Vijesti
10:20 Gorski liječnik
11:10 Eko zona
12:00 Dnevnik 1
12:25 Imperij, telenovela
13:15 Dr. Oz
14:05 Potrošački kod
14:30 Pogled preko granice - Hrvati u BiH
15:00 Dobar dan, Hrvatska

15:45 Detektiv Murdoch
16:45 Bez računa se ne računa, izvlačenje
17:00 Vijesti u 17
17:20 Kod nas doma
18:10 Potjera
19:00 Dnevnik 2
19:47 Tema dana
19:59 Loto 7
20:31 Žena zmaj, dokumentarni film
21:05 Mijenjamo svijet: Trebamo li prestati jesti životinje?, dokumentarni film
22:00 Otvoreno
22:50 Dnevnik 3
23:25 Sve zbog jednog dječaka
23:45 Detektiv Murdoch
00:30 Gorski liječnik
01:15 Dr. Oz
02:00 Afrika: pogled odozgo
02:50 Na vodenome putu
03:35 Dolina sunca, serija
04:20 Kultura s nogu
04:45 Karajan - Richard Strauss - Alpska simfonija, op. 64
05:40 Reprizni program
05:50 Imperij, telenovela

05:15 Što je klasika?
05:50 Regionalni dnevnik
06:34 Juhuhu
10:00 Noćne more iz svijeta prirode
10:30 Školski sat
11:05 Luka i prijatelji
11:35 McLeodove kćeri
12:25 Dizajn interijera u rukama amatera
13:40 Kad dužnost zove, američki film
15:10 Na vodenome putu
16:00 Regionalni dnevnik
16:45 Afrika: pogled odozgo
17:40 Luda kuća

18:15 Slatka kuharica
18:35 Lov na antikvitete: Pištolji
19:03 Pustolovine Prudence Petitpas, crtana serija
19:30 POPROCK.HR
20:05 Obiteljski zločini
21:00 Džoker, američki film
22:35 Zakon i red: Odjel za žrtve
23:25 Grad opasnosti, film
01:20 Crna lista
02:02 Kad dužnost zove, film
03:27 Noćni glazbeni program

ČETVRTAK 24.1.2019.

06:55 Dobro jutro, Hrvatska
07:00 Vijesti
10:20 Gorski liječnik
11:10 Nematerijalna kulturna baština: Cimbali, emisija pučke i predajne kulture
12:00 Dnevnik 1
12:25 Imperij, telenovela
13:15 Dr. Oz
14:05 Dhruv Baker: Iz Hrvatske s ljubavlju, dok. serija
14:30 Prometej
15:00 Dobar dan, Hrvatska
15:55 Detektiv Murdoch
17:00 Vijesti u 17
17:20 Kod nas doma
18:10 Potjera
19:00 Dnevnik 2
19:47 Tema dana
20:00 Loto 6/45
20:05 Šifra
21:00 Puls
22:00 Otvoreno
22:50 Dnevnik 3
23:25 Sve zbog jednog dječaka
23:45 Detektiv Murdoch
00:30 Gorski liječnik

01:15 Dr. Oz
01:55 Afrika: pogled odozgo
02:45 Na vodenome putu
03:30 Dolina sunca, serija
04:15 Legenda o Veroniki Desiničkoj, emisija pučke i predajne kulture
05:00 Reprizni program
05:10 Andre Rieu - Dobro došli u moj svijet: Koncert za veterane
05:50 Imperij, telenovela

05:20 Knjiga ili život: Mihail Sebastian i Dario Fo
05:50 Regionalni dnevnik
06:34 Juhuhu
10:00 Noćne more iz svijeta prirode
10:30 Školski sat
11:05 Pozitivno
11:35 McLeodove kćeri
12:25 Dizajn interijera u rukama amatera
13:40 Mama, tata i ona, film
15:10 Na vodenome putu
16:00 Regionalni dnevnik
16:45 Afrika: pogled odozgo
17:40 Luda kuća
18:15 Slatka kuharica
18:35 Lov na antikvitete: Stolni sat
19:03 Pustolovine Prudence Petitpas, crtana serija
19:30 POPROCK.HR
20:05 Klub 7
21:00 Ne gledaj mi u pijat, hrvatski film
22:20 Zakon i red: Odjel za žrtve
23:10 Klopka za inspektora Callahana, američki film
01:10 Crna lista
01:52 Mama, tata i ona, film
03:17 Noćni glazbeni program

HRVATSKI PROGRAM NA RTV-U

Informativna emisija na hrvatskom jeziku *Dnevnik* emitira se od ponedjeljka do subote u terminu od 17.45 sati na Drugom programu Radio-televizije Vojvodine. Emisija *Izravno* - razgovor na aktualne teme emitira se nedjeljom u 16 sati, a emisija iz kulture *Svjetionik* nedjeljom od 16.30 sati. Polusatne emisije emitiraju se utorkom i subotom u terminu od 14.15 sati na Trećem programu Radija Novi Sad.

GLAS HRVATA

Radijska emisija *Glas Hrvata* u produkciji HKUD Vladimir Nazor iz Stanišića emitira se na valovima Radio Fortuna subotom od 16 do 17 sati na frekvenciji 106,6 Mhz.

ZVUCI BAČKE RAVNICE

Emisija na hrvatskom jeziku *Zvuci bačke ravnice* emitira se četvrtkom od 18 do 20 sati, na valovima Radio Bačke (99,1 MHz).

GLAS DOMOVINE

Televizijska emisija *Glas domovine* ima stalnu rubriku o Hrvatima u Srbiji, a emitira se na HRT1 utorkom od 11.17 sati. Radijski program *Glasi Hrvatske* emitira se 24 sata dnevno i preko interneta se može pratiti u cijelome svijetu. Konkretno informacije o Hrvatima iz Srbije, koje nema nijedan drugi medij u Hrvatskoj, mogu se slušati i u radijskoj emisiji *Na valovima staroga kraja* ponedjeljkom u 10.05 u trajanju od 45 minuta, te u velikoj trosatnoj emisiji pod naslovom *Hrvatima izvan domovine*, četvrtkom u 20.15, koju prenosi i Prvi program Hrvatskoga radija.

HRVATSKA PANORAMA NA TV SUBOTICA

Hrvatska panorama u produkciji UN Cro info emitira se na TV Subotica. *Cro info vijesti* mogu se gledati svakim radnim danom, od 15 sati i 30 minuta, 17 sati i 50 minuta, 22 sata i 30 minuta i pola sata nakon ponoći. Emisija *Motrišta* emitira se u premijernom terminu utorkom od 20 sati, te u repriznim terminima srijedom od 10 sati i nedjeljom od 21 sat. Polusatna emisija *Zlatna škatulja* je na programu premijerno petkom od 20 sati, a reprizira se nedjeljom od 17 sati i 30 minuta te utorkom od 13 sati i 30 minuta.

Zimovanje po mjeri džepa

Svake godine u ovo vrijeme vodim vas na skijanje, i to ne na meni omiljen način, jer fizički svi ostajemo gdje smo i bili, nego kroz riječi, papir i fotografije.

Kada veliko sanjate, jesu li vam veća odricanja? Po cijele dane radimo i imamo te neke plaće. Da se razumijemo: ne ležimo na novcima, ali za bliža putovanja imamo. Dakle, mogla bih si priuštiti neko skijanje od par dana, ali eto ni ove godine neću. Razmišljajući i analizirajući koji su razlozi tome, došla sam do saznanja da se ja odričem sitnih zadovoljstava radi nekih većih želja. Dakle, štediša u najavi. Naravno, za ta osvajanja meni visokih željenih vrhova ne mislim se povući u stanje vegetacije, ali eto na primjer na skijanje ove godine očigledno neću. Dobro, s tim zaradama nisam bila jasna. S obzirom na to da nemam ski opremu i da uz neko prenočište u troškove ide i ski pas i prijevoz, računica je jasna. Pobijedila je kasica-prasica i još jedan tekst na temu dobre preporuke kako internet kaže.

Nije nemoguće

E sad, ne bih ja bila ja da ne nađem neku super ponudu koja me baca u iskušenje. Zapravo, nisam je ja našla ali po tome i nalazimo suputnike, da nas poguraju kada zakočimo. Nesebično dijelim naša saznanja o veoma zgodnom mjestu za zimovanje. Dame i gospodo, idemo u Bansko i odmah istinu na vidjelo. Nisam imala ideju da se u Bugarskoj skrivaju takve zimske kraljice. Već dugi niz godina, okolica odlazi u Bugarsku na more, ali skijaju na Kopaoniku, Francuskoj, Staroj planini, Jahorini... I sad odjednom Bansko.

Pravac Bansko

Bansko je najmlađi ali i najrazvijeniji skijaški centar u Bugarskoj. Sa svojih oko 70 kilometara staze plijeni skijaše iz cijelog svijeta, staza ima kako onih gotovo vertikalnih za vrhunske, tako i tek blago kosih za početnike na skijama. No, nije skijanje jedino što Bansko upisuje u listu mjesta za običi. Smješteno je u jugozapadnom dijelu Bugarske, a od Sofije je udaljeno 160

kilometara južno. Sada kada smo ga smjestili, moramo i začiniti. Bansko je grad u području Bansko koje se nalazi u predjelu Pirina, gdje se ugnijezdio na 900 metara nadmorske visine i to u kotlini gornjeg toka rijeke Meste, a između planina Rila i Rodopi. Sve je upakirano u spoj starog grada i suvremene arhitekture u podnožju pirinskog masiva. Samo mjesto posjeduje i oko 120 kulturnih i povijesnih obilježja i turistima pruža mogućnost mnogo toga za istražiti. Tu su ostaci antičke tvrđave u Starom Gradištu, Nacionalni park Pirin pod protektoratom UNESCO-a, a poznato je i po mineralnim izvorima. O Pirinu ni ne smijem krenuti priču, jer bi sve gore napisano moglo pasti u sjenu. Svakako Pirin je bolje obići ljeti i organizirati lijep trek.

Došlo je u priču zbog uvjerljive povoljnosti u cijenama, a pokazalo se kao punopravni rival renomiranim skijalištima. Ok, možda nećete sresti slavne ličnosti, ali to samo znači da ćete uživati u snijegu, miru i prostranstvima. Poslije svega, možda ipak još jednom razmotrimo mogućnosti, želje i stopala koja nas svrbe, te protegnemo noge do najprestižnijeg skijaškog centra u istočnoj Europi. Pravac Bansko!

Gorana Koporan

U tri riječi - **SVJEŽE, DOMAĆE, ZDRAVO !**

ЈКП "Суботичке пијаце"
Szabadkai Piacok KKV
JKP "Subotičke tržnice"

www.supijace.co.rs

Pretplatite se!

Uz popust od 20%

TUZEMSTVO

☐ 6 mjeseci = 1300 dinara

☐ 1 godina = 2600 dinara

* INOZEMSTVO

☐ 6 mjeseci = 75 eura

☐ 1 godina = 150 eura

Dostavite nam kopiju uplatnice i popunite adresu na koju želite da Vam stiže »Hrvatska riječ« svakog tjedna.

HRVATSKARIJEČ

Ime i prezime: _____

Ulica i broj: _____

Mjesto i zemlja: _____

Telefon i e-mail: _____

Hrvatska riječ u PDF-u

Pretplata na internetsko izdanje tjednika

* Tuzemstvo: 1000 dinara godišnje

* Inozemstvo: 10 eura godišnje

Nalog otvorite na: www.hrvatskarijec.rs/pretplata

SWIFT: VUBRS 22
VOJVOĐANSKA BANKA
AD MS FIL. SUBOTICA
IBAN: RS35355000000200292421
NIU Hrvatska riječ,
Trg cara Jovana Nenada 15/II, 24000 Subotica.

Ovu narudžbenicu i uplatnicu pošaljite na adresu uredništva:
NIU »Hrvatska riječ«,
Trg cara Jovana Nenada 15/II,
24000 Subotica
Uplatu izvršiti na broj žiro računa
355-1023208-69

*Zbog povećanja troškova dostave novina primorani smo povišiti cijenu pretplate.
Hvala na razumijevanju.

SVE NA JEDNOM MJESTU

- PRODAJA POGREBNE OPREME
- PRUŽANJE USLUGA PRIJEVOZA I CEREMONIJALA POKOPA
- KOMUNALNE USLUGE

JKP POGREBNO

SUBOTICA, TRG ŽRTAVA FAŠIZMA BROJ 1.

WWW.POGREBNO.RS

KONTAKT TELEFON
ZA DETALJNIJE INFORMACIJE
+381(24) 66 55 44
DEŽURSTVO 0-24 SATA

Promocija

Dužijance

među pukom

Program:

Petak 18. siječnja 2019. u 19,30 sati

Izložba fotografija i projekcija filma „Dužijanca”,
u dvorani Mjesne zajednice „Verušić”

Nedjelja 20. siječnja 2019. u 11,15 sati

Svečana sveta misa u kapeli sv. Leopolda Madića, Verušić

Organizatori:

Bandaši i bandašice s Verušića - Inicijalni odbor
Odjel Bandaši i bandašice UBH „Dužijanca”
Udruga bunjevačkih hrvata „Dužijanca”

